

provincie
groningen

Dit wordt Groningen

Maart 2025 | concept

Ontwerp Omgevingsvisie 2025-2050

Provincie Groningen

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	2
VOORWOORD.....	7
INLEIDING.....	8
DEEL 1 Visie.....	10
WAARDEVOL GRONINGEN	10
Sturingsfilosofie.....	11
Onze opgaven.....	12
Onze Ambities	15
AMBITIE 1: EEN GEZONDE, VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING.....	18
AMBITIE 2: VITALE EN DUURZAAM BEREIKBARE STEDEN EN DORPEN.....	24
AMBITIE 3: EEN STERKE STRUCTUUR VOOR INNOVATIE, KENNIS EN WERKGELEGENHEID	31
AMBITIE 4: EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED	39
AMBITIE 5: NAAR BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE VOOR GRONINGEN	46
DEEL 2 UITGANGSPUNTEN EN AANPAK	52
Ruimtelijke kwaliteit als basis	52
Herkenbare en logische ordening	54
Zorgvuldig meervoudig ruimtegebruik.....	54
Aanpasbaar ontwerpen	54
Meerwaarde creëren	54
Het Landschap van Groningen.	55
WATER EN BODEM VOOROP	58
VERBINDENDE NETWERKEN	61
Internationale verbindingen	61
Werkwijze.....	62
Totstandkoming OOmgevingsvisie	62
Milieueffectrapport.....	62
Participatie	65
Omgevingswet en subsidiariteitsbeginsel	66
Rollen	66
Onze instrumenten en beleidscyclus.....	67
Beleidscyclus	68

Programma's en gebiedsgericht werken	69
Verplichte programma's	69
GEBIEDSGERICHT WERKEN	70
NOVEX - gebieden.....	72
Onze provinciale belangen.....	73
DEEL 3 VERDIEPING.....	77
Inleiding.....	77
Ambitie 1 - Een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving - MILIEU	77
Milieu	77
Gezondheidsbescherming.....	79
Luchtkwaliteit.....	79
Geluid.....	80
Externe veiligheid (omgevingsveiligheid).....	81
Gevaarlijke stoffen	82
Afval en circulaire economie	83
Stilte	84
Duisternis, lichthinder en lichtvervuiling	84
Bodem en ondergrond.....	85
Welke rollen en instrumenten zetten we in voor bodem en ondergrond?.....	86
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	86
Ambitie 1 - Een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving - Ruimtelijke kwaliteit, landschap en erfgoed.....	87
Bescherming en versterking van landschap.....	89
Cultureel, gebouwd en ruimtelijk Erfgoed.....	92
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	94
Ambitie 1 - Een gezonde veilige en aantrekkelijke leefomgeving - Klimaatadaptatie	95
Klimaatadaptatieve inrichting door regionale samenwerking.....	95
Beperken hittestress.....	95
Minimaliseren overstromingsschade	95
Laaggelegen gebied.....	96
Ambitie 2 - Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen - Wonen.....	97
De volkshuisvestelijke opgave	97
Een toekomstbestendige woningvoorraad	97
Voldoende betaalbare woningen voor iedereen die in Groningen wil wonen.....	98

Stedelijk gebied, Regiocentra en buitengebied	101
Regiocentra: masterplan en programma regiocentra	102
Kleine kernen/dorpsaanpak	102
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	104
Ambitie 2 - Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen - Mobiliteit	105
Publieke mobiliteit.....	105
Lelylijn, Nedersaksenlijn en Verbetering bestaand spoor	106
Actieve mobiliteit	107
Goederenvervoer en logistiek Wat willen we?	107
Infrastructuur	107
Fietsnetwerk.....	108
Wegennetwerk	109
Vaarwegennetwerk.....	110
Slimme en groene mobiliteit.....	110
Duurzame Mobiliteit en Infrastructuur	110
Autonoom vervoer	111
Verkeersveiligheid.....	111
Evaluatie en monitoring	111
Ambitie 3 - Een sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid - Economie.....	113
Circulaire Economie	113
Regionale bedrijventerreinen/herstructurering	113
Bedrijventerreinen XXL.....	114
Eemshaven/Oostpolder	115
Bedrijvigheid in buitengebied	116
Retail	117
Recreatiewoningen en kampeerterreinen	117
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	118
Ambitie 4 - Een toekomstbestendig landelijk gebied - Water.....	119
Waterveiligheid en Wateroverlast.....	119
Kust	119
Watersysteem.....	119
Regionale waterkeringen	120
Normering wateroverlast.....	120
Waterkwaliteit/Gezond Water.....	121

Oppervlaktewater Wat willen we?	121
Grondwaterlichamen voldoen kwalitatief aan KRW	121
Zwemwaterlocaties.....	122
Ontgrondingen.....	122
Overige stoffen (Zeer zorgwekkende stoffen en niet-genormeerde stoffen).....	123
Zoetwaterbeschikbaarheid en minimaliseren droogteschade.....	123
Voldoende schoon Drinkwater	124
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	125
Ambitie 4 - Toekomstbestendig landelijk gebied - Landbouw	126
Toekomst Landelijk Gebied	126
Duurzame vormen van landbouw	126
Natuurinclusieve landbouw.....	127
Regeneratieve landbouw	127
Biologische landbouw.....	127
Aandachtsgebieden Veenoxidatie.....	128
Agrarische bouwpercelen	128
Nieuwe agrarische bouwpercelen.....	129
Intensieve veehouderij	129
Glastuinbouw	130
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	130
Ambitie 4 - Toekomstbestendig landelijk gebied - Natuur.....	131
Biodiversiteit	131
Natuurinclusief Groningen/basiskwaliteit natuur.....	132
Soortenbescherming.....	132
Bos en hout.....	133
Recreatief medegebruik	133
Exotenbeleid.....	133
Milieukwaliteit natuurgebieden.....	134
Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland	134
NNN-beheergebieden	135
Waddengebied.....	135
Nationaal Park Lauwersmeer	136
Landelijk gebied	136
Leefgebieden akker- en weidevogels.....	136

Bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland.....	137
Faunabeheer.....	137
Groenblauwe dooradering.....	138
Natuur- en landschapscompensatie	138
Natuurbegraven en asverstrooiing	138
Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes	139
Ambitie 5 - Naar betaalbare en duurzame energie voor Groningen - Energie.....	140
Elektriciteits-infrastructuur	140
Opslag van elektriciteit.....	141
Elektriciteitsopslag bij zonneparken	141
Voorkeurslocatie losstaande batterijopslag	141
Hernieuwbare energie.....	142
Windenergie	142
Zonneparken	142
Lokaal eigendom hernieuwbare energieprojecten	143
Vergisting	143
Warmtenetten.....	144
Kernenergie	144
Waterstof.....	144
Energiehubs	145
Buizenzone.....	146
Monitoring en evaluatie	147
Bijlage 1 Participatiebijeenkomsten	149

VOORWOORD

Kansen en uitdagingen en behoud van het goede, dat is wat deze concept ontwerp-Omgevingsvisie "Dit wordt Groningen" beoogt. Dat doen we op een moment dat de wereld snel lijkt te veranderen. De uitdagingen voor het ruimtegebruik worden snel groter en ingewikkelder, waardoor de kwaliteit van de leefomgeving steeds meer onder druk komt te staan. Dat betekent ook iets voor het karakter van de Omgevingsvisie. We geven aan welke richtingen we kiezen. Er kan best veel, maar niet alles kan overal. We leggen een basis voor de ruimtelijke keuzes die we de komende jaren moeten maken. Een basis van en voor de Groningers in een herkenbaar landschap.

We kijken niet naar vandaag maar naar morgen. We kijken niet alleen vooruit, we kijken ook om ons heen: wat betekent de ontwikkeling van de leefomgeving voor de Groningers? Wanneer wij een bijdrage leveren aan een nationaal of internationaal belang, dan doen we dat op een manier die ook ons Groninger belang ondersteunt.

Zonder de bijdrage van inwoners, medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties was deze omgevingsvisie niet tot stand gekomen. Samen kwamen we tot dit mooie resultaat.

Als je een Groninger vraagt "wat maakt Groningen, Groningen?", dan is vaak het antwoord: "het typische Groningse landschap". Groningen heeft een geschiedenis die zichtbaar en voelbaar is in het landschap, in de cultuurhistorie en in de manier waarop we omgaan met onze omgeving. De Pronkjewail en de Golden Raand zijn wezenlijk voor onze identiteit en daar zijn we zuinig op. We kiezen voor een waardevol Groningen: Dit wordt Groningen.

Namens het college van Gedeputeerde Staten,

Bram Schmaal

Gedeputeerde ruimtelijke ordening

INLEIDING

Over Groningen

Groningen is een provincie met een karakteristiek landschap, met een eigen taal en identiteit. De Groningers geven Groningen karakter en vorm, al eeuwenlang. En ondertussen gebeurt en verandert er van alles, ook al eeuwenlang. Groningers zijn zelfredzaam, ondernemend en vindingrijk en hebben belangrijke, innovatieve economische sectoren en sterk onderwijs opgebouwd. En inmiddels bouwen we voortvarend aan een nieuw perspectief voor Groningen, na de periode van de gaswinning.

Groningen heeft een zeer divers landschap met wierden aan de kust, houtsingels in het westen en het Veenkoloniale landschap in het oosten. Een landschap waarin de kenmerken van 2500 jaar bewoning herkenbaar zijn. Een landschap met meer dan honderd middeleeuwse kerken, vaak op wierden, in even oude dorpen in karakteristieke landschappen. En dit alles gelegen aan het UNESCO-werelderfgoed gebied van de Waddenzee. Hier kennen we nog stilte en donkere plekken.

Dat landschap maakt "de Groninger" tot wie hij is, het zit onder zijn huid, het vormt mede zijn aard. Als je de Groninger vraagt wat voor hem belangrijk is, is zijn antwoord: "mijn leefomgeving". De kwaliteit van die leefomgeving staat centraal in onze Omgevingsvisie. Dit gaat niet alleen om de sporen van het verleden, maar ook om de kwaliteiten van de toekomst. Ontwikkelingen in onze tijd moeten bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving van de Groninger. Mooie voorbeelden daarvan zijn Blauwestad, 't Roegwold, Forum, het Groninger museum en de innovatieve landbouw.

Naast de kwaliteit van het landschap, de dorpen en de stad, gaat het ook om de cultuur, de manier van samenleven, natuur, milieu en onze sterke economische sectoren en innovatiekracht. We bouwen voort op een sterke basis. Groningen is en blijft een landbouwprovincie met wereldspelers in de agrofoodsector. Het chemiecluster, de energy port; de zeehavens van Eemshaven en Delfzijl zijn van internationaal belang en de campussen binnen en buiten de stad Groningen vormen een indrukwekkend kennis- en scholingsgeheel.

Brede welvaart

Groningen is dunner bevolkt en minder bebouwd dan veel andere provincies, maar leeg is het allerminst. Alle ruimte in Groningen wordt gebruikt, dus het vinden van ruimte voor het ene belang gaat vaak ten koste van ruimte voor een ander belang. De fysieke leefomgeving is meer dan het vinden van ruimte voor al die verschillende belangen: het is een afweging tussen verschillende claims op dezelfde ruimte. Niet alles kan overal. In die afweging stellen wij de Brede Welvaart van Groningers centraal.

De Groninger is trots op zijn omgeving en zijn landschap, maar scheidt daar nauwelijks over op. Dat doen wij in deze Omgevingsvisie wel. We stellen de Groninger waarden en kwaliteiten centraal. In onze visie kiezen we daarom niet altijd de gemakkelijkste oplossing. We kiezen voor de oplossing die ons het dichtst brengt bij wat wij belangrijk vinden: behouden van onze Groninger identiteit en onze landschappelijke en culturele waarden én

gelijktijdig het realiseren van een stevige basis die veerkrachtig en toekomstbestendig is. Want alleen zo kunnen we Brede Welvaart voor de Groninger behouden en versterken.

Grote keuzes

Deze Omgevingsvisie bouwt daarop voort. Met kwaliteit als basis kiezen we voor maatregelen die Groningen verder ontwikkelen en de ruimtelijke structuur versterken. We creëren hoogwaardige groenblauwe verbindingen, waar vrijetijdseconomie, natuur en landbouw worden ontwikkeld en elkaar versterken. Er zijn straks vijf regionale bedrijventerreinen die geschikt zijn voor XXL-bedrijven, elk met een eigen profiel. Één daarvan is nieuw. We nemen initiatieven om bedrijventerreinen en wijken te herstructureren en bedrijven van een betere plek te voorzien. De dragende kernen in de provincie krijgen een kwaliteitsimpuls. We verruimen de mogelijkheden om te bouwen in het buitengebied met gelijktijdige bescherming van de ruimtelijke kwaliteit. En we starten gebiedsprocessen op plekken in de provincie waar we een complexe stapeling van ruimtelijke uitdagingen zien.

Opbouw Omgevingsvisie

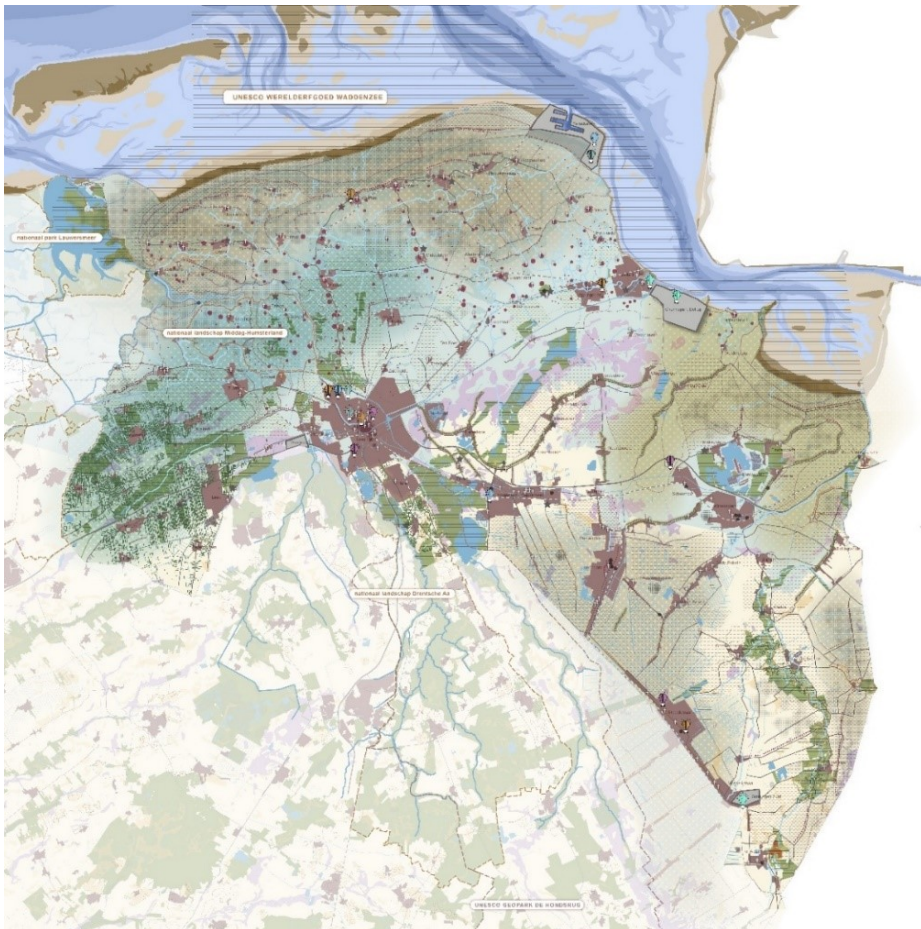
Deze Omgevingsvisie is opgebouwd uit drie delen, de visie, de uitgangspunten en aanpak en de verdieping. In de visie beschrijven we de opgaven waar de provincie Groningen voor staat en hoe wij de provincie Groningen van 2050 voor ons zien. Ook hebben we hier onze bijpassende richtinggevende keuzes tot 2035 op hoofdlijnen uitgewerkt. In de uitgangspunten en aanpak lichten we toe hoe de Omgevingsvisie tot stand is gekomen en welke rol dit document speelt in de beleidscyclus en langs welke weg wij deze Omgevingsvisie gaan operationaliseren. In het deel Verdieping gaan we thematisch in op ons nieuwe omgevingsbeleid en beschrijven we uitgebreid wat we willen bereiken en hoe we dat gaan doen en met welke instrumenten en vanuit welke rol(len).

DEEL 1 Visie

In het eerste deel van onze Omgevingsvisie vindt u het kader dat we hanteren voor ons omgevingsbeleid. We beantwoorden de vragen: Welke prioriteiten stellen we voorop en hoe geven we invulling aan onze rol als middenbestuur? Welke opgaven willen we het hoofd bieden? En wat zijn onze ambities voor 2050?

WAARDEVOL GRONINGEN

De kwaliteit van onze leefomgeving is het uitgangspunt voor onze Omgevingsvisie. Wij noemen dat Waardevol Groningen. Waardevol Groningen is onze basis, alles wat wij nu en in de toekomst doen, moet bijdragen aan het behouden en versterken van Waardevol Groningen. Door aanpakken, pionieren en een sterke ontwikkelgeest weten Groningers door de eeuwen heen een diverse, fijne en leefbare leefomgeving te creëren. De kaart van Waardevol Groningen toont ons het landschap waar we nu in wonen en werken: het resultaat van een eeuwenlange ontstaansgeschiedenis. Deze geschiedenis is nog steeds zichtbaar en haar sporen bepalen het diverse karakter van onze provincie. Groningers voelen zich zeer verbonden met hun landschap. Daarom is de kwaliteit van de ontwikkelingen die onze leefomgeving bepalen uitermate belangrijk. Slechte inpassing in de fysieke omgeving dreigen karakteristieken verloren te laten gaan. De recente geschiedenis leert dat Groningers dat een serieuze bedreiging van hun brede welvaart vinden.

Brede Welvaart

Brede Welvaart is ons kompas voor onze koers naar de toekomst. Ons doel is om de Brede Welvaart in onze provincie te verbeteren. Brede Welvaart gaat over alles wat het leven 'de moeite waard maakt'. Het gaat over inkomen en werk, en ook over de woonkwaliteit, gezondheid en het welbevinden van mensen. En over natuur, milieu en veiligheid. Werken en denken vanuit Brede Welvaart vraagt om een integrale blik op onze provincie en laat zien dat geen enkele ontwikkeling op zichzelf staat.

Brede welvaart als koers betekent dat we een samenleving hebben waarin iedereen mee kan doen, zich thuis voelt en gelukkig kan zijn. We willen een gezonde, schone, veilige, duurzame en leefbare omgeving. Een leefomgeving waar gezond opgroeien en gezond oud worden heel gewoon is, waar voldoende passend werk of een zinnige tijdsbesteding voor handen is, evenals een woning. Dat alles in een leefomgeving waarin de ruimtelijke kwaliteit hoog is.

STURINGSFILOSOFIE

De provincie Groningen maakt ruimtelijk beleid gericht op het structureren en verbeteren van de omgevingskwaliteit. Het strategisch beleid voor de fysieke leefomgeving leggen we vast in de Provinciale Omgevingsvisie, een integraal beleidskader voor alle aspecten van de fysieke leefomgeving. Dit is een verplicht document onder de Omgevingswet. Naast de Omgevingsvisie hebben we ook een economische visie en leefbaarheidsvisie opgesteld. De drie visies vormen samen een compleet toekomstperspectief voor Groningen richting 2035.

Wij geven op onze eigen Groningse manier richting aan de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving, samen met de Groningse gemeenten, waterschappen, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. We maken onderscheid in de mate van sturing die we geven op verschillende aspecten van de fysieke leefomgeving. Dat doen we omdat we op sommige onderdelen wettelijke taken hebben of regionale uitdagingen zien en op andere onderdelen vooral willen loslaten. In lijn met de Omgevingswet zijn we terughoudend met het toepassen van onze provinciale belangen. Mede door de herindelingen in onze provincie bestaat er meer slagkracht bij de Groningse gemeenten en de provincie Groningen staat pal voor het principe 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. Centraal in deze Omgevingsvisie zetten we daarom de volgende sturingsfilosofie en algemeen leidende principe:

Onze sturingsfilosofie: waar kan lokaal, waar nodig provinciaal, maar altijd samen.

Ons algemeen leidende principe is: ontwikkelingen in Stad en Ommeland moeten bijdragen aan de Groninger identiteit¹, aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en moeten ten goede komen aan de Brede Welvaart van de inwoners van Groningen.

---

¹ De fysieke leefomgeving, het Groninger landschap, en de Groningers die er wonen en werken, vormen samen de identiteit van de provincie.

ONZE OPGAVEN

In ons Koersdocument 'Dit is Groningen' hebben we in kaart gebracht dat we voor een aantal grote opgaven in de fysieke leefomgeving staan:

1. Ontwikkelen van een sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid;
2. Bouwen aan een aantrekkelijke, gezonde en bereikbare woon- en leefomgeving;
3. Toekomstbestendig maken van het landelijk gebied;
4. Stappen zetten naar een CO2-neutrale provincie.

Dat alles in een context van minder beschikbaarheid van zoetwater, uitdagingen in het kader van waterveiligheid, droogte en klimaatverandering, grenzen aan de milieugebruiksruimte, netcongestie, ruimte voor defensie en de gevolgen van de gaswinning.

Zoetwater, waterveiligheid, klimaatverandering

Zo zijn veel opgaven afhankelijk van voldoende zoetwater. De vraag neemt toe terwijl de beschikbaarheid meer onder druk komt te staan door verdroging. We zijn in zomerperiodes grotendeels afhankelijk van het water uit het IJsselmeer. Steeds meer provincies doen een groter beslag op deze nationale regenton.

Ook de beschikbaarheid van drinkwater, voor het grootste deel gewonnen uit grondwater, wordt steeds nijpender. Het RIVM wijst erop dat het nu niet zeker is of er in 2030 genoeg (grond)water is voor de productie van drinkwater. Het aanbod en de schaarste van water en het watersysteem bepalen mede waar nog ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn.

Daarnaast vraagt de stijgende zeespiegel om een andere kustverdediging op de lange termijn en maatregelen om verzilting tegen te gaan. Zo wordt gewerkt aan een breed kustlandschap, waarin de bestaande functies een plek hebben, maar zich wel op de lange termijn moeten aanpassen. Deze functies worden geïntegreerd met waterveiligheid. Dit wordt onder andere gedaan door het ophogen van laag gelegen delen met kwalitatief geschikt slib uit de Eems-Dollard. Het is belangrijk om in het brede kustlandschap vooraf goed na te denken over multifunctioneel ruimtegebruik, zodat er alleen infrastructuur en/of objecten worden aangelegd die goed samengaan met de functie waterveiligheid.

Energietransitie, netcongestie

Onze provincie heeft al flinke stappen gezet in de energietransitie, bijvoorbeeld in de vorm van zonneparken en windenergie. De omslag van fossiele brandstoffen naar met name elektriciteit brengt ook nieuwe vraagstukken met zich mee. Ons elektriciteitsnetwerk is nog lang niet op sterkte om aan de vraag en het aanbod van elektriciteit te voldoen. Een van de opgaven is dan ook om dit netwerk op orde te krijgen. En om problemen met het energienetwerk, ook wel netcongestie genoemd, te voorkomen.

Ruimte voor defensie

De veranderende geopolitieke situatie maakt dat het ministerie van Defensie momenteel werkt aan de uitbreiding van de krijgsmacht en het vergroten van de weerbaarheid. Met het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) brengt het kabinet de ruimtebehoefte in kaart. Het NPRD gaat over de extra ruimtevraag voor de toekomstige basisgereedstelling. In geval van toenemende dreiging zal er meer ruimte nodig zijn. Voor de provincie Groningen zijn de Eemshaven en de Marnewaard in beeld voor verschillende ruimtebehoeften. De verwachting is dat deze ruimtebehoeften van defensie gevolgen hebben voor andere opgaven en ruimtevragers vanwege de beperkte fysieke en milieugebruiksruimte in deze gebieden. We kijken ook naar mogelijke ontwikkelingen buiten onze provinciegrens, zoals Groningen Airport Eelde en de Kollumerwaard. Vanwege de veranderende veiligheidssituatie in de wereld begrijpen wij dat Defensie behoefte heeft aan meer ruimte. Wij verwachten van het rijk dat zij inwoners die getroffen zijn door de gaswinning niet extra belasten. Ten aanzien van de concrete voorstellen stemmen wij af met de betreffende gemeente. Ten aanzien van Groningen Airport Eelde zoeken wij afstemming met provincie Drenthe en gemeente Tynaarlo en is het gezamenlijke standpunt: geen jachtvliegtuigen op Groningen Airport Eelde.

Daarnaast werkt het kabinet aan de weerbaarheidsopgave, waarbij in beeld wordt gebracht wat er voor de samenleving, de economie en de overheid nodig is om weerbaar te zijn tegen militaire of hybride dreigingen. Dit beleid is erop gericht ontwrichting van de samenleving te beperken en de maatschappij voor te bereiden op ontwrichting. De verwachting is dat dit nieuwe beleid gevolgen heeft in prioritering en ruimtevraag van andere opgaven. We vinden het belangrijk dat de defensie-opgaven samen met andere nationale en regionale ruimtelijke opgaven worden afgewogen. De ruimte is tenslotte schaars in onze provincie.

Gevolgen van de gaswinning

Daarnaast hebben de Rijksoverheid en de oliemaatschappijen door de gaswinning onze provincie ontwricht. De parlementaire enquêtecommissie Gaswinning Groningen heeft haarfijn blootgelegd hoe enerzijds het sturen op geld verdienen en anderzijds de kosten beheersbaar houden hebben geleid tot een onhoudbare situatie in onze provincie. Met “Nij begun: op weg naar erkenning, herstel en perspectief” investeert het rijk in onze provincie. We vinden het belangrijk dat de middelen van onder andere Nationaal Programma Groningen en Nij begun landen bij onze inwoners. Deze maatregelen bieden weliswaar eerste handvatten, maar zijn niet genoeg voor de ambitie van een nieuw begin. Wij willen werken via een integrale en gebiedsgerichte aanpak, waarin we werken vanuit vertrouwen en oplossingsgericht denken. Het doel is dat Groningers er daadwerkelijk op vooruitgaan. Verduurzaming en aardgasloos Groningen zijn belangrijke doelen. Als eerste stap werken we

de komende tien jaar aan het isoleren van alle woningen in de provincie Groningen. Naast de hersteloperatie Groningen is een toekomstperspectief in brede zin noodzakelijk om de provincie weer veerkrachtig te maken. Daarvoor is het nodig om onze economische en sociale structuur te versterken en kansen te bieden aan toekomstige generaties.

Milieukwaliteit en milieugebruiksruimte

Het verbeteren van de milieukwaliteit is fundamenteel voor het behalen van de doelen voor waterkwaliteit en natuur. Maar ook voor het realiseren van een robuust en veerkrachtig milieusysteem dat bijdraagt aan het realiseren van opgaves op het gebied van woningbouw, klimaatadaptatie en gezondheid. Oók in Groningen is de milieugebruiksruimte schaars, terwijl dit randvoorwaardelijk is voor het realiseren van onze ambities.

Disclaimer passende beoordeling

Wanneer significante negatieve effecten op Natura 2000-gebieden niet zijn uit te sluiten, is een Passende beoordeling op grond van de Omgevingswet noodzakelijk. Op 18 december 2024 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State belangrijke uitspraken gedaan over intern salderen en ongebruikte stikstofruimte die mogelijk impact hebben op de besluitvorming omtrent de Omgevingsvisie (te denken valt aan uitvoerbaarheid, juridische risico's). Wat het effect is voor plannen, zoals de Omgevingsvisie, is tot op heden nog niet duidelijk. Tot het moment dat hierover zekerheid wordt geboden, bijvoorbeeld in jurisprudentie, zijn de gevolgen van de uitspraken nog niet te overzien en kunnen wij daar nog geen conclusies aan verbinden.

Voorzorg

We hanteren zoveel mogelijk het voorzorgsbeginsel, waarbij we milieu, waterkwaliteit, gezondheid, ecologie en veiligheid aan de voorkant meenemen in onze besluitvorming. De inzet van het voorzorgsbeginsel start vanuit een signaal over ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving met mogelijke bovenstaande aspecten. De inzet geldt alleen voor ontwikkelingen, stoffen en technologieën, waarvan de effecten niet binnen bestaande kaders en normen kunnen worden beoordeeld en/of er nieuwe wetenschappelijke inzichten over potentieel schadelijk effecten relevant zijn.

We passen het voorzorgsbeginsel toe in de volgende situaties:

- Het gaat om blootstelling aan een nieuw stof en/of activiteit;
- Het (mogelijke) effect op milieu, waterkwaliteit, natuur en gezondheid is nieuw.
- Er is (nog) geen wetenschappelijke overeenstemming over het effect van de blootstelling op de gezondheid en de natuur;
- Er is nieuwe kennis over al bestaande blootstellingen en/of effecten.
- Er is een risico als mogelijk gevolg van de aard en schaal van de ontwikkelingen (een verwachting).
- Er is bezorgdheid in de maatschappij.

Hoe het voorzorgsbeginsel wordt ingezet in de verschillende situaties wordt verder uitgewerkt in en de uitkomsten van de inzet van het voorzorgsbeginsel worden ingezet bij de bredere afweging en besluitvorming.

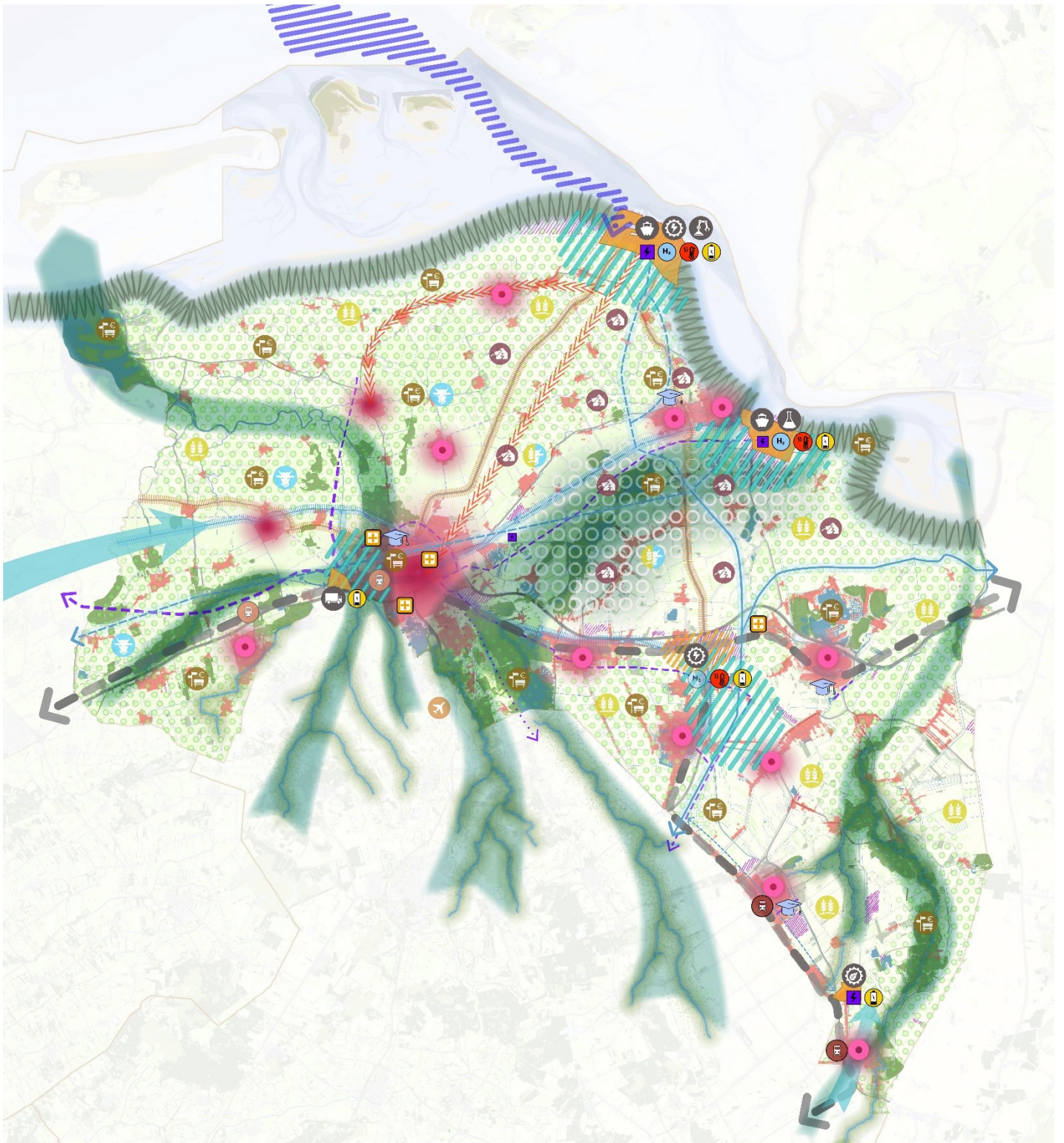
ONZE AMBITIES

Brede welvaart is ons kompas voor beslissingen en het hoogste doel. Dat vraagt om een integrale blik op onze provincie. We moeten de sociale, economische en fysieke vraagstukken en opgaven verbinden. Geen enkele ontwikkeling staat op zichzelf. De genoemde ruimtelijke opgaven uit het Koersdocument hebben we vertaald in vijf brede ambities om de toekomst tegemoet te treden:

1. Een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving;
2. Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen;
3. Een sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid;
4. Een toekomstbestendig landelijk gebied;
5. Naar betaalbare en duurzame energie voor Groningen.

Elk van deze ambities vraagt een eigen aanpak, maar ze moeten ook onderling samenhangen. Daarbij werken we per ambitie uit wat ons toekomstbeeld voor 2050 is en welke richtinggevende keuzes we maken voor de komende 10 jaar. Ook geven we aan wat de onderliggende doelen zijn. In deel 2 beschrijven we onze provinciale belangen met betrekking tot deze 5 ambities en in deel 3 werken we verder uit wat we precies willen doen en vanuit welke rol(len) we willen handelen om daadwerkelijk aan de slag te gaan met onze ambities.

Op onderstaande visiekaart hebben we de hoofdlijnen van onze ambities op kaart weergegeven.

De kaarten van de Omgevingsvisie zijn een schematische indicatieve weergave van de visie op de schaal van de provincie. Aanduidingen en begrenzingen kunnen niet op perceelniveau geïnterpreteerd worden.

VISIEKAART - OMGEVINGSVISIE PROVINCIE GRONINGEN

AMBITIE 1: EEN GEZONDE, VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING

- Groene en blauwe verbindingen van en naar zee: focus op water, natuur, landbouw en recreatie
- Verkenning waardevol cultuurlandschap en vrijetijdseconomie
- Gebieden landschappelijke kwaliteitsimpuls

AMBITIE 2: VITALE EN DUURZAAM BEREIKBARE STEDEN EN DORPEN

- Verduurzamen, herstructureren en/of nieuwbouw naar aard en schaal
- Masterplan regiokernen
- Woningbouwopgave
- Uitbreiding bovenregionale spoorverbindingen
- Uitbreiding stationslocaties: mogelijk / nieuw
- Opwaardering N-wegen
- Opwaardering vaarwegen
- Internationaal vliegveld (Eelde)

AMBITIE 3: EEN STERKE STRUCTUUR VOOR INNOVATIE, KENNIS EN WERKGELEGENHEID

- XXL-bedrijventerreinen
- Zoekgebied XXL-bedrijventerrein
- Circulaire economie
- Regionale campussen
- Kansrijke cultuur en vrijetijdseconomie
- Duurzame vormen van landbouw: akkerbouw / melkveehouderij / gemengd
- Versterking zorg economie

AMBITIE 4: EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED

- Dynamische klimaatrobuuste kustzone
- Water aanvoer vanuit IJsselmeer
- Robuust natuur netwerk
- Gebied met nieuw perspectief

AMBITIE 5: NAAR BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE VOOR GRONINGEN

- Warmtetransportleiding Eemsdeltaregio-Groningen (indicatief)
- Bovenlokale restwarmtebron
- Hoogspanningsnet: ondergronds / amoveren
- Hoogspanningsstation nieuw
- Opslag batterijen
- Bestaande wind- en zonneparken
- Nationaal waterstofnetwerk: productie / verbinding
- Voorkeurstracé aanlanding wind op zee

AMBITIE 1: EEN GEZONDE, VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING

Ons beeld voor 2050

We zijn trots op onze Groninger leefomgeving. Het is de plek waar we ons thuis voelen en naar elkaar omzien. Onze leefomgeving is schoon, gezond, veilig en aantrekkelijk. Dat komt doordat we in staat zijn geweest een stevig fundament te bouwen van landschaps- en natuurwaarden die niet alleen aantrekkelijk zijn voor mens en dier, maar ook de basis leggen voor een robuuste biodiversiteit en een toekomstbestendig watersysteem.

Ons landschap, ons erfgoed en onze cultuur zijn een belangrijke trekpleister voor zowel inwoners als toeristen. Grote ruimtelijke veranderingen zijn gerealiseerd met ruimtelijke kwaliteit voorop en zijn onderdeel van fraaie doorontwikkeling van het landschap. We hebben stevige groene en blauwe structuren die belangrijk zijn als recreatieve, waterrijke en natuurlijke verbindingen in onze provincie. Stilte en duisternis zijn kernkarakteristieken in grote delen van de provincie en worden gekoesterd. Ook in onze steden en woonkernen is de lichthinder afgenomen.

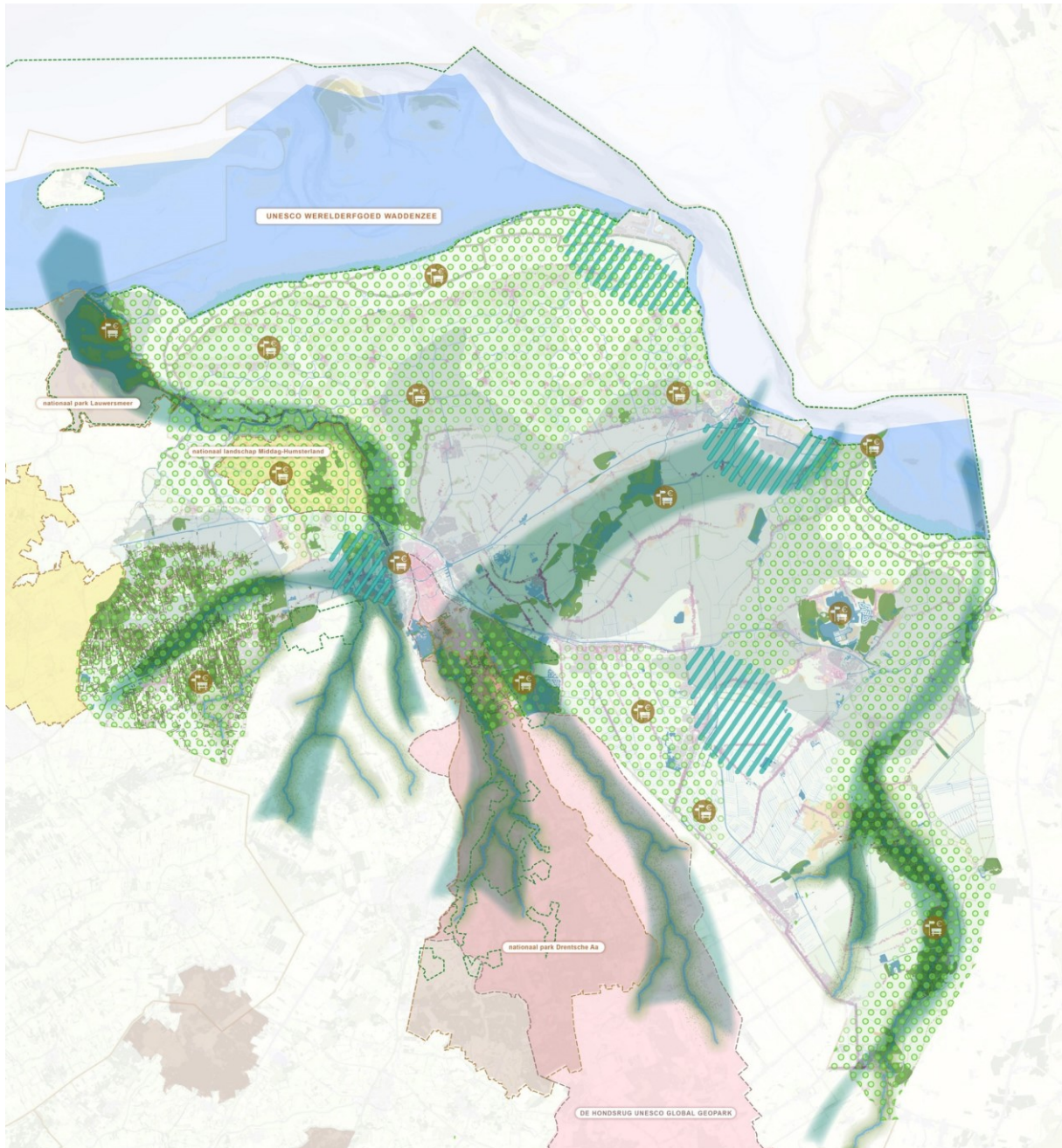
We hebben een gezonde bodem, een goede waterkwaliteit, voldoende drinkwater en gezonde lucht. Mens en natuur ondervinden vrijwel geen negatieve effecten door verontreiniging of hinder. De leefomgeving is zo ingericht dat deze bijdraagt aan de gezondheid van haar gebruikers: mens, dier en plant kunnen zich op natuurlijke wijze ontplooien. Veiligheid is en blijft een basisvoorwaarde voor alle Groningers.

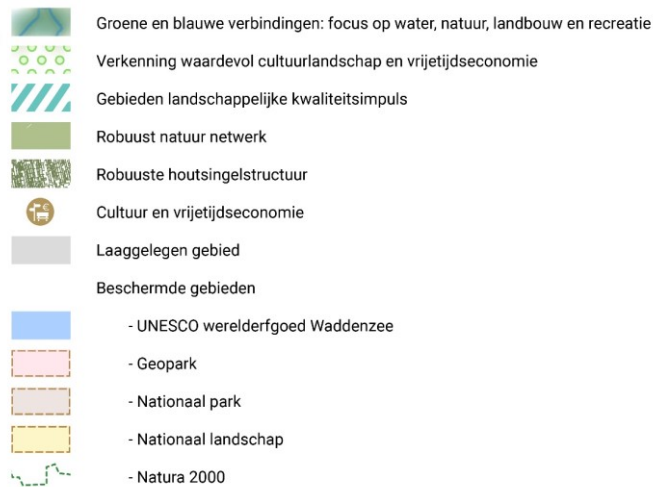
Richtinggevende keuzes voor 2035

1. In waardevolle provinciale cultuurlandschappen, spannen we ons extra in om de bijzondere kwaliteiten te borgen en te ontwikkelen. Het gaat daarbij om: het binnendijkse Waddengebied, Gorecht, Oldambt, Veenkoloniën, Zuidelijk Westerkwartier en Westerwolde;
2. We gaan extra investeren in de ruimtelijke kwaliteit van gebieden die onder druk staan door grootschalige industriële activiteit: omgeving Eemshaven, omgeving van Oosterhorn bij Delfzijl en de omgeving van de oostkant N33;
3. We realiseren recreatief aantrekkelijke groenblauwe verbindingen, grenzend aan bestaande natuur: Duurswold, Hondsrug/Hunzedal, Ruiten Aa, Westflank Groningen en de kust;

4. We richten onze leefomgeving zo veilig mogelijk in, verbeteren de verkeersveiligheid en voorkomen dat risico's zich opstapelen;
5. We gaan meer sturen op de stapeling van verschillende vormen van milieubelasting, door middel van een efficiënte inzet van milieugebruiksruimte.
6. We zetten in op het verder verbeteren van de lucht-, bodem en grond- en oppervlaktewater kwaliteit om een robuust en veerkrachtig milieusysteem te realiseren.

AMBITIE 1 - GEZONDE, VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING

Waardevolle cultuurlandschappen

In de provincie Groningen is een aantal gebieden extra beschermd op internationaal en nationaal niveau. Dit zijn het UNESCO-werelderfgoed Waddenzee, UNESCO-geopark Hondsrug en de Nationale Parken Drentsche Aa en het Lauwersmeergebied, en het Nationaal Landschap Middag-Humsterland.

Groningen kent een aantal cultuurlandschappen met een hoge belevingswaarde en veel cultuurhistorische, archeologische, aardkundige, landschappelijke en natuurwaarden. Daar willen we extra zorgvuldig mee omgaan. Deze landschappen geven we een aparte status omdat zij van extra groot belang zijn voor de diversiteit en identiteit van Groningen. In deze gebieden zien wij de cultuurhistorische waarden van het landschap als belangrijk kapitaal voor de kwaliteit van de woon- en leefomgeving en de vrijetijdseconomie. Wij richten investeringsagenda's op de verdere doorontwikkeling van deze gebieden. Er is en blijft hier ruimte voor een toekomstbestendige landbouw. Regelingen op gebied van agrarisch natuurbeheer worden benut om niet alleen de biodiversiteit te vergroten maar ook de kwaliteiten van het landschap te versterken en beter beleefbaar te maken. We behouden de vitaliteit en unieke kwaliteiten en stimuleren het toevoegen van nieuwe kwaliteiten. We onderzoeken op welke manier we dit het beste kunnen doen. Het gaat om:

- het binnendijkse Waddegebied;
- het beekdal, esdorpen- en esgehuchtenlandschap van Westerwolde;
- de Dollardpolders in het Oldambt;
- het houtsingelgebied en de beekdalen van het Zuidelijk Westerkwartier, en;
- het Gorecht;
- De Veenkoloniën

Kwaliteitsverbetering van gebieden die onder druk staan

We gaan actief aan de slag met kwaliteitsverbetering van de landschappen die de afgelopen decennia extra onder druk zijn komen te staan door nieuwe ontwikkelingen en waar de kwaliteit van de leefomgeving sterk is afgenomen. Het gaat om het gebied A7/N33 rondom Meeden, rond de Eemshaven en het gebied rondom Oosterhorn. Het zijn gebieden waar grote ontwikkelingen de kwaliteit van de leefomgeving, de leefbaarheid, het landschap en het erfgoed hebben aangetast. ***Voortaan doen we het anders: grote ruimtelijke ingrepen gaan gelijk op met grote landschappelijke investeringen.*** En anders doen we het niet. Daarnaast blijven we de leefbaarheid van het gebied centraal stellen bij grote ruimtelijke ingrepen. Wij zullen de verdere ruimtelijke ontwikkelingen zodanig vormgeven dat kwaliteit wordt toegevoegd aan de omgeving en waar mogelijk verloren gegane waarden worden hersteld. We zullen onze investeringsagenda's zo inzetten dat erin deze gebieden kwaliteitsimpuls aan de leefomgeving wordt gegeven. Dit doen wij in samenwerking met onze partners.

Groenblauwe verbindingen

Als provincie realiseren we recreatief aantrekkelijke groenblauwe verbindingen, grenzend aan de bestaande natuurgebieden. Het gaat hier om het realiseren van verbindingen op een regionaal schaalniveau. We doen dat langs het Reitdiep aan de westflank van Groningen vanaf de Onlanden richting Lauwersmeer, de Hondsrug/Hunzedal, in het Duurswold, Oldambt, langs de Ruiten Aa en langs de kust. Deze verbindingzones liggen verspreid over de provincie waardoor ze voor iedereen binnen handbereik zijn. Daarnaast is in het Zuidelijk Westerkwartier al een groenblauwe verbinding gerealiseerd. In deze zones willen we een sterke structuur van aantrekkelijke, recreatieve, lange afstandsverbindingen op provinciaal niveau realiseren, met fraaie (culturele) trekpleisters en voorzieningen voor de vrijetijdseconomie. Daarmee geven we de omgeving direct meerwaarde voor de Groningers, maar zorgen we ook voor extra aantrekkingskracht voor bezoekers van buiten de provincie. Groenblauwe dooradering is een fijnmazig netwerk van kleine natuur- en landschapselementen die ons landschap in belangrijke mate vormgeven. Door op verschillende schaalniveaus aan groenblauwe structuren te werken, verbinden we ruimte voor water en biodiversiteit met landschappelijke kwaliteit, schone lucht en recreatieve aantrekkelijkheid, samen met landbouw en natuur.

Beweegvriendelijke leefomgeving

Een groene en aantrekkelijke leefomgeving stimuleert gezond gedrag. Een mooie en toegankelijke omgeving nodigt uit om naar buiten te gaan, te bewegen en te ontdekken. En zeker in Groningen, waar we nu onder het landelijk gemiddelde scoren op het gezondheidsaspect van brede welvaart, moeten en willen we het voor iedereen gemakkelijk maken om te sporten en te bewegen en naar buiten te gaan.

Milieu

Een gezonde leefomgeving gaat ook over een goed woon- en leefklimaat uit het oogpunt van milieu: zonder ongezonde overlast van geluid, geur, trillingen of gevaar. We zetten in op een veerkrachtig en robuust milieusysteem: lucht, water en bodem hebben een goede kwaliteit en dragen zo bij aan het realiseren van onze opgaves. We gaan uit van 'voorzorg': vanaf de start van een project nemen we milieu, gezondheid en veiligheid mee als we besluiten nemen. We

beseffen dat niet altijd en overal een verbetering van de milieukwaliteit en de gezondheid kan worden gerealiseerd, maar nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mogen niet leiden tot aantoonbare verslechtering van het milieu en van de gezondheid van onze inwoners, nu niet en in de toekomst niet. Daarom streven we naar een "stand still" in de provincie, met uitzondering van de vijf XXL-bedrijventerreinen. Daar waar we de milieudruk laten oplopen, doen we dat op een verantwoorde wijze: we houden rekening met afwenteling naar het hier en nu, later en elders. Hierbij zetten we de uitkomsten van de planMER in, om tot een zorgvuldige afweging te komen, daar waar er mogelijk lokaal negatieve milieueffecten optreden. Indien nodig mitigeren en/of compenseren we deze effecten op basis van een te ontwikkelen afwegingskader. We stimuleren koplopers die durven te innoveren op het gebied van gezondheid en veiligheid. En we zijn streng voor de achterblijvers.

Veiligheid en gezondheid

Voor onze kwaliteit van leven en een gezonde levensverwachting is veiligheid van doorslaggevend belang. Groningen scoort relatief laag op dit vlak. Dat weten we maar al te goed nu veel Groningers de gevolgen van de gaswinning aan den lijve ondervinden. Met kleine gasvelden worden in feite alle gasvelden, behalve het Groningen gasveld bedoeld. Gaswinning uit het Groninger veld is gestopt. Het kabinet borgt de gasleveringszekerheid, aangezien gas ook de komende jaren nog een belangrijke rol speelt in de nationale energievoorziening.

Wij werken niet mee aan de ontwikkeling van nieuwe gasvelden of de aanleg van nieuwe putten in bestaande gasvelden. Wij beschouwen de verlenging van aardgaswinning uit kleine gasvelden als onwenselijk, vooral vanwege de subjectieve veiligheid. Daarom zijn wij tegen de uitbreiding van gaswinning uit kleine velden in onze provincie. Wij pleiten voor het minimaliseren van overlast, zo spoedig en volledig mogelijk herstel van eventuele schade en creëren van maatschappelijke voordelen als compensatie voor overlast van winning.

We zetten ons in voor een verbetering van de omgevingsveiligheid, zeker ondergronds. De huidige risico's rond omgevingsveiligheid mogen niet groter worden. Veiligheid is voor ons ook verkeersveiligheid. We zien dat het aantal ongelukken op onze wegen en fietspaden toeneemt, onze inzet is er blijvend op gericht te komen tot minder verkeersslachtoffers in onze provincie.

Om een gezonde en leefbare omgeving mogelijk te maken, kiezen we voor ambitieuze en scherpe milieunormen en zullen we waar nodig onze inwoners beschermen tegen schadelijke gezondheidseffecten. Zo werken we binnen het Schone Lucht Akkoord aan luchtkwaliteit waarbij lokale uitstoot van fijnstof geen negatieve effecten meer heeft op mens en natuur. We geven prioriteit aan actualiteit van de vergunningen en toezicht en handhaving op bedrijven en ontwikkelingen die grote milieu impact kunnen hebben, waarbij we extra kritisch kijken naar de risico's op het gebied van explosies, branden en gifwolken en de stapeling daarvan, de zogenaamde externe veiligheid.

Milieugebruiksruimte

We doen aanvullend onderzoek om beter inzicht te krijgen in de huidige milieu- en leefomgevingskwaliteit en de impact van ontwikkelingen daarop. Ook verkennen we hoe we

samen met gemeenten en waterschappen het beste kunnen sturen op de milieugebruiksruimte². Waar mogelijk ontwikkelen we gebiedsgericht beleid om de milieugebruiksruimte optimaal, maar verantwoord in te zetten. Waar dat nodig is in onze provincie stellen we onze milieunormen scherper ten opzichte van wet- en regelgeving om een schone en veilige leefomgeving te borgen. Dit doen we bijvoorbeeld in onze aandachtsgebieden stilte en duisternis Middag-Humsterland en Westerwolde.

Op enkele plekken in de provincie is sprake van cumulatie van milieueffecten door bijvoorbeeld luchtverontreiniging, geluid en geur. Op die plekken onderzoeken we welke milieugebruiksruimte beschikbaar is voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met het oog op gezondheidseffecten. Ook investeren we hier extra in de leefbaarheid van het gebied. Gelijktijdig willen we door het stimuleren van innovatie omgevingsrisico's terugdringen.

Onderliggende doelen

Met deze ambitie werken we aan een verschillende beleidsdoelen. De belangrijkste zijn:

- behoud, herstel en ontwikkeling van het Groninger landschap en erfgoed;
- hogere ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving;
- geen onaanvaardbare veiligheidsrisico's;
- geen afwenteling van milieueffecten; hanteren van het voorzorgsprincipe.

---

² Milieugebruiksruimte is de ruimte voor toekomstige ontwikkelingen in een plangebied, gelet op de milieueffecten en randvoorwaarden door bestaande en toekomstig zekere activiteiten. Binnen deze ruimte zijn activiteiten mogelijk zonder dat er doelen in het gedrang komen of dat er niet voldaan wordt aan omgevingswaarden.

AMBITIE 2: VITALE EN DUURZAAM BEREIKBARE STEDEN EN DORPEN

Ons beeld voor 2050

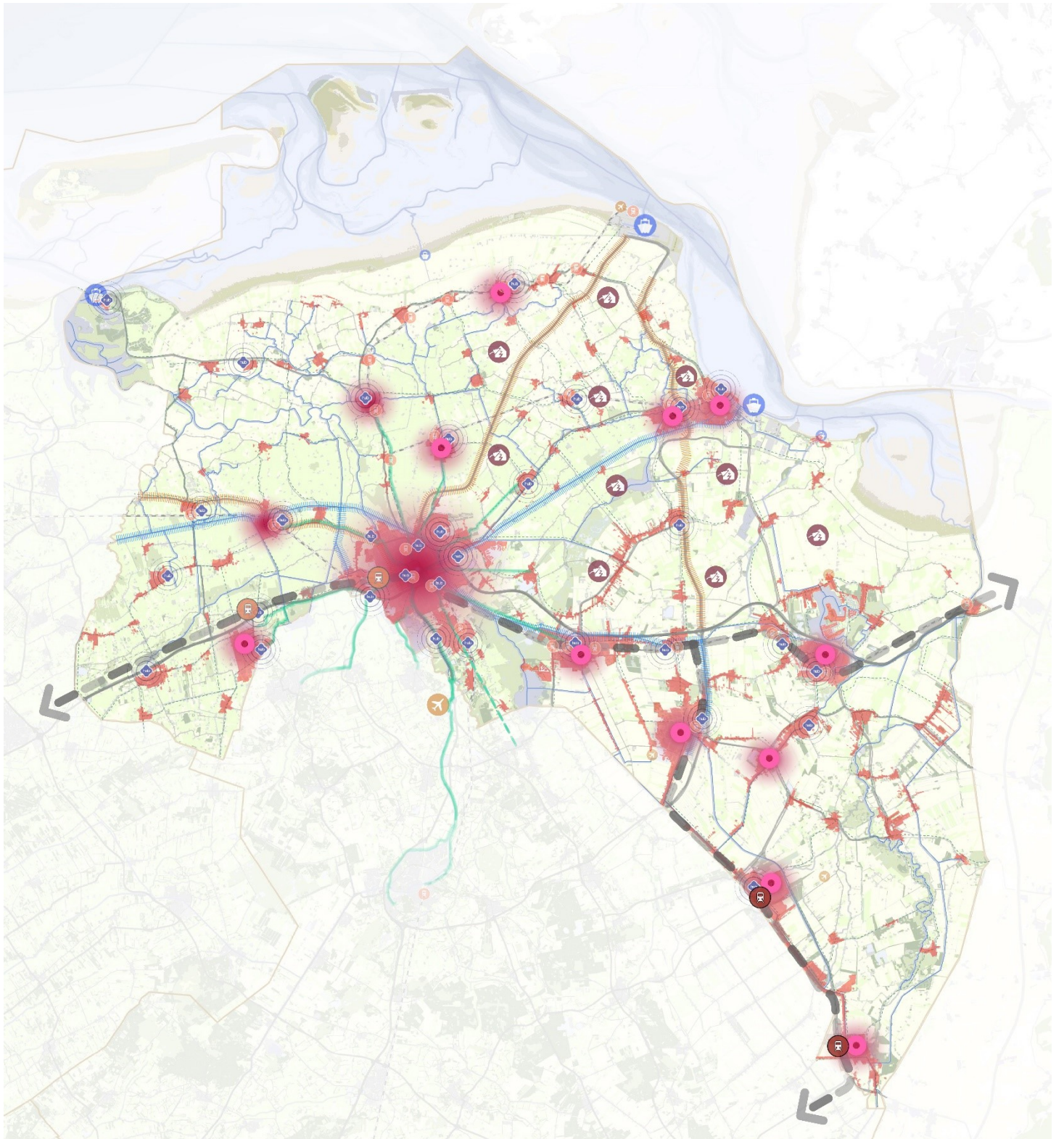
Onze buurten, dorpen en steden hebben een enorme kwaliteitssprong gemaakt. Er is veel geïnvesteerd in de herstructurering van de openbare ruimte, bedrijventerreinen en woningen. De bestaande woningen zijn aardgasvrij gemaakt, de versterkingsoperatie is met ruimtelijke kwaliteit en klimaatbestendig uitgevoerd en het schadeherstel verloopt onverminderd eenvoudig en klantgericht. De inwoners van Groningen voelen zich thuis in hun woning en in hun buurt. En als het nodig is, is er een andere passende woning in het dorp of in de stad beschikbaar. Er is vooral gebouwd op plekken waar een grote woonvraag is en/of waar woningen de grootste meerwaarde hebben: in de buurt van OV-knooppunten, waar ze bijdragen aan extra draagvlak voor voorzieningen, en aan verbetering van leefbaarheid en kwaliteit. Daardoor is de woningbouwuitbreiding de afgelopen jaren vooral gerealiseerd in de zogenaamde T-structuur in de regio Groningen-Assen en in de regionale centra die een enorme kwaliteitssprong hebben gemaakt. Daarbij heeft Hoogezand-Sappemeer positie als de aantrekkelijke poort van en naar Oost-Groningen. Nieuwe woningbouwlocaties zijn grotendeels gebouwd op geschikte plekken vanuit het water- en bodemsysteem en in elk geval klimaatadaptief gebouwd en ingericht.

De (inter)nationale bereikbaarheid is sterk verbeterd: de Nedersaksenlijn heeft de ontwikkeling van het oostelijk deel van onze provincie een boost gegeven en de Lelylijn heeft gezorgd voor een snelle verbinding met de Randstad. Ook de verbeteringen op het bestaand spoor en publieke mobiliteit op maat, zorgen voor een fijnmazig netwerk binnen de provincie. De hoofdwegenstructuur voldoet aan de behoefte van deze tijd en er is geïnvesteerd in laadinfrastructuur, nieuwe doorfietsroutes en recreatieve loop- en fietsroutes. Ook de vaarwegen met de sluizen en bruggen zijn op orde gebracht en dragen bij aan een verbeterde bereikbaarheid. Deze ontwikkelingen hebben een stevige impuls gegeven aan de regionale economie maar ook aan de aantrekkingskracht van Groningen als woonprovincie.

Richtinggevende keuzes voor 2035

1. Een schadevrij, veilig en duurzaam huis voor iedere Groninger.
2. Regiokernen voorop: we investeren samen met de gemeenten in 11 regionale centra om het voorzieningenniveau op peil te brengen;
3. Kwaliteitsverbetering kernen en buurten door herstructurering;
4. We bouwen naar woningbehoefte zodat er voor iedere Groninger een geschikte woning is, waarbij geldt: inbreiding gaat voor uitbreiding;
5. Woningbouwlocaties zijn klimaatadaptief gebouwd en ingericht. Voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen in laaggelegen gebied geldt een motiveringsplicht vanuit water en bodem sturend.
6. Alle inwoners kunnen gebruik maken van betaalbare, gezonde en duurzame mobiliteit.
7. Verbetering van de bereikbaarheid van de stad en de regio, ook via het Deltaplan voor Noordelijk Nederland met de Nedersaksenlijn, Lelylijn en de verbeteringen bestaand spoor, alsook de Wunderline;
8. We realiseren zero-emissie en circulaire mobiliteit en infrastructuur.

AMBITIE 2 - VITALE EN BEREIKBARE STEDEN EN DORPEN

- Herstructureren en/of nieuwbouw naar aard en schaal
- Masterplan regiokernen
- Woningbouwopgave
- Gebieden met versterkingsaanpak tegen aardbevings schade

BEREIKBAARHEID

- Hubs: mobiliteitstransitie en bereikbaarheid
- Uitbreiding bovenregionale spoorverbindingen
- Uitbreiding stationslocaties: mogelijk / nieuw
- Opwaardering N-wegen
- Uitbreiding doorfietsroutes (indicatief)
- Verbetering vaarwegen
- Zeehaven (Lauwersoog, Eemshaven en Delfzijl)
- Kleinschalige zeehaven
- Internationaal vliegveld (Eelde)
- Regionale luchthaven

Nieuw perspectief na de gaswinning

Inwoners die getroffen zijn door de gevolgen van de gaswinning in onze provincie hebben onze prioriteit. Schadeafhandeling, versterking en verduurzaming van woningen gaan hand in hand. De inwoner staat centraal. Iedere Groninger heeft recht op een veilig thuis. Daarbij is snelheid belangrijk, zeker als dat nodig is vanwege de veiligheid, maar stellen we daarnaast ook de kwaliteit van woningen en omgeving centraal. Naast schadeafhandeling en versterking zetten we ons in voor perspectief voor de Groningers via de Agenda Herstel van Groningen en de verduurzamingsagenda, de sociale agenda en de economische agenda van Nij Begun.

Met de aardbevingsgemeenten en in afstemming met de Nationaal Coördinator Groningen (NCG), het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) en de ministeries van EZ, KGG en BZK werken we aan de Agenda Herstel van Groningen. Het gezamenlijke doel is een veilig, schadevrij, verduurzaamd, leefbaar en mooi Groningen waarbij de inwoners en ondernemers weer meer grip hebben op hun eigen leven. Concreet betekent dit dat wij met een vertegenwoordiging van gemeenten, provincie, IMG, NCG en het Ondersteunend Bureau gaswinning (OBG) werken aan de bouwstenen en randvoorwaarden voor de gebiedsgerichte één overheid aanpak. Dit vraagt van alle betrokken overheden om de erkenning van elkaars positie zonder elkaar te verrassen bij de uitwerking van maatregelen en het oppakken/uitrollen van verschillende opgaven per instantie. Daarnaast is coördinatie en samenwerking nodig om nieuwe beleidslijnen uit te werken. Een gebiedsgerichte één overheid aanpak moet betekenis geven aan de uitspraak: "milder, menselijker, makkelijker" en het daadwerkelijk bieden van oplossingen voor onze bewoners.

In Nij Begun is de isolatieaanpak voor Groningen opgenomen (maatregel 29). Voor 2035 kunnen alle woningen in Groningen volgens de standaard voor woningisolatie worden geïsoleerd. Zowel de uitvoering van deze opgave als de gevolgen hiervan brengen implicaties met zich mee voor andere beleidsterreinen zoals natuurbescherming (natuurvriendelijk isoleren), arbeidsmarkt (uitvoeringscapaciteit), erfgoed en het energiesysteem.

Na 2035 willen we van goed geïsoleerd naar daadwerkelijk aardgasvrij in 2050 toe werken. We sluiten hierbij aan op de nationale doelen uit het klimaatakkoord. Betaalbaarheid en energiebesparing (door zowel inwoners als bedrijven) zijn belangrijke thema's in het programma energie van de provincie Groningen. Het aanpakken van energiearmoede is voor ons belangrijk. De isolatieaanpak die voortvloeit uit maatregel 29 geeft aan deze opgave een flinke impuls.

Tenslotte willen we de voormalige winning locaties opruimen. Deze zogenaamde NAM-locaties liggen met name in het open landschap. De installaties van de NAM zijn deels bovengronds en deels ondergronds. Met het stoppen van de gaswinning in het Groninger gasveld komen NAM-locaties er werkloos bij te liggen. De NAM heeft de wettelijke plicht (art. 44 Mijnbouwwet) om de locaties te verwijderen, bodemverontreiniging te saneren en het cultuurlandschap te herstellen.

In de omgevingsverordening nemen wij regels op die inzetten op het opruimen van de NAM-locaties en het terugbrengen naar de oorspronkelijke bestemming. Hergebruik van de installaties en herbesteding van de locaties is onder voorwaarden beperkt mogelijk. Daarbij onderzoeken we of er iets van de aargaswinning zichtbaar zou moeten blijven voor toekomstige generaties.

Regiokernen voorop

Vooraf in onze regionale kernen, ook regiocentra genoemd, ligt een urgente opgave. Circa 350.000 inwoners zijn verbonden met de regiocentra voor onderwijs, werk, zorg, wonen en cultuur. Om hun cruciale rol te behouden hebben deze kernen nieuw perspectief nodig. Dat vraagt om integraal investeren in brede welvaart: in economische vitaliteit, leefbaarheid en ruimtelijke en sociale kwaliteit. Via de Regiodeal Regiocentra werken we samen met de betrokken gemeenten en het Rijk om een programma op te zetten en uit te voeren voor de komende 10-15 jaar voor regiocentra met een urgente opgave. Er zijn verschillende uitdagingen en opgaven en in overleg met de gemeenten worden deze opgepakt. In overleg met de gemeenten zijn een elftal regionale kernen geselecteerd: Leek-Tolbert, Bedum, Uithuizen, Appingedam, Delfzijl, Hoogezand-Sappemeer, Winschoten, Veendam, Nieuwe Pekela, Stadskanaal-Musselkanaal en Ter Apel. De provinciale inzet kan verschillen naar de mate van urgentie en het regionaal belang van de kern. We zetten ontwerpkracht en -kwaliteit in om deze regiocentra te voorzien van nieuw elan. We hebben het beleid voor regiocentra ook opgenomen in de economische visie.

Kwaliteitsverbetering door herstructurering

In de bestaande woningvoorraad is een kwaliteitssprong nodig. Bovendien verandert de woonvraag van onze inwoners, vanwege de afnemende huishoudensgrootte en toenemende vergrijzing. Daardoor passen onze bestaande woningen niet altijd goed bij de vraag. We zetten daarom in op herstructurering, waarbij het verbeteren van de woonomgeving samen opgepakt wordt met het realiseren van extra woningen. Lokaal bekijken we samen met gemeenten wat er nodig is: verdichting in bestaande wijken, sloop/nieuwbouw, transformatie van bestaande bebouwing en het uitplaatsen van bedrijventerreinen in kernen. In het volkshuisvestingsprogramma werken we verder uit welk deel van de woningbehoefte via herstructurering gerealiseerd wordt.

Nieuwbouw

De woningbouwopgave legt een grote druk op de stad Groningen. De grenzen van de groei van de stad komen in zicht, onder andere door de landschappelijke kwaliteiten, milieugebruiksruimte en benodigde ruimte voor het watersysteem aan de west- en oostkant van de stad. Ook al blijven er mogelijkheden voor inbreiding in de stad, we verwachten dat na 2035 een groter deel van de woningbouwopgave gaat landen in de kernen rond de Stad. Hierbij zal ook differentiatie plaatsvinden tussen de verschillende kernen. Zo zal door de lage ligging woningbouw in Bedum complexer zijn dan in Leek, Zuidhorn, Winsum en Hoogezand. Sowieso zal 'water en bodem sturend' om (waterbesparende) innovatieve oplossingen in de woningbouwopgave vragen. Conform de landelijke maatlat klimaatadaptieve stedelijke omgeving zetten we in op klimaatadaptieve inrichting. We nemen in de Omgevingsverordening een motiveringsplicht op voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in laaggelegen gebieden.

Ook in kleine kernen is ruimte voor beperkte groei en kwalitatieve versterking van het woningaanbod. Onder andere door sloop en nieuwbouw en herbestemming van bijvoorbeeld vrijkomende winkels en boerderijen en het aanpakken van rotte kiezen kunnen woningen worden toegevoegd. Bij al deze ontwikkelingen staat voorop dat het een duidelijke verbetering oplevert voor de ruimtelijke kwaliteit. Juist in kleine kernen kan het toevoegen van kleinschalige woningbouw helpen om voorzieningen overeind te houden. Kernen met een die in de provinciale cultuurlandschappen liggen willen we ontzien bij grote ruimtelijke ingrepen. Ruimte voor uitbreiding van de woningvoorraad kan ook noodzakelijk zijn voor sterk groeiende economische regio's, zoals het gebied rondom de Eemshaven.

Onze algemene lijn bij het zoeken en ontwikkelen van woningbouwlocaties is inbreiding voor uitbreiding. Inbreiding en uitbreiding mogen niet ten koste gaan van waardevolle groene en open ruimten in en om dorpen en steden. Op plekken waar de randen van dorpen en steden duidelijk beter kunnen en/of waar woningbouw het meest passend en logisch is, ook vanuit het water- en bodemsysteem, willen we wel ruimte bieden voor woningbouw. Dit doen we met zorg voor kwaliteit en omgeving en aandacht voor de bereikbaarheid. De ruimtelijke kwaliteit wordt daardoor duidelijk beter.

Wonen in het buitengebied

Wij bieden meer ruimte voor wonen los in het buitengebied als dit een duidelijke meerwaarde biedt of bestaande knelpunten oplost. Het gaat om het behoud van karakteristieke panden,

investeringen in groene verbindingen, het voorkomen van leegstand en 'rotte kiezen' om ondermijning te voorkomen en/of het oplossen van bestaande milieuknelpunten door het stoppen van agrarische bedrijven. We kijken vooral naar de mogelijkheden op en rondom agrarische erven en andere locaties waar al bebouwing aanwezig is. We gaan samen met gemeenten een kwaliteitskader opstellen met criteria waarbij we meer ruimte bieden aan wonen in het buitengebied. We vragen gemeenten om een visie of programma te ontwikkelen op vormen en locaties van wonen in het buitengebied die passend zijn voor hun gemeente en die recht doen aan de woonbehoefte, bijzondere woonvormen én aan de kwaliteit van het buitengebied. Daarbij bieden we ondersteuning, bijvoorbeeld door de inzet van kwaliteitsteams of het inschakelen van externe expertise. Wij willen overeenstemming bereiken met gemeenten over deze visie of programma. Daarna geldt het gemeentelijk beleid voor ons als toetsingskader bij concrete plannen. Bij de uitwerking van het beleid voor woningbouw in het buitengebied actualiseren wij ook de begrenzing van het buitengebied in de Omgevingsverordening.

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid is van groot belang voor de leefbaarheid en ontwikkeling van onze provincie. Wij werken aan mobiliteit zonder uitstoot van schadelijke stoffen die bruikbaar, betaalbaar, gezond, veilig en comfortabel voor iedereen is. We willen de meervoudige ontsluiting van onze provincie via spoor, weg en water verder uitbouwen en verduurzamen. We stimuleren voor het goederenvervoer een verschuiving van wegvervoer naar vervoer over water.

Voor het vervoer van onze inwoners zetten we actieve mobiliteit (lopen en fietsen) en publieke mobiliteit (trein, bus, en deelmobiliteit) voorop. De voorgenomen versterking van onze treinverbindingen vormt daarin een belangrijke schakel om de Stad en regiokernen goed met elkaar, en met de rest van Nederland en Duitsland te verbinden. Dat doen we door opwaardering van de bestaande OV-verbindingen en de aanleg van nieuwe tracés.

Onder het Deltaplan voor Noordelijk Nederland werken we aan de Lelylijn, de Nedersaksenlijn en de verbeteringen op het bestaand spoor. De Nedersaksenlijn is voorwaardelijk voor een optimale ontwikkeling van de regio Oost-Groningen zoals de regiokernen Stadskanaal-Musselkanaal en Ter Apel. Om de Nedersaksenlijn van een zo groot mogelijke meerwaarde te laten zijn voor de inwoners van het gebied ontwikkelen wij samen met de regio een ruimtelijk economisch ontwikkelperspectief. Hierbij maken we ook gebruik van de ruimtelijke visie N366.

De Lelylijn is noodzakelijk voor het versterken van het regionale stedelijk netwerk en een directe, vlotte verbinding van het noorden van Nederland met de Randstad. Groningen is zo optimaal verbonden met de economische centra op andere plekken in het land en vice versa. Wij willen dat alle inwoners en bezoekers van de provincie kunnen profiteren van de Lelylijn. Daarom is een goede aansluiting van de Lelylijn op het regionale OV-netwerk essentieel. Voor de verbinding met Duitsland werken we aan de Wunderline, de verbinding tussen stad Groningen via Winschoten naar Duitsland.

We richten ons op clustering en concentratie van wonen en stedelijke voorzieningen rond OV-hubs. Zo besparen we ruimte, verminderen we vervoersbewegingen en stimuleren we duurzame reiskeuzes.

Duurzame mobiliteit

We realiseren en stimuleren duurzame mobiliteit. Dit doen we door goede publieke mobiliteit, fiets- en loopvoorzieningen en de regionale aanpak laadinfrastructuur. Toch zal ook de auto, zoveel mogelijk met zero-emissie, een belangrijk vervoermiddel blijven in onze provincie. De uitbreiding van laadinfrastructuur is daarbij een belangrijke randvoorwaarde. Bovenal zorgen wij ervoor dat de publieke mobiliteit (trein en bus) en ons wagenpark uiterlijk 2035 zero emissie zijn. Ook onze provinciale infrastructuur wordt verduurzaamd en we werken toe naar volledig zero emissie en circulair in 2050. Dit betekent ook dat de mobiliteit en infrastructuur dan volledig fossielvrij zijn.

Onderliggende doelen

- Realisatie van de 3 woondeals 2022-2030
- Herijkte woondeal 2026-2035
- Besluitvorming, Nedersaksenlijn, Lelylijn en verbeteringen bestaand spoor BO Leefomgeving/MIRT
- Versterking van de verbinding tussen Stad en ommeland
- Herstructurering van woonwijken, bedrijventerreinen en openbare ruimte is de hefboom voor nieuwbouw en wordt in veel kernen en buurten aangepakt om zich als aantrekkelijke vestigingsplek door te ontwikkelen.
- Bereikbare dorpen en steden door verbeteren van de provinciale infrastructuur en inzetten voor een passend provinciaal OV-netwerk
- We verduurzamen de mobiliteit tot zero-emissie en de infrastructuur naar volledig circulair in 2035. Voor alle mobiliteit en infrastructuur werken we stapsgewijs toe naar volledig fossielvrij in 2050.

AMBITIE 3: EEN STERKE STRUCTUUR VOOR INNOVATIE, KENNIS EN WERKGELEGENHEID

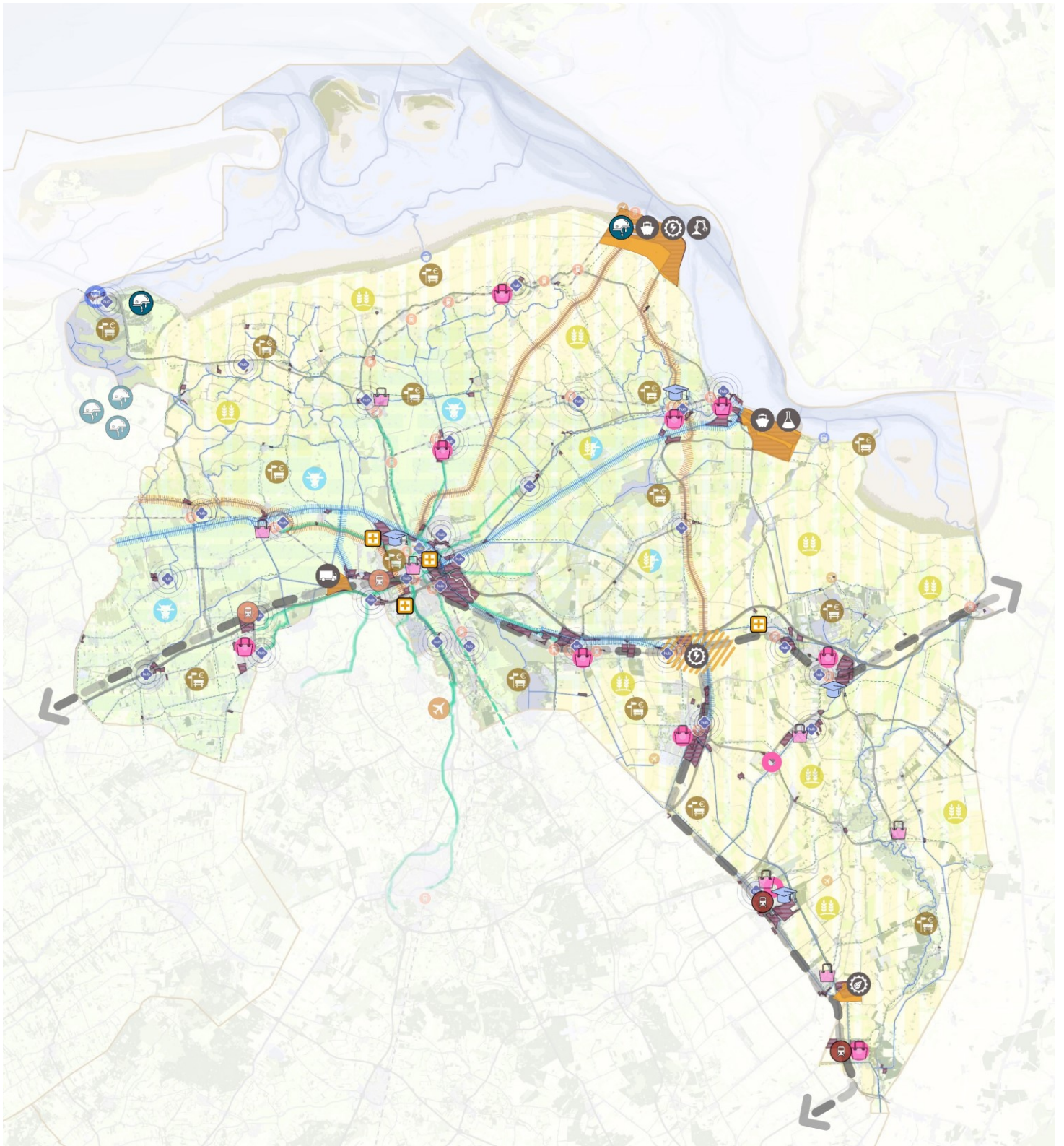
Ons beeld voor 2050

In 2050 hebben we een economie die eigentijds is en past bij onze Groningse identiteit. Er is een robuuste structuur van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen die onderling samenwerken. Onze economie is toekomstbestendig en circulair, waarbij de waarde van materialen en hulpbronnen zo lang mogelijk in stand blijft. Onderwijsinstellingen en bovenregionale bedrijven vormen samen met het MKB, de cultuursector, de zorg, de maakindustrie, vrijetijdseconomie en de landbouw een robuuste basis van onze economie en zorgen voor duurzame werkgelegenheid. De stad Groningen blijft de banenmotor voor Noord-Nederland met iconen als het UMCG en de RUG, ook zijn op een aantal locaties in de stad regionale campussen ontwikkeld.

Er zijn grote bedrijventerreinen met XXL-bedrijvigheid passend bij de plek en daar beschikbare of gerealiseerde ontsluiting op het gebied van energie en mobiliteit. Daarbij is ingespeeld op de beschikbaarheid van water, milieugebruiksruimte en arbeidskracht om onze XXL-bedrijventerreinen optimaal te ontwikkelen. Op een aantal plekken heeft herstructurering van bedrijventerreinen plaatsgevonden en zijn bestaande milieuknelpunten opgelost. Hierdoor is de kwaliteit van de leefomgeving verbeterd en hebben we binnenstedelijk meer woningen kunnen bouwen.

Richtinggevende keuzes voor 2035

1. We geven ruimte aan vijf XXL-bedrijventerreinen, waarbij Eemshaven, Oosterhorn en op termijn A7/N33 naast het regionale belang ook een nationaal belang vertegenwoordigen. Ieder bedrijventerrein heeft zijn eigen profiel;
2. Water, energie, infrastructuur, ruimtelijke kwaliteit en milieu sturen mogelijkheden en locaties voor bedrijvigheid, niet andersom;
3. We ondersteunen in herstructurering, herontwikkeling en/of heroriëntatie van regionale bedrijventerreinen;
4. We verkennen en faciliteren de mogelijkheid en wenselijkheid van verplaatsing van bedrijven die knel zitten op hun huidige locatie, met oog voor de belangen van het bedrijf en van de omgeving;
5. We nemen een actieve rol in de ontwikkeling van circulaire economie;
6. We stimuleren kennis en innovatie door het ontwikkelen van meerdere regionale campussen verspreid over de provincie;
7. We investeren in cultuur en vrijetijdseconomie.

AMBITIE 3 - STERKE STRUCTUUR VOOR KENNIS, ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID

KENNIS, ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID

- XXL-bedrijventerreinen
  - Zoekgebied XXL-bedrijventerrein
  - Circulaire economie:

    - - energie intensief
    - - zeehavens
    - - innovatieve hightech maakindustrie
    - - groene chemie
    - - logistiek
    - - agro industrie
  - Verbetering regionale bedrijventerreinen
  - Regionale campussen
  - Kansrijke cultuur en vrijetijdseconomie
  - Duurzame vormen van landbouw:

    - - Overwegend akkerbouw
    - - Overwegend melkveehouderij
    - - Gemengd
  - Versterking zorgeconomie
  - Regiocentra voorzieningen
  - Masterplan regiokernen
  - Defensie
- ### BEREIKBAARHEID
- Hubs: mobiliteitstransitie en bereikbaarheid
  - Uitbreiding bovenregionale spoorverbindingen
  - Uitbreiding stationslocaties: mogelijk / nieuw
  - Opwaardering N-wegen
  - Uitbreiding doorfietsroutes (indicatief)
  - Verbetering vaarwegen
  - Zeehavens (Lauwersoog, Eemshaven en Delfzijl)
  - Recreatieve zeehavens
  - Internationaal vliegveld (Eelde)
  - Regionale luchthaven

Vijf XXL-bedrijventerreinen

We kiezen voor clusters van bedrijven die elkaar versterken op vijf XXL-bedrijfsterreinen, dat zijn bovenregionale bedrijventerreinen die ruimte bieden aan zeer grote bedrijven. Clustering stimuleert onderlinge samenwerking en innovatie en biedt kansen voor het werken met circulariteit. Bedrijven delen niet alleen kennis, maar ook (rest)materialen of (energie)voorzieningen.

De gerichte ontwikkeling van alle XXL-terreinen gaat gepaard met een grote opwaardering van de omgeving. Grote ingrepen vragen een grote inspanning op het gebied van landschap en ruimtelijke kwaliteit, Zodanig dat de omgeving er ook ruimtelijk qua beleving op vooruit gaat. Hier zetten wij ook ontwerpkracht voor in. Dit doen wij bijvoorbeeld bij de gebiedsontwikkeling Oostpolder. We richten de bedrijventerreinen optimaal in naar hun profiel en begeleiden potentiële investeerders naar een passend bedrijventerrein.

We kiezen voor vijf XXL-bedrijventerreinen met elk een eigen profiel:

1. Eemshaven/Oostpolder (regionaal en nationaal belang): zeehaven, energietransitie, waterstof, batterijproductie, innovatieve energie-intensieve gerelateerde bedrijven
2. Oosterhorn (regionaal en nationaal belang): zeehaven, waterstof, chemie, innovatieve hightech maakindustrie en circulaire industrie;
3. A7/N33 (in potentie van nationaal belang): energie-intensieve gerelateerde bedrijven, waterstof, high tech maakindustrie en maritiem, logistiek, strategisch inzetbaar voor verplaatsing van bedrijven elders;
4. Westpoort: logistiek;
5. Bedrijvenpark Zuid-Groningen: agribusiness.

Eemshaven/Oostpolder

Onze zeehavens vormen een belangrijke spil in ons economisch systeem. Naast bedrijvigheid hebben de zeehavens een belangrijke rol voor de energie-infrastructuur en defensie. In de zeehavens komen verschillende internationale data- en energiekabels aan. De Eemshaven vormt een belangrijke schakel in het Nederlandse energiesysteem en is een belangrijke haven voor defensie. Met het Masterplan Zeehavens en het Novex-gebied Groningen werken we met gemeenten, het waterschap en rijk aan een integraal gebiedsperspectief waarin de zeehavens een prominente plek verdienen. Het Novex-gebied werkt aan de thema's energie, economie, leefbaarheid, landschap en infrastructuur. Er speelt een complexe stapeling van ruimtelijke uitdagingen die alleen het hoofd kan worden geboden in een samenwerking tussen alle relevante overheden. Bestaande kaders en verantwoordelijkheidsverdelingen dragen hier soms meer bij aan de problemen dan aan de oplossingen. De NOVEX-gebiedsaanpak moet dit doorbreken. Daarbij worden verbindingen gelegd met andere ontwikkelingen in de provincie. Aansluitend aan de Eemshaven is meer ruimte nodig voor grootschalige bedrijven en de energietransitie. Wij ontwikkelen de Oostpolder tot een goed ingepast bedrijventerrein.

Oosterhorn

In Oosterhorn zijn vooral chemische bedrijven vertegenwoordigd. Op dit terrein ligt een opgave om te verduurzamen. Voor een duurzame transformatie naar een circulaire economie is extra ruimte nodig. De focus op groene waterstof of groen gas past goed bij de inzet op

meerdere mogelijkheden om duurzame energie op te wekken en te benutten. Oosterhorn kan dienen als logistieke hub voor de aanvoer en verbouwing van hernieuwbare koolstof, als grootschalige productielocatie voor chemische recycling, groene basischemicaliën en groen gas en als experimenteerregio voor opschaling en commercialisatie van nieuwe hernieuwbare koolstof technologie.

A7/N33

We zien kansen voor de ontwikkeling van een XXL-bedrijventerrein bij de A7/N33. De exacte locatie werken we nader uit met gemeenten, maar deze zal ten zuiden van de A7 liggen. Bij voldoende vraag naar energievragende bedrijven kan diepe aanlanding van energie uit wind op zee een bedrijventerrein op deze locatie voorzien van voldoende energie, aangezien we willen onderzoeken om de windturbines in dit gebied te amoveren. De komst van dit terrein geeft een goede spreiding van werkgelegenheid binnen Groningen. En biedt ook ruimte voor bedrijven die uitgeplaatst worden omdat de huidige plek niet langer past en beter voor andere doelen kan worden gebruikt. Vanuit dat perspectief is ruimte voor de proces- en maakindustrie met name op deze locatie ook van belang. Wij vinden het noodzakelijk dat voorafgaand aan de realisatie voorzorgsmaatregelen of mitigerende maatregelen worden genomen vanuit het principe water en bodem sturend. Daarnaast gaat bij de uitwerking veel aandacht naar de ruimtelijke kwaliteit en milieu- en leefomgevingskwaliteit. De mogelijkheid van multimodale ontsluiting (weg, water en spoor) maakt de locatie logistiek interessant. Ook biedt de locatie kansen voor aansluiting op Railport Groningen.

Westpoort

Op Westpoort zien we vooral mogelijkheden voor logistieke bedrijven. Bij dit terrein gaan we uit van het voltooiën van het bedrijventerrein volgens de planologische mogelijkheden die er nu al zijn. De mogelijkheid om hier verder uit te breiden zijn beperkt vanwege de nabijheid van woningen en omdat gronden nodig zijn voor andere doelen zoals water.

Bedrijvenpark Zuid-Groningen

Het bedrijvenpark Zuid-Groningen richt zich op de agribusiness; bedrijven die te maken hebben met landbouw en de verwerking van landbouwproducten. De landbouwsector is van groot belang voor de Groningse economie en werkgelegenheid. Het merendeel van de Groningse landbouwproducten wordt verwerkt en verder tot waarde gebracht door agro-industriële bedrijven zoals Avebe, Cosun, Agrifirm, Friesland Campina, HZPC, DunAGro en Holland Malt. Deze bedrijven zijn verspreid over de provincie gevestigd. De agribusiness is nauw verbonden met de boeren in Groningen, Friesland en Drenthe. De agrarische sector blijft een grote rol spelen in de Groningse economie en focust zich meer op de productie van circulaire grondstoffen (chemie, bouwmaterialen) en hoogwaardig voedsel, zoals de eiwittransitie. Als de ontwikkeling van de eiwittransitie op termijn een extra ruimtevraag met zich meebrengt, gaan wij met de gemeente en andere stakeholders in gesprek over een eventuele uitbreiding. Wij volgen hiervoor de geëigende ruimtelijke procedures.

Herstructurering van bedrijventerreinen

Wij zetten in op verbetering van de regionale bedrijventerreinen, vooral via herstructurering, verduurzaming en revitalisering. Sommige bedrijventerreinen of grote bedrijven liggen op onlogische locaties en zitten daardoor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van kernen in

de weg. Ook zijn er belemmeringen voor de groei van bedrijven op deze locaties. Daarom willen we op een aantal plekken met ondernemers en gemeenten bedrijfsverplaatsing bespreken. Deze onlogische locaties doen zich bijvoorbeeld voor aan de westkant van de stad Groningen en in Hoogezand-Sappemeer en Leek. Daar waar verplaatsing niet mogelijk is, kijken we hoe we tot een goede inpassing in de omgeving kunnen komen. Met onze vijf XXL-bedrijventerreinen en vitale regionale bedrijventerreinen willen wij de Groningse economie een impuls geven. Gemeenten geven aan dat er een sturende en faciliterende rol van de provincie wordt verwacht.

Er zijn locaties waar bedrijven of bedrijventerreinen historisch zijn gegroeid. Ze zijn vaak belangrijk voor de omgeving: ze bieden werkgelegenheid, zorgen ervoor dat voorzieningen bestaansrecht houden of sponsoren de sportclub. Maar soms zitten ze ook klem, kunnen niet uitbreiden of geven overlast. Zeker in (potentiële) woonomgevingen. Voor die bedrijven kan verplaatsing interessant zijn. Op de vrijkomende plek kunnen mogelijk woningen of voorzieningen worden gerealiseerd. We starten een programma waarin deze situaties worden geïnventariseerd. In afstemming met het betreffende bedrijf of bedrijventerrein verkennen we de wenselijkheid en mogelijkheden. En werken samen bij verplaatsing naar een voor bedrijf en omgeving wenselijker locatie binnen de provincie.

Bereikbaarheid van bedrijventerreinen en economische clusters

Voor de bereikbaarheid van onze zeehavens is een verdubbeling van de N33 vanaf Zuidbroek noodzakelijk. De komende jaren werken we de plannen voor de verdubbeling uit. Ook speelt de N46 een belangrijke rol in de ontsluiting van de Eemsdelta. In het vaarwegennet onderzoeken we de haalbaarheid van verbeteringen van het Aduarderdiep, A.G. Wildervanckkanaal en Winschoterdiep. We willen dat het Rijk de knelpunten op de Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl oplost.

In de stad Groningen verwachten we dat verbetering van de westelijke ring noodzakelijk is om (toekomstige) vervoersstromen goed af te kunnen wikkelen en de stad te ontsluiten. Groningen-Airport Eelde is voor onze internationale positie en verbinding van belang. Daarom ondersteunen we de luchthaven en stimuleren we innovatie en samenwerkingen met kennisinstellingen en de mogelijkheden om de luchtvaart en -haven te verduurzamen. We zoeken en vragen creatieve, slimme en groene mobiliteitsoplossingen. We brengen bedrijven samen die elkaar kunnen helpen met hun logistiek. Tot slot is een optimale digitale bereikbaarheid een essentiële randvoorwaarde voor samenwerking, innovatie en een goede bedrijfsvoering.

Circulaire economie

We werken toe naar een circulaire economie, waarbij geen kilogram grondstof meer verloren gaat. Dit biedt economische concurrentievoordelen door lagere grondstofkosten en reduceert negatieve milieu-impact als gevolg van het lozen van afvalstoffen, winning en verwerking van grondstoffen. Daarnaast wordt onze economie minder afhankelijk van de import van (strategische) grondstoffen van elders. Met de grootschalige isolatie operatie vanuit Nij Begun (M29) ontstaat er ook een kans voor een keten-aanpak bio-based isoleren. Dit biedt kansen voor productie in de regio, een verdienmodel voor boeren en het gebruik van circulaire

materialen.

Regionale campussen

Via het Masterplan campussen Groningen werken we aan het realiseren van meerdere regionale campussen verspreid over de provincie. Centraal staan de campuslocaties, die fungeren als belangrijke hubs voor samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en het bedrijfsleven. Het doel is om een toekomstbestendige regio te creëren die aantrekkelijk is voor wonen, werken, leren en ondernemen. We werken aan campussen in Stad en Ommeland om jongeren en ouderen de mogelijkheid te bieden om een leven lang te leren en daarmee een basis leggen voor een (door)start op de arbeidsmarkt. Daarbij kan ook cultuur een rol spelen, bijvoorbeeld via restauratietechniek of innovatie van de cultuur- en evenementenindustrie. Vanzelfsprekend is de verbinding met Groningen als studentenstad en bolwerk van kennisintensieve en praktische bedrijvigheid daarbij van aanzienlijk belang.

Op het bedrijventerrein de Dallen bij Wildervank bieden wij ruimte voor een campus gericht op medische gezondheidstechnologie. Hier is in elk geval plek voor het bedrijf Shine. Dit is een innovatieve en bovenregionale ontwikkeling die van provinciaal belang is.

Cultuur en vrijetijdseconomie

De provincie Groningen heeft z'n inwoners en gasten op cultureel gebied heel veel te bieden. Het samenspel tussen het Groninger Ommeland met zijn rijke erfgoed zoals onze borgen, cultuurlandschappen en middeleeuwse kerken en beroemde orgels enerzijds en het hoogwaardige historische en hedendaagse culturaanbod in de stad Groningen anderzijds is daar een belangrijk factor in. We zijn trots op deze rijke culturele leefomgeving en beseffen dat we moeten blijven investeren om die in stand te houden én te ontwikkelen, omwille van brede welvaart én een aantrekkelijk vestigingsklimaat. We hebben het dan over de versterking van de bestaande culturele infrastructuur in Stad en Ommeland, maar ook over het bieden van ruimte aan ambitieuze culturele initiatieven zoals festivals, culturele evenementen en kunstroutes met (inter)nationale uitstraling.

De vrijetijdseconomie kan een sterke(re) drager worden van onze regionale economie. Recreatieve structuren overstijgen gemeentegrenzen en vaak ook onze provinciegrens en landsgrens. Wij richten ons op een logische en passende verdeling en koppeling van verblijfsaccommodaties, dagrecreatie, erfgoed, cultuur, evenementen, recreatieterreinen, routestructuren en zwem- en vaarwater. Zo draagt de sector bij aan brede welvaart, de leefbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving.

Onderliggende doelen

- Circulaire en toekomstbestendige economie;
- Sturen op schaarste van water, energie, ruimte en milieuruimte;
- Goede financiële basis voor de Groningers;
- Ruimte voor een duurzame ontwikkeling van bedrijven en kernen;
- Goed toegankelijk onderwijs en arbeidsmarkt voor alle Groningers;
- Een cultureel, recreatief en toeristisch aantrekkelijke provincie.
- Verbeteren regionale bereikbaarheid

AMBITIE 4: EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED

Ons beeld voor 2050

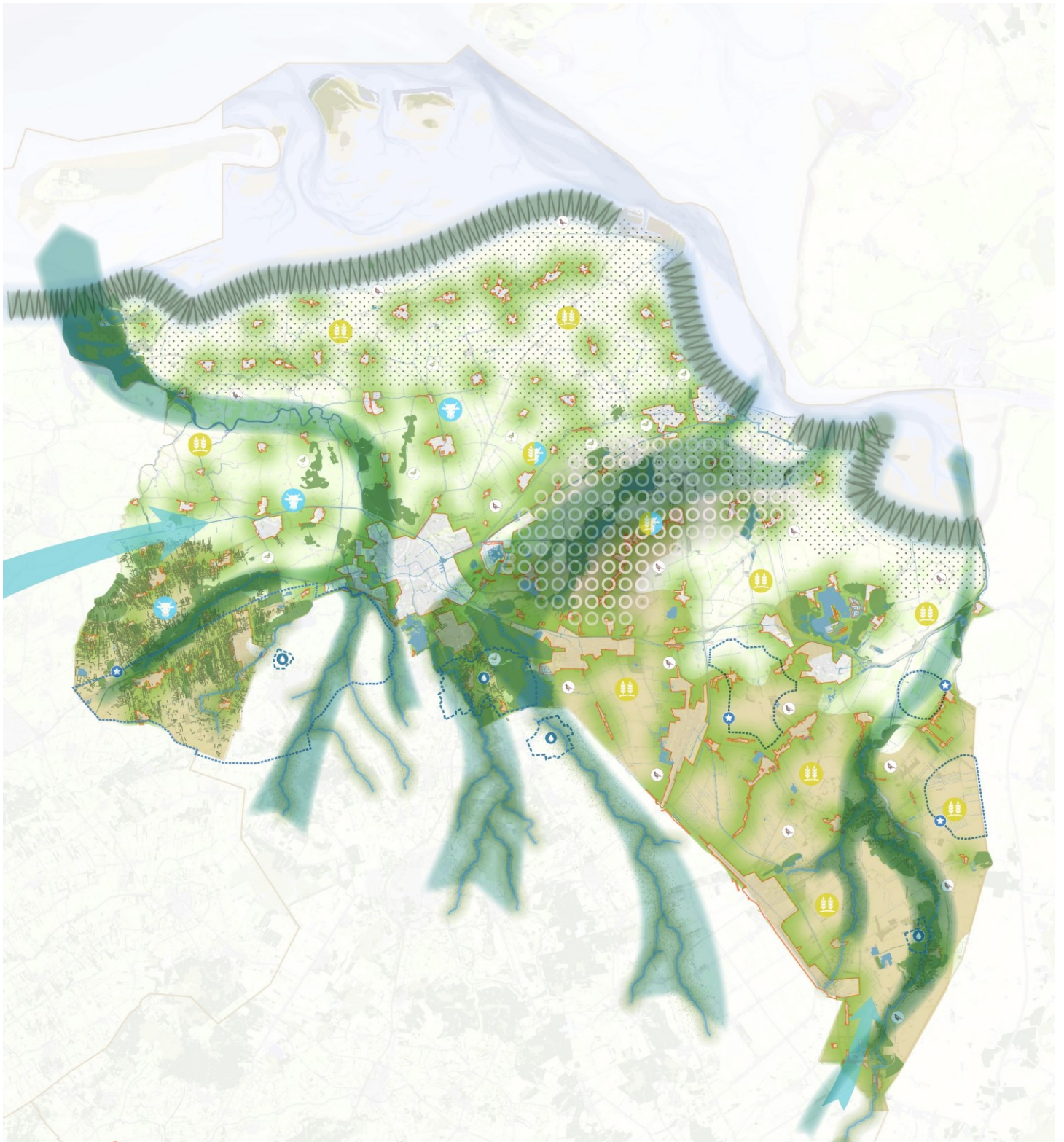
Ons landelijk gebied is en blijft één van de belangrijkste dragers van onze identiteit, ook in 2050. De diversiteit van onze landschappen is nog steeds groot. Ontwikkelingen van het landelijk gebied hebben geleid tot nieuwe landschappelijke kwaliteiten, tot een evenwichtige functiemix waarin landschap en landbouw de dragers zijn. Dit is landbouw die in de best passende vorm lang en duurzaam vooruit kan en een belangrijke pijler blijft voor de Groningse economie, met voedselproductie van (inter)nationaal niveau.

Ons landelijk gebied is veerkrachtig en bepalend voor de kwaliteit van de leefomgeving voor mensen, dieren en planten. Onze kuststrook is robuust en veilig. Onze biodiversiteit is groot. We hebben een stevig netwerk van verbonden natuurgebieden. Overal is er een basiskwaliteit natuur.

Onze waterstructuur past bij wat de klimaatverandering vraagt. We houden meer water vast en bieden ruimte om water te bergen in perioden van (extreme) neerslag en beschikbaar te hebben in perioden van langdurige droogte. De wateraanvoer vanuit het IJsselmeer is meestal stabiel, maar niet volledig gegarandeerd. We hebben in het grootste deel van het jaar voldoende zoet water beschikbaar van goede kwaliteit om onze landschappelijke waarden, de natuur en landbouw in stand te houden en onze drinkwatervoorraad is groot genoeg om aan de behoefte te voldoen.

Richtinggevende keuzes voor 2035

1. We realiseren versterkte landschappelijk waarden
2. We bieden ruimte voor toekomstbestendige landbouw
3. We brengen de natuur op orde
4. We bieden ruimte voor een klimaatadaptieve en dynamische kustzone
5. We zorgen voor schoon water en voldoende beschikbaarheid van zoetwater

AMBITIE 4 - EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED

WATER EN BODEM VOOROP

- Dynamische klimaatrobuuste kustzone
- Water aanvoer vanuit IJsselmeer
- Groene en blauwe verbindingen van en naar zee, focus op water, natuur, landbouw en recreatie
- Aandachtsgebied droogte
- Aandachtsgebied verzilting
- Zoekgebied drinkwater
- Drinkwaterbeschermingsgebied

EEN DUURZAAM LANDBOUWGEBIED EN

DE NATUUR OP ORDE

- Robuust natuur netwerk
  - Robuuste houtsingelstructuur
  - Gebied met nieuw perspectief
- Duurzame vormen van landbouw:
- - Overwegend akkerbouw
  - - Overwegend melkveehouderij
  - - Gemengd
- Korte ketenlandbouw
  - Ruimte voor akkervogels
  - Ruimte voor weidevogels

Versterkte landschappelijke waarden

De diversiteit van het landschap en haar specifieke kernkwaliteiten hebben altijd centraal gestaan in de ontwikkeling van het landelijk gebied van Groningen. Het zijn de dragers van de identiteit en ruimtelijke kwaliteit van dat landelijke gebied.

De landbouw heeft mede het karakter van het landschap gevormd en is ook deels beheerder van het landschap. Landschappelijke structuren in vooral de primaire landbouwgebieden langs de Waddenkust, het Wierdenland, de Veenkoloniën, Westerwolde en Oldambt willen we tot in de haarvaten versterken tot een natuurnetwerk van bermen, ecologische oevers en fraaie akkerranden die ervoor zorgen dat onder andere akkervogels floreren. In het Zuidelijk Westerkwartier wordt het coulisselandschap versterkt, evenals de houtsingels. In heel Groningen worden verbindingen en dijken, waar het landschappelijk en functioneel past, verrijkt met ecologisch beheerde bermen, bomenrijen of struiken. Bos en hout wordt ontwikkeld rondom woonkernen en langs woonlinten.

Een duurzaam landbouwgebied

Groningen is en blijft een echte landbouwprovincie. De primaire landbouwgebieden langs de Waddenkust, het Wierdenland, de Veenkoloniën, Westerwolde en Oldambt blijven bijdragen aan het leveren van voldoende hoogwaardig en gezond voedsel en groene grondstoffen (inclusief pootgoed). Daarnaast zijn dit de gebieden waar kennis en innovatie worden

ontwikkeld die wereldwijd kunnen worden toegepast voor het verduurzamen van landbouwsystemen. Dit doen zij op een manier waarin de milieudruk is beperkt, waar sprake is van een gezonde leefomgeving, gecombineerd met een goed en eerlijk inkomen voor de boer. Er wordt hier gewerkt met moderne kringlooplandbouw, de akkerbouw- en veeteeltbedrijven vullen elkaar aan.

In de gebieden rondom de steden heeft de landbouw zich ontwikkeld tot boeren met eigen korte afzetketens, met directe klandizie van inwoners van de stad en de omliggende kernen. Daarnaast organiseren zij in nauwe samenwerking met natuurbeheerders, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven de instandhouding en het onderhoud van natuurgebieden, landschappen en waterwingebieden. Daarvoor ontvangen de boeren een marktconforme vergoeding met langjarige afspraken.

In november 2024 is het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied aangeboden aan Provinciale Staten. Dit Gebiedsplan is het resultaat van een uitgebreid en intensief participatieproces. Daarnaast zijn in het document opgaven uitgewerkt en een beeld weergegeven wat ons te doen staat om de wettelijke doelstellingen te behalen in het landelijk gebied. Wij kiezen ervoor om het Gebiedsplan en de erbij horende processen een ruime rol te geven in de ontwikkeling van het landelijk gebied. Een strakke koers in de Omgevingsvisie zou zich slecht verhouden tot zowel de noodzaak om de gebiedsprocessen ruimte te geven als tot de onduidelijkheid die bestaat rond het rijksbeleid. De kans op realisatie van onze ambities is meer gebaat bij goede samenwerking en participatie dan bij een marsroute.

In de laagste delen van Groningen zoals het Duurswoldgebied en de gebieden in het Westerkwartier is er sprake van een stapeling van uitdagingen door bodemdaling en veenoxidatie. Deze gebieden vervullen bovendien een cruciale rol in onze toekomstige waterstructuur. In deze gebieden gaan we met samenleving en partners werken aan een ontwikkelperspectief met meervoudig gebruik en meer ruimte voor water en vrijetijdseconomie. Hiervoor gebruiken we ontwerp onderzoek. We zetten in op een van de mooiste nieuwe landschappen van Nederland. Een perspectief voor deze gebieden met ruimte voor nieuwe invulling van functies, met ruimte voor water en behoud van de landschappelijke hoofdstructuur en cultuurhistorische waarden. En niet te vergeten; een perspectief waarin er keuzemogelijkheden zijn voor onze ondernemers en agrariërs.

Boerderijen hebben soms meer ruimte nodig op het bouwperceel om te kunnen verduurzamen en dieren meer ruimte te bieden. Die ruimte willen wij geven, maar wel met borging en versterking van de kwaliteit van het landschap. Wij geven ook meer ruimte aan herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing en agrarische erven naar bijvoorbeeld wonen. De landschappelijke kwaliteit en koppeling met andere maatschappelijke opgaven zijn hierbij randvoorwaarden. Wij ondersteunen gemeenten bij het maken van hun boerderijvisies en handelingsperspectieven. Wij werken aan inspirerende voorbeelden gericht op Agrarisch Landschappelijk Bouwen. We ondersteunen boeren in het aardbevingsgebied met het Agroprogramma en boerderijen met een erfgoedstatus via het Erfgoedprogramma.

Natuur op orde

De laatste paar decennia hebben geleerd dat een strikte scheiding tussen natuur en landbouw die twee allebei niet ten goede komt. Wij zien echter dat de natuur en landbouw elkaar deels ook kunnen ondersteunen. Onze provincie werkt aan (inter)nationaal bepaalde doelen voor natuur die staan weergegeven in de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Europese Natuurherstelverordening. Voor het realiseren van de doelen moet de natuur robuuster worden. We ronden daarom het Natuurnetwerk Nederland af en we realiseren de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden. Ook verbinden we waar mogelijk natuurgebieden onderling en creëren we een zachtere overgang tussen natuur en de omliggende omgeving, waarbij we in de randen van de natuur een integrale invulling zoeken.

Rondom natuurgebieden willen we vooral meer vormen van natuurinclusieve landbouw stimuleren. Dit kan de agrarische sector combineren met toeristisch-recreatieve en (betaalde) maatschappelijke activiteiten. Door het verkleinen van de milieu-impact van de agrarische bedrijven, onder andere met behulp van technische- en managementmaatregelen (precisielandbouw) en waar nodig met zonerings- en extensivering van haar bedrijfsvoering, komen economische productie, biodiversiteit en ecologische duurzaamheid in balans.

In het hele landelijke en stedelijk gebied bevorderen we een basiskwaliteit natuur. Groenblauwe dooradering levert hieraan een belangrijke bijdrage. Hiervoor zetten we in op ecologisch beheer van overheidsgronden waar dat kan en daarnaast kijken we naar agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De provincie Groningen realiseert zo robuuste, rijke en veerkrachtige natuur met een hier op toegespitst watersysteem dat goed beleefbaar is voor inwoners en bezoekers van de provincie. Grote delen van het agrarisch gebied zijn in trek bij weidevogels en akkervogels. In het landelijk gebied liggen ook doelen voor de Vogel- en Habitatrichtlijn. Met hun beheer kunnen boeren ervoor zorgen dat Groningen aantrekkelijk blijft voor akker- en weidevogels. Ook beschermen we een aantal kwetsbare natuurtypen in het landelijk gebied. In de meer kleinschalige veengebieden komen veel opgaven samen op het gebied van water, bodem, landbouw en natuur. We zetten in op extensievere veeteelt en het ontwikkelen van een nieuw perspectief voor de agrarische bedrijven met onder meer groenblauwe diensten, toerisme en recreatie en energie. Over de vergoeding voor de groenblauwe diensten en agrarische natuurbeheer moeten langlopende afspraken gemaakt worden.

Klimaatadaptieve en dynamische kustzone

Langs de Waddenkust worden aan de zeezijde grote natuur- en cultuurwaarden beschermd door Natura 2000 en UNESCO. Aan de landzijde vindt hoogwaardige voedsel- en pootgoedteelt van internationale betekenis plaats. Op weg naar 2050 wordt met een integrale aanpak de kustveiligheid vergroot, natuurwaarden versterkt, verzilting aangepakt en de omstandigheden voor met name de laaggelegen akkerbouwgronden verbeterd. Kustversterking langs de Dollard wordt gekoppeld aan de ontwikkeling van natuur (kwelderontwikkeling, verkenning zoet-zoutovergang) en overtollig slib wordt gebruikt om laaggelegen landbouwgronden (vooral akkerbouw) op te hogen. Dit als oplossing tegen bodemdaling en verzilting. Het voorkomen van verzilting wordt steeds moeilijker daarom zetten wij ook in op aanpassing aan de nieuwe, verzilte omstandigheden.

Schoon water en voldoende zoetwater beschikbaar

We zorgen ervoor dat het grondwater en het oppervlaktewater in de nabije toekomst aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water voldoet. Dat betekent dat het schoon en gezond is. We houden meer water vast waardoor Groningen de droge periodes goed doorstaat. Groningen beperkt zo de gevolgen van eventuele verminderde beschikbaarheid van zoetwater uit het IJsselmeer, al blijven we hiervan afhankelijk. Bij de ontwikkeling van functies wordt zoveel mogelijk aangesloten op de natuurlijke kenmerken van het water- en bodemsysteem. Aan de groeiende drinkwatervraag wordt gewerkt met het zoeken naar locaties voor Aanvullende Strategisch Voorraden. Daarnaast zetten we in op het besparen van drinkwater en zoet water met waterbesparingsmaatregelen, onder andere met precisiemaatregelen in de landbouw en waterhergebruik in de industrie. Het Rijk (I&W) werkt via het Plan van Aanpak drinkwaterbesparing aan vermindering van drinkwatergebruik door particulieren en bedrijven. Het onderzoeken van zoekgebieden voor Aanvullende Strategische Voorraden voor drinkwater blijft vooralsnog noodzakelijk. De aanvullende watervraag door de doorontwikkeling van de Eemshaven zal deels vervuld moeten worden door desalinatie.

Onderliggende doelen

- Realiseren van een robuust en klimaatbestendig watersysteem, kortom: voldoende zoetwater en drinkwater, besparing van drinkwaterverbruik, waterveiligheid, water en bodemkwaliteit;
- Landbouw en ondernemen met langjarig economisch perspectief;
- Robuust ecosysteem mede gekoppeld aan water, landbouw, recreatie en landschap
- Veilig en leefbaar landelijk gebied;
- Realiseren van 10% groenblauwe dooradering van het landelijk en stedelijk gebied per 2050. Het behalen van de Vogel- en Habitatrichtlijn-doelen en andere wettelijke verplichtingen voor natuur.
- Versterken van de basiskwaliteit van de natuur.
- Verbeterde biodiversiteit.
- We willen de kwaliteit van het grondwater goed houden, conform de doelen van de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn.

AMBITIE 5: NAAR BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE VOOR GRONINGEN

Ons beeld voor 2050

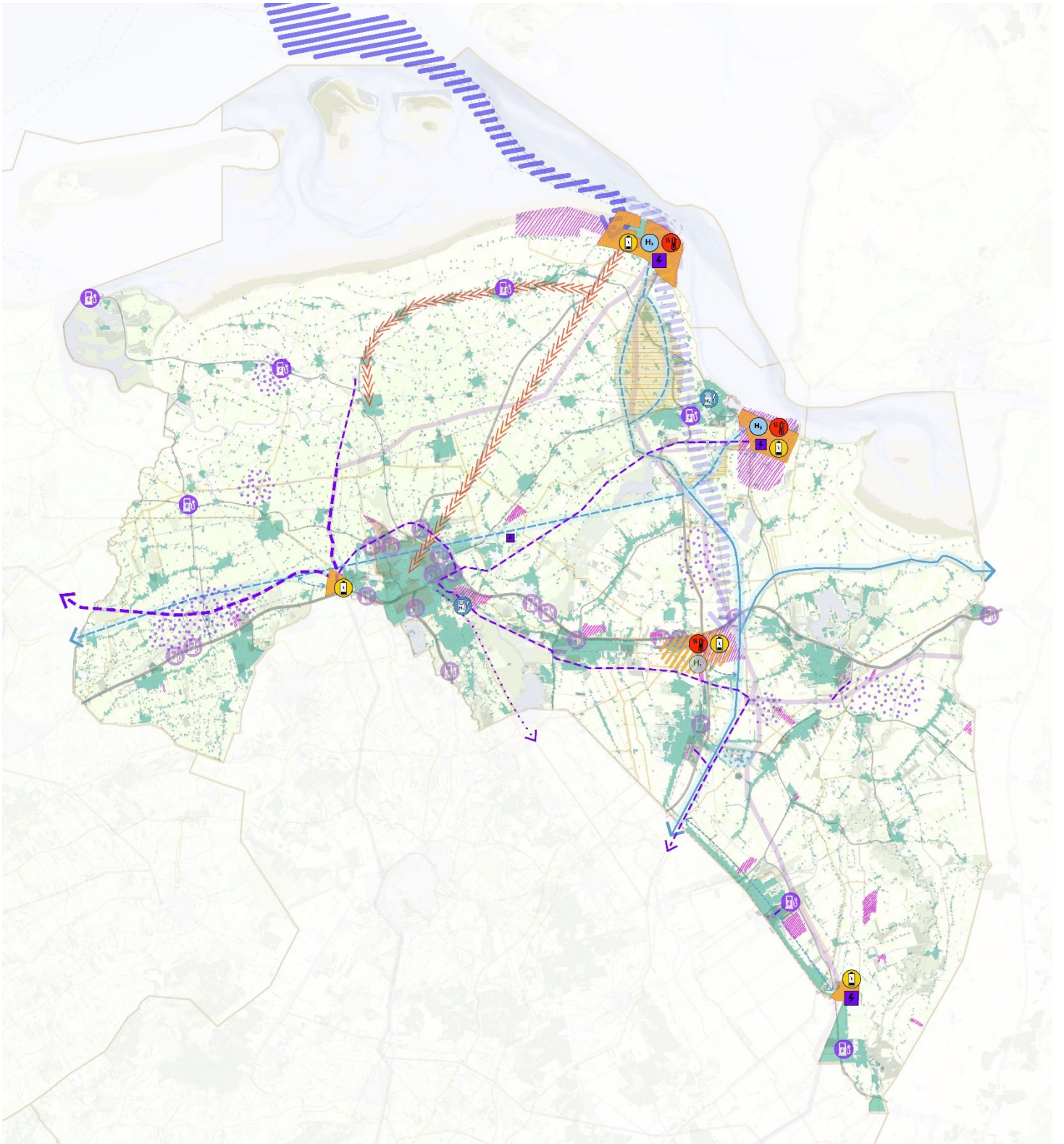
De energietransitie is omgeven door onzekerheden. Nieuwe technieken volgen elkaar in rap tempo op. We maken nu keuzes op basis van de huidige beschikbare kennis. De ontwikkelingen gaan snel zeker op het gebied van energie. Een derde van de elektriciteit in Nederland komt uit Groningen. Groningen blijft een significante rol spelen in de energievoorziening van Nederland. We willen dat Groningen beter uit de energietransitie komt.

Daarom stellen we duidelijke randvoorwaarden en kaders. Zo wordt het energiesysteem zorgvuldig in- en aangepast aan onze waardevolle landschappen en profiteren onze inwoners en bedrijven optimaal van het energiesysteem. Nieuwe hoogspanningslijnen zijn ondergronds aangelegd en naast onze XXL-bedrijventerreinen zijn ook de regionale bedrijventerreinen op het waterstofnetwerk aangesloten.

Ons energiesysteem is bestendig, beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar. Energiearmoede kennen we niet meer en we hebben minder energie nodig in ons dagelijks leven. Alle Groningers hebben laagdrempelig toegang tot duurzame energie.

Richtinggevende keuzes voor 2035

1. Alle Groningers hebben toegang tot betaalbare en duurzame energie;
2. Zoveel mogelijk energie-infrastructuur in Groningen wordt ondergronds aangelegd;
3. Wij bieden ruimte aan kleinschalige zonneparken en kleine windmolens, en beperken grootschalige wind- en zonneparken tot wat is afgesproken in de RES;
4. In de warmtetransitie kijken we eerst naar het benutten van restwarmte en dus naar warmtenetten;

AMBITIE 5 - NAAR BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE VOOR GRONINGEN

WARMTE

- Warmtetransportleiding Eemsdeltaregio-Groningen (indicatief)
- Bovenlokale restwarmtebron

ELEKTRICITEIT

Nieuw hoogspanningsstation:

- - 380 kV
- - 220 kV
- - 110 kV
- - Zoekgebied hoogspanningsstation
- Kabels en leidingen ondergronds
- Kabels en leidingen amoveren
- Opslag batterijen
- Bestaande wind- en zonneparken
- Dekkend snellaadnetwerk mobiliteit

WATERSTOF

- Nationaal waterstofnetwerk
- Zoekgebied verbinding nationaal waterstofnetwerk
- Aansluiting bedrijventerrein op waterstofnetwerk
- Waterstofproductie / onderzoek naar productie
- Verkenning waterstofopslag in zoutcavernes
- Zoekgebied waterstofvulpunt mobiliteit
- Voorkeurstracé aanlanding wind op zee
- Onderzoek naar diepe aanlanding wind op zee
- XXL-bedrijventerreinen
- Zoekgebied XXL-bedrijventerrein
- Zoekgebied buizenzone Eemshaven - Delfzijl
- Verduurzaming bebouwde omgeving

Een betaalbaar, beschikbaar, bestendig en betrouwbaar energiesysteem

We bevorderen de ontwikkeling van een betaalbaar, beschikbaar, bestendig en betrouwbaar energiesysteem voor zowel inwoners als bedrijven. We sturen op een optimale energiemix van hernieuwbare bronnen en op een maximale besparing van ons energieverbruik door bewoners en bedrijven. Zo werken we aan de isolatie van alle woningen in de provincie Groningen vanuit Nij Begun (M29). We bieden ruimte aan innovatieve elementen binnen een brede energiemix. We geven prioriteit aan betaalbare en duurzame warmte voor de Groningers.

Energie-infrastructuur

We nemen waar mogelijk regie op een energie-infrastructuur die betrouwbaar is, die aansluit bij vraag en aanbod en met voldoende transport- en opslagcapaciteit. Op dit moment stijgt de vraag naar en het aanbod van (hernieuwbare) elektriciteit sneller dan we het elektriciteitsnetwerk op orde krijgen. In bredere zin betekent het zelfs dat er nationaal beperkt plaats is voor nieuwe ontwikkelingen die een elektriciteitsaansluiting vragen. Daarmee is energie een ordenend principe voor de ruimtelijke ontwikkeling, ook in onze provincie. Om te voorkomen dat we nieuwe problemen creëren, geven we vooralsnog alleen ruimte aan energie-intensieve bedrijvigheid op plekken waar (hernieuwbare) energie daadwerkelijk voorhanden is of komt: bij de Eemshaven, Oosterhorn en rond het knooppunt A7/N33. Ook de inzet van waterstof en andere bronnen/systemen kan de belasting van het elektriciteitsnet beperken. Waar nodig wordt de gasinfrastructuur aangepast en uitgebreid zodat het veilig kan dienen als waterstofnetwerk. In het nieuwe energiesysteem wordt de hele provincie bediend op een manier die voor die plek passend is.

Zeker bij de ontwikkelingen rond energie geldt dat voor ons de inwoners en het waardevolle Groninger landschap voorop staan. Daarom willen wij de energie-infrastructuur, met name hoogspanning, ondergronds waar dat kan en waar het toch bovengronds moet, zetten we in op een forse landschappelijke inbedding en versterking van de omgeving. Immers: een grote ruimtelijke opgave vraagt ook een grote landschappelijke investering. Soms ook met terugwerkende kracht.

We willen dat de Groningers tegemoet worden gekomen in gebieden waar de ruimtelijke impact van onze energie-infrastructuur nu al fors is. Het kan namelijk niet zo zijn dat tegenover de ruimtelijke impact van energie en daarmee gepaard gaande lasten geen lusten en positieve meerwaarde staan voor Groningen. Deze opdracht gaan we expliciet agenderen bij het Rijk als eigenaar van onze nationale energie-infrastructuur.

Wind en zon

Onderdeel van de brede energiemix is de aanlanding van wind van zee volgens onze maatschappelijke en ruimtelijke randvoorwaarden gerealiseerd via de Eemshaven en waar mogelijk via diepe aanlanding elders in de provincie nabij XXL-bedrijventerreinen. Een significant deel daarvan moet aan land komen in de vorm van waterstof. Wat ons betreft profiteert de provincie Groningen maximaal van deze energie. Voor hernieuwbare opwek houden we het bij de RES, waardoor geen nieuwe grote wind- en zonneparken mogelijk zijn.

Opslag bij zonneparken kan congestiepieken beperken. Daarom bieden we daar onder voorwaarden ruimte voor. Ook zetten we vol in op zon op dak en ander multifunctioneel ruimtegebruik met zonne-energie. De inzet op de opwek van wind op zee is op termijn potentieel ook een vervanging voor grootschalige wind en zon op land. Tot die tijd staan we beperkt repowering van windturbines toe, het aantal windturbines blijft dan gelijk of neemt af. Ook staan we kleine windmolens met een ashoogte van maximaal 20 meter toe.

Warmte

We zetten in op het, waar mogelijk, benutten van restwarmte van de industrie door de aanleg van publieke regionale warmtenetten. We zien hiervoor in het bijzonder mogelijkheden in de omgeving van onze XXL-bedrijvenclusters waar nu al veel aanbod is van restwarmte en straks, als restproduct van elektrolyse, nog meer. Hele grote aanbieders en vragers van warmte worden verbonden via een regionaal hoofdtransportnet vanaf de Eemshaven. We ondersteunen experimenten rond ontwikkeling van andere warmtebronnen. Met de inzet op warmtenetten in de plaats van individuele warmteoplossingen, ontlasten we het

elektriciteitsnetwerk, is minder wind- en zonne-energie nodig, beperken we de investeringskosten voor de individuele gebouw- en woningeigenaren en profiteert de Groninger mee van de energie-intensieve, (inter)nationale bedrijvigheid die we in Groningen faciliteren. We verwachten ondersteuning van het Rijk bij de uitrol van de publieke warmteleidingen- en netten. Op plekken waar warmtenetten niet de beste oplossing zijn willen we onze inwoners op een gelijkwaardige manier van het gas af halen door in te zetten op andere vormen van duurzame warmte, zoals warmtepompen.

Een publiek energiebedrijf

Wij zien behoefte en mogelijkheden om binnen de energietransitie een rol te pakken die verder gaat dan het reguleren, faciliteren of stimuleren van ontwikkelingen. Daarom verkennen we de mogelijkheden om meer publieke sturing op de realisatie te creëren en welke rol de provincie hierin kan nemen, bijvoorbeeld door het oprichten van of deelnemen in een (regionaal) warmte- en/of energiebedrijf. Deze verkenning doen we nadrukkelijk samen met gemeenten en andere belanghebbenden in de provincie. Meer publieke sturing biedt kansen om het maatschappelijke belang voorop te stellen en lokaal eigendom beter te borgen. Onder het Programma Energie worden verschillende mogelijke vormen van een provinciaal energiebedrijf verder uitgewerkt.

Onderliggende doelen

Met deze ambitie werken we aan een verschillende beleidsdoelen. De belangrijkste zijn:

- We bieden betaalbare, betrouwbare en duurzame energie voor ieder huishouden en bedrijf;
- We werken aan een toekomstbestendige energiemix van hernieuwbare energiebronnen;
- We brengen de uitstoot van broeikasgassen terug met 55% t.o.v. 1990 in 2030 en zetten in op een verdergaande daling in de jaren erna;

DEEL 2 UITGANGSPUNTEN EN AANPAK

De Omgevingsvisie geeft onze inwoners en bestuurlijke en maatschappelijke partners informatie over onze ambities, verwachtingen, doelen en onze provinciale belangen. De sturingsfilosofie "waar kan lokaal, waar nodig provinciaal, maar altijd samen" vormt de hoeksteen van deze Omgevingsvisie. Via onze sturingsfilosofie geven wij aan op welke wijze wij ons beleid willen realiseren. In deel 2 schetsen we welke verschillende rollen wij willen aannemen in de uitwerking van het beleid. Tot slot benoemen we de onderwerpen die we aanwijzen als Provinciaal Belang en leggen we uit waarom wij beleid maken op deze onderwerpen. We bieden ruimte aan de expertise, kennis en ervaring van onze medeoverheden en samenwerkingspartners in het mede vormgeven van Groningen. We werken samen aan het behouden en versterken van onze cultuur en identiteit, onze innovatiekracht, onze manier van samenleven, onze sterke economische sectoren, kortom onze Brede Welvaart. Voor een aantal opgaven pakken wij als provincie de regie, maar dat doen we altijd in samenwerking met onze medeoverheden en samenwerkingspartners. Van hen verwachten we dat ze ons ook vroegtijdig betrekken bij ruimtelijke processen, zodat we nog meer als een gezamenlijke overheid kunnen werken.

En die opgaven zijn groot en veelzijdig en leggen allemaal in meer of mindere mate een beslag op de schaarse (milieu)ruimte en het Groninger landschap. Daarom vinden wij het van belang om ruimtelijke uitgangspunten vast te stellen. Deze ruimtelijke ontwerpcriteria bieden houvast en geven ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan het realiseren van de provinciale ambities. De criteria stellen ook grenzen. Dit doen we voor zaken die we als provincie zo wezenlijk vinden, dat we daar uitspraken over willen doen die doorwerking hebben naar onze medeoverheden.

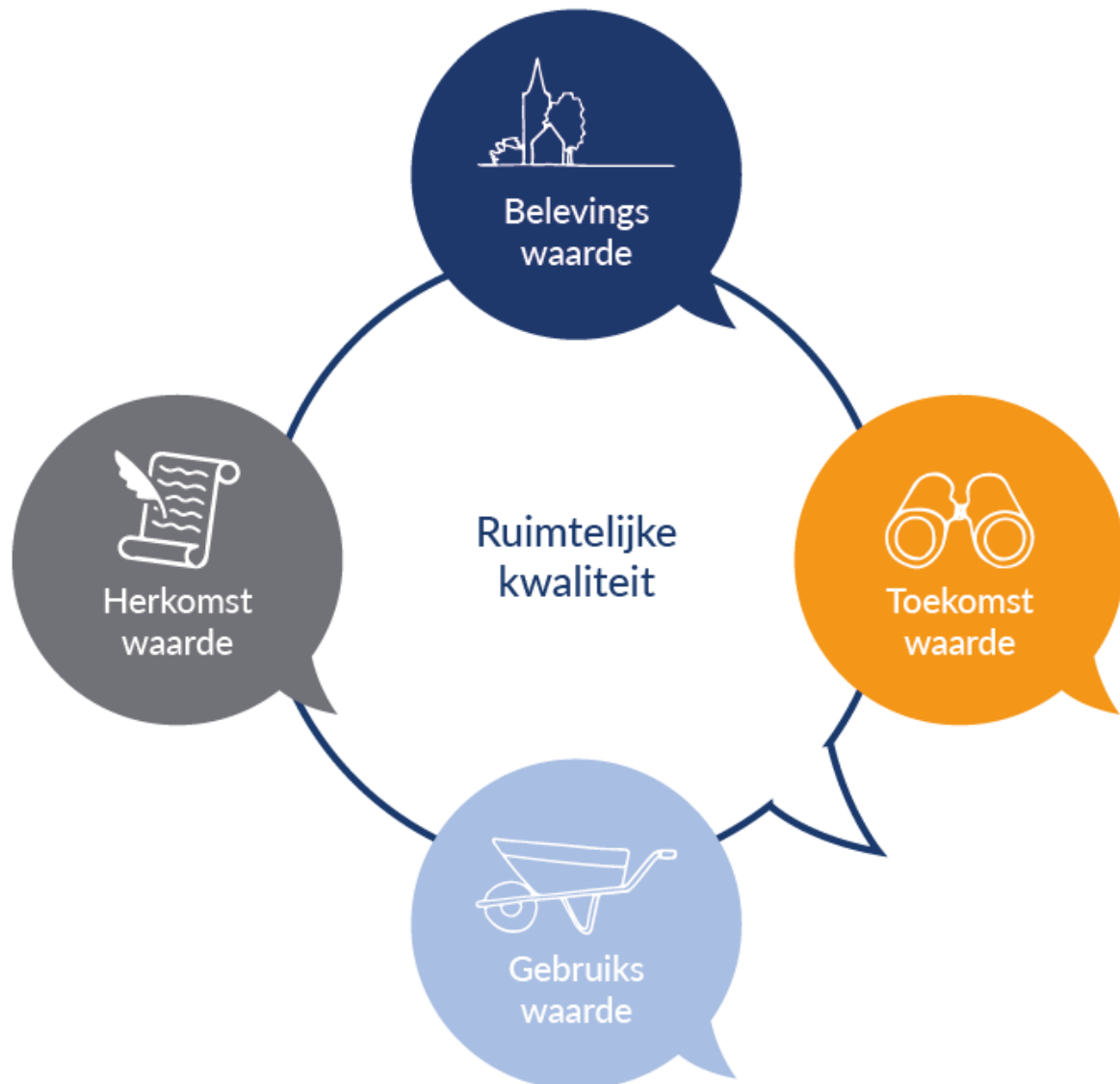
RUIMTELIJKE KWALITEIT ALS BASIS

De karakteristieke eigenschappen die we waarderen in onze leefomgeving willen we vaak behouden en versterken. Dit betekent dat we zorgvuldig met ruimte om gaan en nieuwe ontwikkelingen zo in het landschap inpassen dat het herkenbaar en waardevol blijft en wordt. Ruimtelijke kwaliteit zien we daarbij als het geheel van herkomstwaarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.

- **Herkomstwaarde:** het gaat om de historisch gegroeide landschappelijke structuur, ruimtelijke erfgoedwaarden en archeologische waarden. Deze waarden zijn ontstaan vanuit een natuurlijke basis, onder invloed van mensen die hier zijn gaan wonen, werken en leven. Dit is de oorsprong van onze leefomgeving.
- **Gebruikswaarde:** het draait om een efficiënte inrichting van het gebied voor uitoefening van de daaraan toegekende of toe te kennen functies. We willen onze leefomgeving optimaal gebruiken voor het beoogde doel of de beoogde doelen.
- **Belevingswaarde:** centraal staan imago, uitstraling en aantrekkelijkheid van het landschap, de steden, dorpen en bouwwerken, waaronder het gebouwd cultuurhistorisch erfgoed. De herkenbaarheid van de historisch gegroeide

stedenbouwkundige en landschappelijke structuur is daarbij van groot belang. Het gaat over alles wat we als mens kunnen beleven: zien, horen, voelen en ruiken.

- Toekomstwaarde: het gaat om de toekomstbestendigheid van de maatregelen die ten behoeve van de gebruiks- en de belevingswaarde worden genomen. Alles wat we doen en ontwikkelen, doen we robuust, klimaatbestendig en duurzaam, zodat het niet alleen voor onszelf, maar ook voor toekomstige generaties beschikbaar is.

We hanteren de volgende vier ruimtelijke uitgangspunten:

1. herkenbare en logische ordening
2. zorgvuldig meervoudig ruimtegebruik
3. aanpasbaar ontwerpen
4. meerwaarde creëren

Herkenbare en logische ordening

De verschillende landschappen in Groningen zijn te herkennen aan verschillende patronen. Een landschap is leesbaar door karakteristieke patronen en structuren zoals bossen, water, bebouwing en infrastructuur en door de gelaagdheid van die structuren en ensembles uit verschillende tijdsperiodes. Openheid is ook een beeldbepalende kwaliteit en hier gaat het juist om het ontbreken van patronen van verdichting, zoals groen of bebouwing. Deze structuren zijn beeldbepalend en kunnen we gebruiken om nieuwe ontwikkelingen een streekeigen karakter te geven. Elke ruimtelijke ontwikkeling heeft vaak te maken met een functionele logische ordening. Het is van belang om een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling zo te plaatsen in de provincie, dat het aansluit bij de herkenbare patronen van het landschap en zodanig dat het rekening houdt met de logische ordening waar het bij hoort.

Zorgvuldig meervoudig ruimtegebruik

Door met een brede integrale blik te kijken naar ontwikkelingen, kunnen we zien welke ontwikkelingen elkaar beïnvloeden en ook bezien of bepaalde functies gecombineerd kunnen worden. Zo kunnen we slim omgaan met ruimte, bijvoorbeeld door concentreren en bundelen van functies.

Aanpasbaar ontwerpen

Rekening houden met de generaties na ons, betekent bijvoorbeeld kiezen voor circulair bouwen, aanpasbaar bouwen en rekening houden met de langere termijn. Het combineren van een ruimtelijke ontwikkeling met het toevoegen van water en groen, is goed voor de klimaatopgave, en voor het welbevinden van mensen.

Meerwaarde creëren

Samen met en voor Groningers betekent dat ruimtelijke opgaven in samenspraak met omwonenden en belanghebbenden tot stand komen. Door in een vroeg stadium van het planproces ideeën over en weer te bespreken wordt het mogelijk om meerwaarde voor mensen te realiseren. Meerwaarde in plannen brengen kan door slimme combinaties, een creatieve blik en een ontwerpgerichte aanpak van begin tot eind goed te benutten. Zo ontstaan verrassende nieuwe ideeën.

ONZE ZEVEN DEELGEBIEDEN UIT DE KWALITEITSGIDS

Het Landschap van Groningen

Wij zien ons landschap als een verhaal van het verleden naar de toekomst, waarin elke tijd zijn eigen karakteristieken nalaat en de ontwikkelingen van nu de kwaliteiten van de toekomst vormen. Onze provincie kent verscheidene landschapstypen met elk hun karakteristieke ensemble aan natuurlijke, cultuurhistorische en aardkundige waarden. Groningers hechten grote waarde aan de bijzondere kwaliteiten van het landschap, zoals de weidsheid, de diversiteit, het ruimtelijk erfgoed en de herkenbaarheid. Het Groninger landschap met al haar waarden en kernkwaliteiten vormt dan ook een belangrijke onderlegger voor de kwaliteit van de leefomgeving.

De Provincie Groningen kent diverse landschapstypen, die grofweg verdeeld kunnen worden in zeven deelgebieden. Elk van deze deelgebieden kent haar eigen samenhangende landschapsstructuur met eigen kwaliteiten en kernkarakteristieken, maar vormen tegelijk een samenhangend geheel. Een uitgebreide gebiedsbiografie van deze gebieden is te raadplegen via de kwaliteitsgidsgroningen.nl.

Wat is landschap?

Landschap is wat wij als mensen waarnemen aan ondergrondse en bovengrondse sporen van natuurlijke ontwikkeling en menselijke activiteiten en de interactie daartussen. Het is als het ware de driehoek tussen natuur (ecologische waarden), mens (cultuurhistorische waarden) en aarde (aardkundige waarden). Deze waarden vormen samen de kernkwaliteiten en kernkarakteristieken van ons unieke en diverse Groningse landschap.

Provincie Groningen kent diverse landschapstypen, die grofweg verdeeld kunnen worden in onderstaande 7 deelgebieden. Elk van deze deelgebieden kent haar eigen specifieke kenmerken en karakteristieken, die in onze Kwaliteitsgids staan beschreven en verbeeld en die de basis vormen voor ons beleid.

Het doel van ons huidige landschapsbeleid is **het beschermen en versterken van de kenmerken en structuren die bijdragen aan de identiteit en variëteit van deze diverse landschappen.**

Landschap is daarbij niet statisch, maar juist een dynamisch geheel. Het landschap vormt **een verhaal van het verleden naar de toekomst**, waarin elke tijd zijn eigen karakteristieken nalaat en de ontwikkelingen van nu de kwaliteiten van de toekomst vormen, met het landschap als inspiratiebron.

Wierdenland en Waddenkust

Het Wierdenland wordt gekenmerkt door grote open ruimten, wierden(dorpen) langs natuurlijke waterlopen in de kerngebieden en wierden in reeksen aan/langs oude kustlijnen, in een door zeeleig gevormd landschap. We hechten waarde aan het contrast tussen de grootschalige open kweldervlaktes, de wierdedorpen en de meer besloten dorpen op de kwelderwallen. De historisch gegroeide dorpsstructuur kent doorzichten op het landschap vanuit de dorpslinten en andersom. De ritmiek van boerderijreeksen met erven in het groen en tussenliggende open ruimten met agrarische bebouwing liggen als groene eilanden in de ruimte. De opstreckende verkaveling van het dijkenlandschap wordt afgewisseld met de onregelmatige verkaveling van het wierdenlandschap. Het verbindend systeem van maren, dat aansluit op wierdedorpen en een stelsel van trekvaarten en wegen, zijn tastbare sporen van het eeuwenoude gebruikerslandschap van het wierdengebied.

De Waddenkust is een grootschalig open dijkenlandschap van parallelle dijken met boerderijreeksen langs slaperdijken. De Waddenzee (UNESCO-werelderfgoed) wordt gekenmerkt door een natuurlijke dynamiek met verplaatsende getijdegeulen, zandplaten en eilanden.

Waarden zijn het kronkelend verloop van de natuurlijke waterlopen, zoals voormalige kweldergeulen en rivier- en beeksystemen van het Reitdiep, de Fivel en Lauwers. Het gebied is met reliëf doorweven door voormalige zee- en inbraakgebieden. De monumentale boerderijen, borgen, kerken en borg-, kerk- en kloosterterreinen zijn onlosmakelijk verbonden met het landschap.

Oldambt

Het Oldambt is een jong zeeleigebied in Noordoost-Groningen, dat zich kenmerkt door een weids polderlandschap met grootschalige akkerbouw, dijken en een gevarieerde bebouwing waaraan het verschil in rijkdom is af te lezen. Het gebied wordt ook wel 'de Graanrepubliek' genoemd vanwege haar uitgestrekte graanvelden en andere akkerbouwgewassen in de polders. De eindeloze horizon wordt hier enkel doorbroken door de bekende statige boerderijen en groene linten van bomenrijen langs de wegen.

Kenmerkend voor het Oldambt is het grote contrast tussen de groene bebouwingslinten op de hoger gelegen glaciale ruggen en de grootschalige open Dollardpolders met een structuur van opeenvolgende (voormalige) slaperdijken en boerderijreeksen. Een bijzondere ontwikkeling in dit gebied is Blauwestad. Het zuidelijke gedeelte van Oldambt wordt getypeerd door de langgerekte bebouwingslinten die overgaan in dichte bebouwingslinten. Karakteristieke Oldambster boerderijen, slingertuinen, dijkcoupures, schotbalkenhuisjes en kolken zijn kenmerkende cultuurlandschappelijke parels van het Oldambt.

Zuidelijk Westerkwartier

Het Zuidelijk Westerkwartier kent een afwisseling van besloten parallelle zandruggen en open veengebieden. Zeer kenmerkend is het coulissenkarakter van het houtsingellandschap op de zandruggen en de verwevenheid van de wegdorpen met het houtsingellandschap. Het Zuidelijk Westerkwartier kent kleinschaligheid van de bebouwing. Naast borgen en kerken zijn er ook natte landschapselementen in de vorm van pingoruïnes en petgaten. Het lineaire karakter van de wegen en kanalen in de veenkoloniale zuidpunt en de herkenbaarheid van het verkavelingspatroon van houtsingels en sloten zijn karakteristieke landschapsstructuren van dit gebied.

Westerwolde

Westerwolde bestaat uit een esdorpenlandschap in een langgerekte zone langs de Westerwoldse Aa, de Ruiten Aa en de Mussel Aa, met daaromheen een gebied met een jonger landschap van heideontginningen. Tegen de Duitse grens liggen twee gebieden met een veenkoloniaal landschap.

In Westerwolde hechten we provinciale waarde en belang aan het contrast tussen het kleinschalig besloten esdorpenlandschap en het rationele, open heideontginningslandschap. Het esdorpenlandschap wordt gekenmerkt door de kleinschalige beslotenheid met afwisselend esgehuchten, esdorpen, essen op dekzandkoppen met akkercomplexen, hooilanden in de beekdalen, kleine bosjes en houtwallen. De verspreide bebouwing in esgehuchten; de esdorpen markeren de randen van het beekdal. De wegen en paden met hun meanderend verloop; de bossen op de armste en reliëfrijkste zandgronden vormen eveneens onderdeel van het esdorpenlandschap. Het rationeel verkavelde jonge heideontginningslandschap met rechte heideontginningswegen, verspreid liggende agrarische bebouwing en plaatselijk bos zijn eveneens van provinciale waarden.

Veenkoloniën

Kenmerkend voor de Veenkoloniën is het grootschalig open landschap met een rationele verkavelingsstructuur van kanalen en wijken. In dit landschap liggen kanaaldorpen met een mix van burger-, agrarische en industriële bebouwing. Kenmerkend zijn de koppeling tussen langgerekte bebouwingslinten en kanalen en wijken met planmatige opzet en de herkenningspunten in linten: bruggen, sluizen, fabrieken en watertorens zijn kenmerkend. De linten hebben karakteristieke doorkijken, terwijl het lint bij bruggen, sluizen en fabrieken juist is verdicht. Het contrast tussen het kleinschalige lint en het grootschalige open landschap is een typisch kenmerk van de Veenkoloniën.

Gorecht

Het Gorecht bestaat uit het parkachtig esdorpenlandschap van de Hondsrug met twee reeksen esdorpen overgaand in open beekdalvlakten van de Hunze en de Drentsche Aa, waarin vrijwel geen bebouwing voorkomt. Bijzonder is het contrast tussen de kleinschalig besloten, hoger gelegen Hondsrug en de aan weerszijden laaggelegen zeer open beekdalen van de Drentsche Aa en Hunze. Daarnaast is de parkachtige esdorpenstructuur op de Hondsrug met afwisselend essen, bossen, graslanden en statige bebouwing waardevol, net als het reliëf van de glaciële ruggen en essen. In het Gorecht zijn vele natte landschapselementen in de vorm van pingoruïnes en petgaten aanwezig.

Centrale Woldgebied en Duurswold

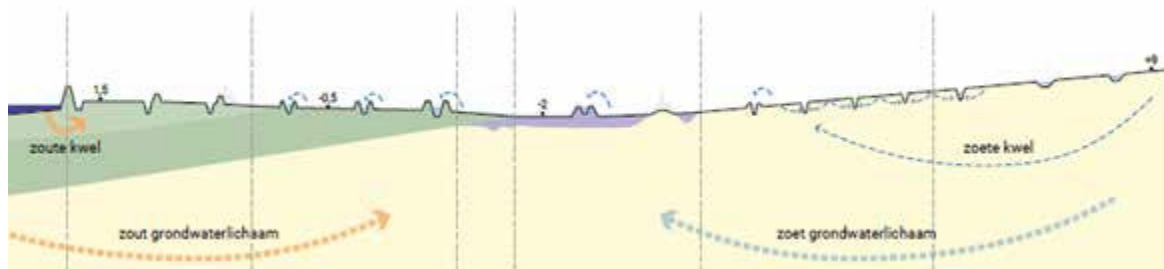
Het Centrale Woldgebied wordt vooral gekenmerkt door grootschalig open landschap met reeksen boerderijen op huiswierden of inversieruggen. Duurswold heeft een grootschalig open landschap met daarin lintdorpen (groene linten) op flauwe zandruggen. De reeksen boerderijen, deels op huiswierden en/of inversieruggen zijn typerend. In het Centrale Woldgebied is de Meedenverkaveling in de vorm van sloten en medenlanen kenmerkend. In Duurswold zijn de flauwe glaciële zandruggen met wegdorpen (groene linten) overgaand in grootschalig open landschap typerend, net als de wegdorpen met boerderijen (en slingertuinen) en soms zware wegbeplanting. Tot slot kent het gebied vele klooster- en kerkterreinen, molens en een borg met landgoedbossen.

WATER EN BODEM VOOROP

Het water- en bodemsysteem in de provincie Groningen bestaat uit drie onderdelen die samen de systemische laag vormen: het grondwater, de bodem en het oppervlaktewatersysteem. Zoete grondwaterstromen stromen ondergronds vanaf de hoge zandgronden richting de laagten. Vanaf zee stromen zoute stromen landinwaarts. Deze stromen houden elkaar in balans en zorgen ervoor dat de zoutgrens niet te ver landinwaarts komt te liggen. De verschillende lagen zijn met elkaar verbonden. Grondwater, bodem en oppervlaktewater zijn niet los van elkaar te zien.

De bodem bestaat uit zand, veen, klei op veen en klei. De hogere zandgronden als uitlopers van het Drents Plateau in de zuidelijke delen lopen over naar de lage veengebieden. Door het overstromen van het land, voor de indijking, zijn de verschillende schakeringen van de kleischil ontstaan, klei op veen, de zware kalkloze klei en de kalkhoudende klei en zavel tegen de Waddendijk aan. Elke bodemsoort heeft een eigen vormingsgeschiedenis en eigen kenmerken. En daarmee een andere geschiktheid voor het landgebruik.

De provincie wil met haar partners werken aan een robuust water- en bodemsysteem van de toekomst. Dit wordt gedaan door nu ruimte te reserveren langs het gehele watersysteem, met name in de lagere delen van het watersysteem, zoals langs de stad Groningen. In de veengebieden speelt inklinking en daarmee CO₂-emissie. Het is nodig om in deze gebieden het waterpeil omhoog te brengen, om bodemdaling in het veengebied te minimaliseren. Een hoge waterstand in het veengebied biedt de noodzakelijke tegendruk om verdroging van de hogere zandgronden te voorkomen en verzilting langs de kust te verminderen. Ofwel een hogere waterstand in de veengebieden komt de (landbouw-)functies in de zand- en kleigebieden ten goede. Om het waterpeil in de veengebieden hoog te houden is in droge perioden (extra) wateraanvoer noodzakelijk. Het waterbeheer is de belangrijkste 'knop' om het water- en bodemsysteem te beïnvloeden. Met gemalen, sluizen en stuwen wordt het oppervlaktewatersysteem gereguleerd, wordt water afgevoerd bij een teveel aan (regen)water en aangevoerd in droge tijden.

Het watersysteem van Groningen wordt beheerd door de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's, en Wetterskip Fryslân. Vanaf de hogere zandgronden loopt het water onder vrij verval en via gemalen naar het boezemsysteem. Waarna het via gemalen en spuisluisen in zee komt. Via het inlaatwerk Gaarkeuken wordt water vanuit het IJsselmeer ingelaten om te verdelen over de provincie, via de boezem tot in Oldambt, Veenkoloniën, Westerwolde en de Noordelijke kleischil.

Klimaatverandering heeft effect op alle functies in de provincie. Daarnaast daalt onze bodem in de veengebieden door de oxidatie van veen en is er bodemdaling door zoutwinning en gaswinning. Weersextremen zullen in de toekomst vaker voorkomen, met extreem natte en droge periodes. Daarnaast stijgt de zeespiegel.

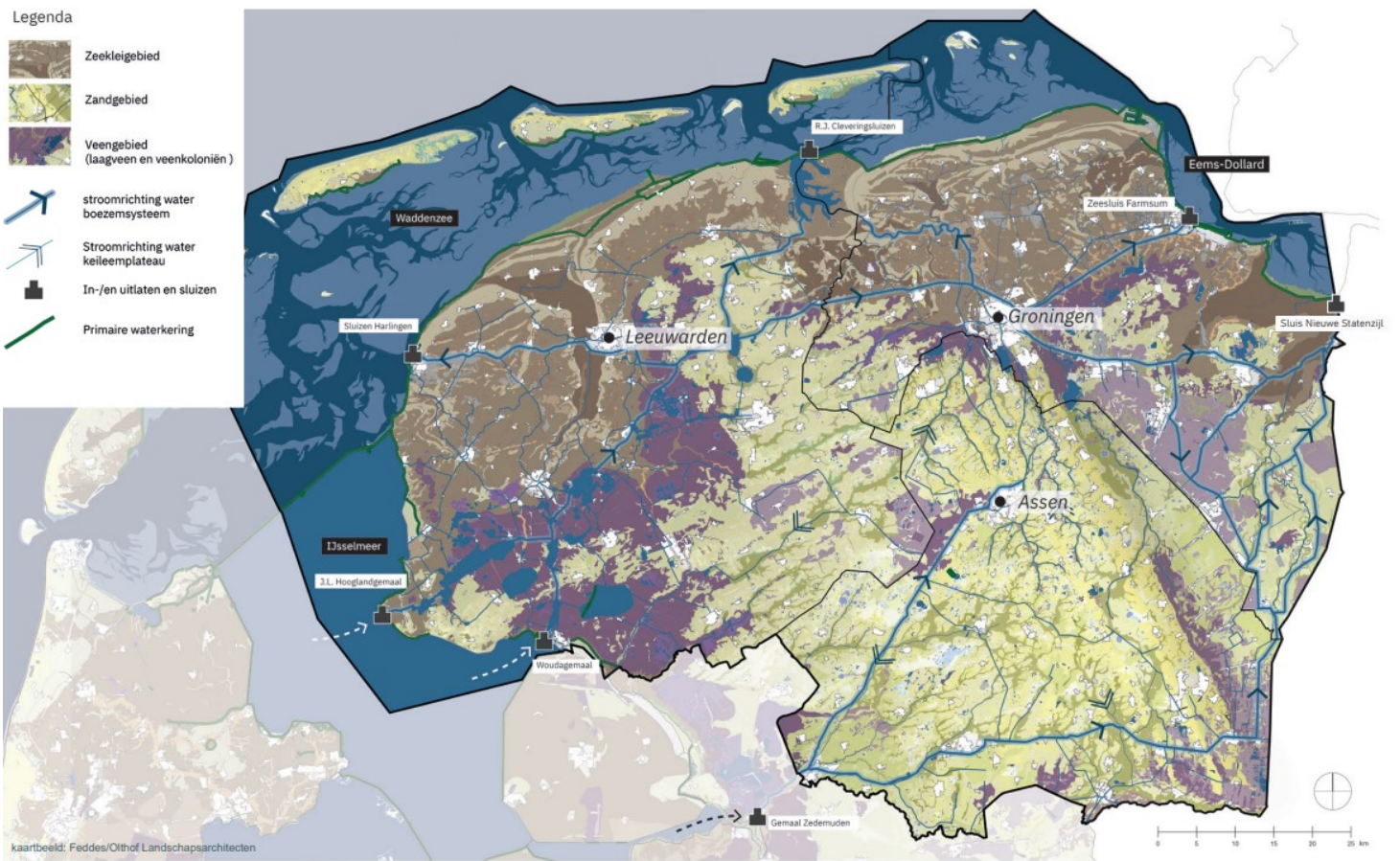
Om Groningen leefbaar te houden is een klimaatbestendige fysieke leefomgeving en inrichting noodzakelijk. De zorg voor waterveiligheid, het beperken van en omgaan met wateroverlast, goede buffering (sponswerking) van de bodem, slim omgaan met zoetwater en zorgen voor een goede waterkwaliteit vraagt keuzes en ruimte. Door rekening te houden met water en bodem bij de ruimtelijke keuzes, kunnen we schade en persoonlijk leed in de (nabije) toekomst beperken.

We kiezen als uitgangspunt dat woningen en andere kwetsbare functies niet worden gepland op de laagstgelegen plekken in de provincie. Daarvan kan worden afgeweken als daar goede redenen voor zijn, maar dan moeten wel voorzorgsmaatregelen of mitigerende maatregelen worden genomen. Deze moeten onderdeel zijn van de investeringsbeslissing en de kosten ervan kunnen niet worden afgewenteld op de samenleving.

Voor een klimaatadaptieve provincie is het van belang dat het water- en bodemsysteem de basis vormt voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het uitgangspunt hiervoor dient te zijn dat het landgebruik het meer natuurlijke watersysteem volgt en niet andersom. En waarbij het landgebruik is afgestemd met de kwaliteit en condities van de bodem.

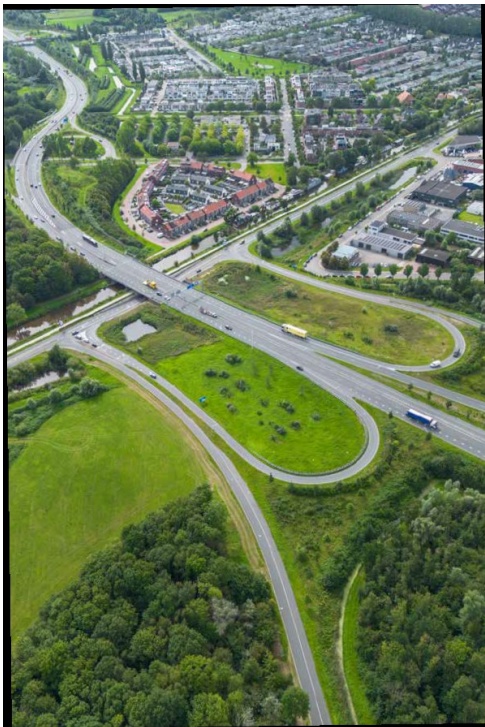
Het afstemmen van ruimtelijke keuzes over woningbouw, energietransitie, natuur, landbouw, infrastructuur en economie op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water leidt tot een toekomstbestendige ruimtelijke inrichting die weerbaarder is tegen weersextremen.

Ruimtelijke inrichtingsmaatregelen zijn vaak investeringen voor de lange termijn. Bij bestuurlijke ruimtelijke keuzes dient hiermee rekening te worden gehouden om desinvesteringen en afwenteling in kosten naar andere gebieden en volgende generaties te voorkomen.

VERBINDENDE NETWERKEN

Op de schaal van onze provincie Groningen en Noord-Nederland spelen netwerken een grote rol. Een goed netwerk van auto-, spoor- en vaarwegen, wandel-, fiets- en ruiterspaden, energie, water, natuurgebieden, monumenten, culturele- en recreatieve voorzieningen en bezienswaardigheden is voorwaardelijk voor brede welvaart. Goede netwerken verbinden onze provincie met de wijde omgeving. Naast goede bereikbaarheid zorgen ze voor samenhang, verbinding, participatie, identiteitsvorming en fundamentele levensvoorwaarden binnen de provincie zelf. Netwerken van infrastructuur en mobiliteit zijn daarbij van grote invloed op toekomstige ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van bedrijvigheid, vrijetijdseconomie en woningbouw.

Tot en met de twintigste eeuw was het netwerk van autowegen, spoorwegen en vaarwegen het meest sturende in de inrichting van onze omgeving. Waar een goede ontsluiting was ontstaan bedrijfsterreinen en woongebieden. Dit infrastructurele netwerk werkt met de drie andere belangrijke netwerken/systemen van water, milieu en energie structurerend door naar de ruimte, ook in de 21^e eeuw.

Het watersysteem van Groningen, dat zorgt voor voldoende watertoe- en -afvoer en voor iets onmisbaars als een goede drinkwatervoorziening. De ecologische structuur in Groningen, die dient als leefgebied en verbinding en belangrijk is voor natuur, recreatie, cultuurbeleving en landschap. En het energienetwerk dat al even belangrijk is voor ons dagelijks bestaan en onze economische ontwikkeling. In elk van deze systemen zijn er uitdagingen die een rol spelen in de ontwikkeling van de Groninger Brede

Welvaart. Goed functionerende netwerken en (thematische) routes leveren ons een robuuste basis die belangrijk is voor natuur, veiligheid, gezondheid, welzijn, cultuur en (vrijetijds)economie. Daarbij zijn we ambitieus in 'placemaking', wat staat voor het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en het leven van de mensen die er gebruik van maken. Daarbij bevorderen we de aandacht voor ontwerp, cultuur en programmering.

Internationale verbindingen

Groningen in Europa speelt een steeds grotere rol in ons beleid. Europees beleid werkt direct en indirect door op de provincie. Als het gaat om de beïnvloeding van Europees beleid trekken we veelal samen op met andere provincies in het IPO. In Noord-Nederlands verband werken we samen met de provincies Drenthe en Fryslân (SNN). Ook de Eemsdollardregio (EDR) is een belangrijk internationaal samenwerkingsverband met onze Oosterburen. Wij zullen samen met onze partners (waaronder bedrijfsleven en kennisinstellingen) actief de kansen die Europa biedt benutten. Wij zetten in op vertegenwoordiging in voor ons relevante

bestuurlijke netwerken waaronder de netwerken rond de Waddenzee en het Noordzeegebied.

Duitsland is zeer belangrijk voor de Nederlandse economie. Voor een betere spoorverbinding met Duitsland werken we aan de Wunderline, de verbinding tussen de stad Groningen via Winschoten naar Duitsland. Nedersaksen en specifiek het Weser-Emsgebied is een zeer logische samenwerkingspartner, onder meer op het gebied van de arbeidsmarkt, onderwijs, energie, natuur en milieu, water, infrastructuur en gezondheid. Kennisinstellingen, bedrijven en overheden uit de grensoverschrijdende regio voeren veel projecten samen uit al dan niet in Interregverband. Onze focus is, naast Duitsland, gericht op Scandinavië en het Baltische gebied. De economische ontwikkelingen in de Baltische landen bieden mogelijkheden voor samenwerking, investeringen en markttuitbreiding. De Scandinavische landen bieden door hun hoge welvaart en kennisintensieve economie veel kansen voor samenwerking op het gebied van innovatieve ontwikkelingen. Als grensoverschrijdende regio kunnen we ons sterker profileren in Brussel en kunnen we projecten doorontwikkelen voor Europese fondsen. Zo is de Lelylijn onlangs geïntegreerd in het Trans-European Transport Network (TEN-T).

WERKWIJZE

Totstandkoming Omgevingsvisie

We zijn begonnen met een Startnotitie in het najaar van 2020. Daarin staat wat voor Omgevingsvisie we willen en waarom. In 2021 zijn vier onderzoeken uitgevoerd als onderbouwing van de te maken keuzes. Zoals een analyse van trends en ontwikkelingen op de lange termijn, een beschrijving van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving van deze provincie, een inventarisatie van ons beleid en dat van onze gemeenten en waterschappen. Verder is de [Staat van Groningen](#) gestart, waarin al onze monitors van de leefomgeving staan opgenomen.

Op basis van de Startnotitie, de vier onderzoeken, meerdere gesprekken met stakeholders, onze bestuurlijke partners en een digitale raadpleging van bewoners en jongeren, is begin 2022 een [Gids voor Gesprek voor de Omgevingsvisie](#) opgesteld. De Gids gaf richting aan het verdere gesprek en de inhoud van de Omgevingsvisie. Zo is de koers bepaald en vastgelegd in het [Koersdocument Omgevingsvisie](#). Het Koersdocument is in het najaar van 2022 door Provinciale Staten vastgesteld en bevat vier opgaven en een aantal principes om afwegingen te kunnen maken. Deze vier opgaven zijn in de Omgevingsvisie omgevormd tot vijf ambities. Vervolgens is op basis van het Koersdocument, het ruimtelijk voorstel '[Dit is Groningen, waardevol Groningen](#)' opgesteld, het NOVEX-bod richting het Rijk.

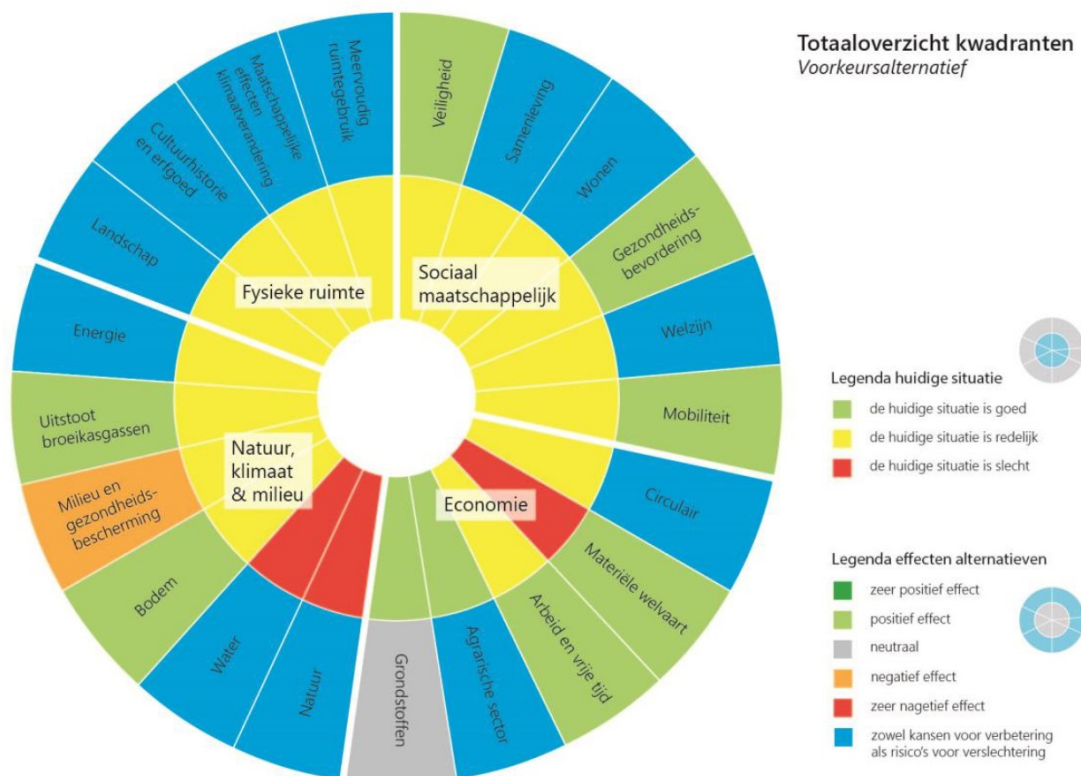
Milieueffectrapport

Ter ondersteuning van de visievorming en de besluitvorming over de Omgevingsvisie doorlopen wij een m.e.r.-procedure. Een m.e.r. - de procedure (m.e.r.: de procedure) is bedoeld om het milieubelang volwaardig en vroegtijdig in de plan- en besluitvormingsprocedure een plaats te geven. Een Milieueffectrapport (planMER: het rapport) brengt op voorgeschreven wijze de milieugevolgen van een plan of project in beeld

voordat het besluit wordt genomen of het plan wordt vastgesteld. Zo kan het bevoegd gezag de milieugevolgen bij zijn afwegingen betrekken en krijgt het milieubelang een volwaardige plaats in de besluitvorming over projecten en plannen met mogelijk aanzienlijke gevolgen voor het milieu.

In de planMER, de rapportage waarin de resultaten van de plan-m.e.r.-procedure worden vastgelegd, en ook in de Passende Beoordeling worden de gevolgen van het beleid voor de Groningse leefomgeving inzichtelijk gemaakt. Hierbij is gekeken naar de gevolgen van de besluitvorming voor de Brede Welvaart. Dit betekent dat er niet alleen gekeken is naar de gevolgen voor het milieu, maar ook naar de gevolgen voor bijvoorbeeld wonen en sociale inclusiviteit. Deze brede integrale beoordeling past bij de Omgevingswet. In de planMER is een beoordelingskader, het Rad van de Brede Welvaart, gebruikt als rode draad in voorliggend MER. Het Rad bestaat uit vier kwadranten met daaronder een groot aantal subthema's en criteria. De onderzoeks aanpak van de plan-m.e.r.-procedure is omschreven in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en is vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 5 maart 2024 en ter informatie met Provinciale Staten gedeeld.

Wij hebben de effectbeoordeling van alle beleidskeuzes en alternatieven beschouwd en zijn gekomen tot een voorkeursalternatief (VKA). Dit voorkeursalternatief is vervolgens integraal beoordeeld. Het planMER en de achtergrond documenten zijn als bijlagen toegevoegd. In onderstaande afbeelding is de effectbeoordeling van het VKA versimpeld weergegeven.

FIGUUR: EFFECTEN VOORKEURSALTERNATIEF (VKA)

Vanuit de uitgevoerde m.e.r.-procedure/milieueffectanalyse inclusief de opgestelde Passende Beoordeling, concluderen wij dat er op dit moment geen aanleiding bestaat om tot een heroverweging van de beleidsvoornemens te komen. In het PlanMER is ten aanzien van de diverse op milieueffecten beoordeelde voornemens/maatregelen wel een aantal kanttekeningen geplaatst, die echter vooral bij de nadere uitwerking van die voornemens aan de orde zullen/moeten komen. De in het PlanMER geconstateerde milieueffecten zijn echter

niet zodanig dat op basis daarvan nu reeds op voorhand zou moeten worden besloten van die voornemens af te zien.

Het voorkeursalternatief is nagenoeg gelijk aan de Omgevingsvisie (m.u.v. de hoogte van de windturbines en de 50% lokaal eigendom). De PlanMER heeft specifiek op de volgende punten concrete input gegeven voor de Omgevingsvisie:

- *Realisatie gemaal Lauwersoog* voor een toekomstbestendige afvoer van te veel water. Het is mogelijk om verdroging te voorkomen, door in het ontwerp van een nieuw gemaal bij Lauwersoog onnodige versnelde afvoer van water, waardoor Natura 2000-gebieden die stroomopwaarts zijn gelegen te maken kunnen krijgen met extra ongewenste verdroging, onmogelijk of alleen in uiterste noodgevallen mogelijk te maken. Deze maatregel was in eerste instantie niet opgenomen in de Omgevingsvisie, maar levert volgens de planMER dermate veel kansen op voor de Brede Welvaart dat wij deze maatregel alsnog hebben toegevoegd aan de Omgevingsvisie.
- *Hoogte windturbines* Op grond van de huidige omgevingsverordening geldt voor kleine windturbines een ashoogte van maximaal 15 meter. In de Omgevingsvisie willen we deze ashoogte verhogen naar 20 meter. Uit de planMER volgt dat dit tot grote risico's kan leiden voor de herkenbaarheid van het Groninger landschap, geluidhinder, beschermde soorten en zorgt voor een lokale toename van externe veiligheidsrisico's. De kansen op bijv. een toename van het opwekken van hernieuwbare energie zijn beperkt.
- *Minimaal 50% lokaal eigendom bij energieprojecten.* Volgend uit de planMER kan een harde eis van 'minimaal 50 % lokaal eigendom' een risico vormen voor de uitvoerbaarheid van energieprojecten, omdat de rol van de provincie daarin te beperkt is. Vanuit de provincie willen we er wel naar streven om bij een zonnepark of repoweringsproject ervoor te zorgen dat 50% van het park in handen van Groningers komt en dat de gelden ten goede komen aan de leden en lokale projecten. In samenwerking met lokale partijen onderzoeken we op welke wijze de provincie hierbij kan ondersteunen.
- *Lokaal negatieve effecten voor milieu- en gezondheidsbescherming.* Enkele bouwstenen uit het VKA, bijv. als het gaat om bedrijventerrein, energieprojecten en infrastructuur, bevatten een nader te bepalen milieugebruiksruimte. Uit de planMER volgt dat daaruit lokale risico's kunnen ontstaan voor de milieu- en de gezondheidsbescherming van onze inwoners. Daar waar we de milieudruk laten oplopen, doen we dat op een verantwoorde wijze: we houden rekening met afwenteling naar het hier en nu, later en elders. Hierbij zetten we de uitkomsten van de planMER in, om tot een zorgvuldige afweging te komen, daar waar er mogelijk lokaal negatieve milieueffecten optreden. Indien nodig mitigeren en/of compenseren we deze effecten op basis van bijvoorbeeld een te ontwikkelen afwegingskader.

Om de Brede Welvaart voor iedereen in de provincie Groningen te verbeteren moeten een aantal aandachtspunten in acht worden genomen bij de uitwerking van concreet vervolgleid (zoals programma's en de provinciale omgevingsverordening), waaronder: (1) de samenwerking met andere overheden bij grensoverschrijdende maatregelen, (2) lokale effecten en de verdeling van positieve en negatieve effecten over de gehele provincie, (3) mitigerende maatregelen om (zeer) negatieve effecten te verlichten en (4) het bewaken van

de samenhang en strijdigheden tussen de bouwstenen en de belangen binnen de Brede Welvaart. De planMER concludeert dat water, energie, infrastructuur en milieu(gebruiksruimte) sturend zijn bij de verder uitwerking van maatregelen in de Omgevingsvisie. Wij adviseren om de resultaten van de planMER te toetsen bij de uitwerking van de Omgevingsvisie in relevante programma's en de provinciale omgevingsverordening en om daarbij ook de relevante stakeholders te betrekken.

Vervolg

Het planMER wordt samen met de concept Omgevingsvisie ter inzage gelegd, waarbij eenieder een zienswijze kan indienen. Ook zullen wij de Commissie voor de milieueffectrapportage om een toetsingsadvies vragen op de planMER. De binnengekomen zienswijzen en het advies van de Commissie zullen zorgvuldig worden meegewogen in de definitieve planMER en Omgevingsvisie.

Participatie

De Omgevingsvisie is voor de hele provincie. Participatie vormt een van de belangrijkste puzzelstukken waaruit deze Omgevingsvisie is opgebouwd. Om de samenhang van beleid in de fysieke leefomgeving te bevorderen en samen te werken aan een toekomstbestendig Groningen zijn andere overheden, ondernemers, inwoners en maatschappelijke organisaties in diverse fasen betrokken. Er is aansluiting gezocht bij bestaande structuren, bij bepalende trajecten als het ruimtelijk voorstel en Toekomst Landelijk Gebied en er is een mix van diverse tools, bijeenkomsten en sessies georganiseerd.

Onze participatieaanpak hebben we vormgegeven conform het op 14 december 2022 door PS vastgestelde document '[Werken aan participatie](#)'. Het meervoudige doel van participatie bij deze Omgevingsvisie is conform ons participatiebeleid:

- **Belangen in beeld:** verzamelen van belangen, perspectieven en argumenten
- **Vergroten kwaliteit van beleid en aanpak:** lokale kennis en ervaring aanboren, collectieve wijsheid gebruiken, oproep doen tot innovaties
- **Legitimiteit:** acceptatie op genomen beslissingen vergroten of onbehagen verminderen
- **Eigenaarschap:** vergroten eigen verantwoordelijkheid; wat kunnen en willen inwoners, maatschappelijke partners en medeoverheden zelf?

In de eerste twee fases is breed opgehaald voor een zo compleet mogelijke beeldvorming en oordeelsvorming. Hierbij zijn ook inwoners actief betrokken, onder meer via de online tool [Stemvanprovinciegroningen.nl](#). Vanwege COVID-19 waren grote publieke bijeenkomsten in die fase niet mogelijk. Verdiepende bijeenkomsten op regio's en op thema's leverden elk waardevolle input op voor de Omgevingsvisie, daarnaast vormden zij een voedingsbodem voor samenwerking die ook na het vaststellen van de Omgevingsvisie essentieel is.

In de laatste fase is vooral gekozen voor verdiepende sessies en gesprekken met betrokken stakeholders en gemeenten. Op basis van reacties van gemeenten en waterschappen is de concept Omgevingsvisie verder aangescherpt. We hebben in de bijlage een overzicht opgenomen van participatiemomenten.

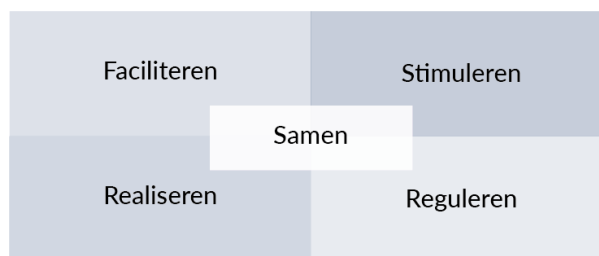
Omgevingswet en subsidiariteitsbeginsel

De Omgevingswet biedt een integraal kader voor het realiseren van fysieke leefomgevingdoelen, waarbij samenwerking tussen verschillende overheden en maatschappelijke partijen centraal staat. Het subsidiariteitsbeginsel speelt hierin een cruciale rol: beleidsbeslissingen worden zoveel mogelijk genomen op het bestuursniveau dat het dichtst bij de burger staat: decentraal wat kan, centraal wat moet.

Voor de provincie Groningen betekent dit dat we ons richten op regie en kaders op provinciaal niveau, terwijl we samen met gemeenten en waterschappen werken aan de gebiedsspecifieke invulling. Dit sluit aan bij onze sturingsfilosofie 'Lokaal wat kan, provinciaal wat moet, maar altijd samen'. We nemen als provincie onze verantwoordelijkheid bij complexe regionale vraagstukken, zoals energie-infrastructuur, duurzame mobiliteit en de ontwikkeling van XXL-bedrijventerreinen, waar samenwerking en afstemming essentieel zijn. Deze aanpak waarborgt niet alleen een effectieve uitvoering van beleid, maar versterkt ook de democratische legitimiteit en draagvlak in de samenleving.

Rollen

We onderscheiden vier rollen die wij als provincie willen gaan vervullen vanuit onze sturingsfilosofie en gestelde ambities. De verschillende rollen zijn: faciliteren, stimuleren, realiseren, en reguleren. We definiëren deze rollen als volgt:

Faciliteren: we maken het voor anderen mogelijk hun werk te doen door kennis, middelen of hulpmiddelen ter beschikking stellen die noodzakelijk zijn bij de uitvoering van taken en werkzaamheden

Stimuleren: we ondernemen actie om zaken te bevorderen bijvoorbeeld door subsidies te verstrekken, onderwerpen te agenderen, drempels weg te nemen.

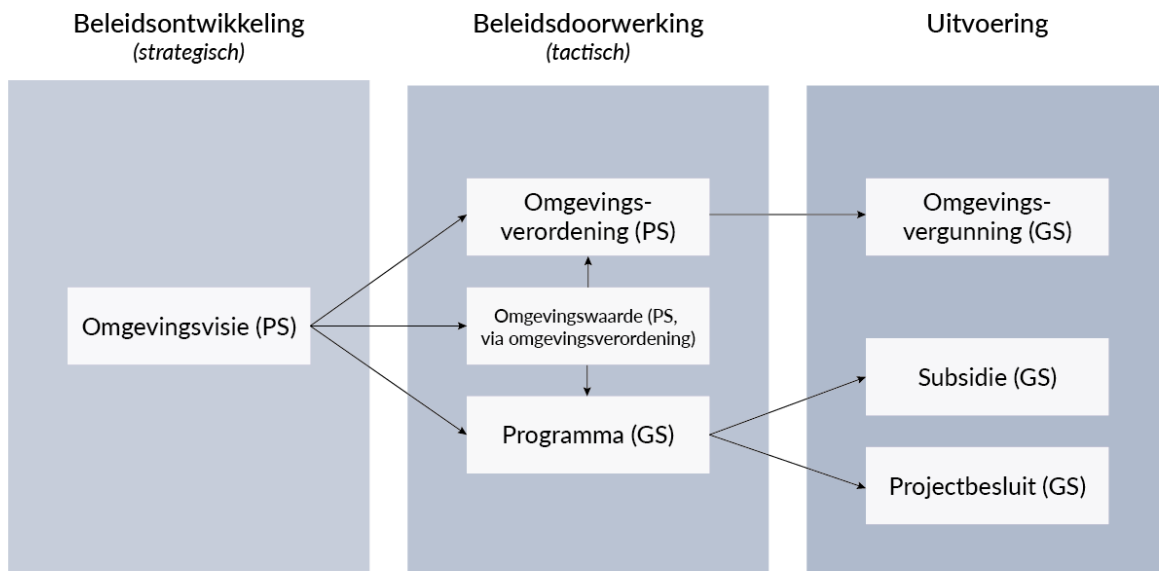
Realiseren: in deze rol zijn we zelf leidend, ondernemend, aansturend, maken we prestatieafspraken, zorgen we ervoor dat iets tot uitvoering komt/gerealiseerd wordt in samenwerking met relevante stakeholders

Reguleren: we schrijven regels voor vanwege het provinciaal belang en de provinciale wettelijke taken.

Vanuit iedere rol zetten we ons samen met onze partners in om een bepaald doel te bereiken.

Onze instrumenten en beleidscyclus

Onze Omgevingsvisie vormt het integrale beleidskader voor alle aspecten van de fysieke leefomgeving. Voor de doorwerking naar andere overheden en voor de realisatie van onze eigen beleidsambities zetten we andere instrumenten in. Het gaat dan om: Programma, Omgevingsverordening, Omgevingswaarde, Subsidie, Projectbesluit en Omgevingsvergunning. In het schema hieronder hebben we de wisselwerking tussen deze instrumenten weergegeven:

Onze eigen beleidsambities werken we verder uit in het programma. Wij gebruiken het programma om voor een specifiek beleidsterrein onze ambities uit de Omgevingsvisie te vertalen naar concrete doelen voor de kortere termijn. Ook gebruiken we het programma om samen met onze stakeholders te werken aan een gebiedsopgave en zijn er op grond van de Omgevingswet een aantal verplichte programma's. Al onze beoogde programma's zijn opgenomen in een apart hoofdstuk programma's. Een programma kan zowel worden opgesteld als concretere beleidsuitwerking van de Omgevingsvisie, of als een uitvoeringsprogramma met meer concrete maatregelen, zoals een subsidie of projectbesluit.

Onze Omgevingsvisie is op grond van de Omgevingswet alleen zelfbindend. Wij nemen als het nodig is regels op in onze Omgevingsverordening voor de doorwerking van beleid naar gemeenten, waterschappen en soms rechtstreeks naar burgers en bedrijven. Gemeenten en waterschappen dienen instructieregels uit de Omgevingsverordening in acht te nemen bij het opstellen van hun Omgevingsplan. Op grond van het Besluit Kwaliteit Leefomgeving (BKL) moeten wij voor een aantal onderwerpen regels opnemen in de Omgevingsverordening. Daarnaast nemen wij instructieregels op als dat nodig is met het oog op een provinciaal belang. In deze Omgevingsvisie benoemen wij, waar mogelijk, de onderwerpen waarvoor wij regels opnemen in de Omgevingsverordening.

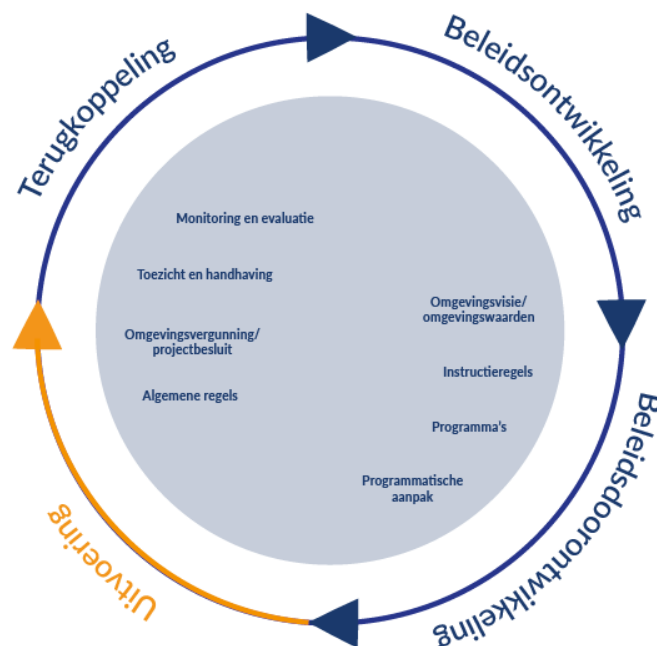
De Omgevingswaarde is een nieuw instrument onder de Omgevingswet. Hierbij gaat het om objectief vast te stellen en meetbare waarden, waarvoor een concreet doel gesteld wordt. Een omgevingswaarde kan worden opgenomen in een Omgevingsverordening en in een

programma kunnen maatregelen worden genomen om de Omgevingswaarde te bereiken. Op basis van onze Omgevingsvisie verlenen we geen rechtstreekse subsidies. Het is echter wel een belangrijk instrument bij de verdere doorwerking van beleid. Zo kunnen subsidieregelingen voortvloeien uit het programma.

Het projectbesluit wordt vaak ingezet bij de realisatie van een complex project en volgt over het algemeen uit het programma. Een voorbeeld van een projectbesluit is de verdubbeling van een provinciale weg. Voor sommige activiteiten in de fysieke leefomgeving is een omgevingsvergunning nodig. In de Omgevingsverordening kunnen wij beoordelingsregels opnemen waaraan voldaan dient te worden bij het aanvragen van een omgevingsvergunning.

Beleidscyclus

De Omgevingsvisie is het eerste instrument in de beleidsontwikkeling. Het programma kan zowel worden ingezet in de beleidsontwikkeling (beleidsprogramma) als beleidsdoorwerking (uitvoeringsprogramma). De Omgevingsverordening en omgevingswaarden worden ook toegepast in de fase beleidsdoorwerking. In de uitvoerende fase van de beleidscyclus worden de omgevingsvergunning, subsidie en projectbesluit ingezet. Door het beleid te monitoren en te evalueren kan uiteindelijk weer de Omgevingsvisie worden aangepast of herzien. In de afsluiting van deze Omgevingsvisie gaan we dieper in op monitoring en evaluatie.

PROGRAMMA'S EN GEBIEDSGERICHT WERKEN

In de Omgevingsvisie beschrijven we onze ambities voor 2050. Samen met de Leefbaarheidsvisie en Economische visie hebben we zo een compleet toekomstperspectief richting 2035. Ook geven we in deze visie aan welke richtinggevend keuzes we de komende jaren maken om de wensbeelden uit 2050 te bereiken. Een belangrijk instrument binnen de Omgevingswet daarbij is het programma. De programma's geven aan met welk beleid en met welke maatregelen we de doelen die we ons in de Omgevingsvisie stellen willen realiseren.

We maken in onze Groninger programma's de stap van strategisch beleid naar tactisch beleid en realisatie. Dat doen we in samenwerking met vele ketenpartners. Enkele programma's zijn verplicht omdat ze voortvloeien uit afspraken die we gemaakt hebben in Europa. Soms gaan programma's over thema's en soms over gebieden. Maar in alle gevallen gaat het om de weg van doel naar resultaat. Niet alle programma's die genoemd staan worden ook daadwerkelijk een programma volgens de standaarden van de Omgevingswet. Voor de thematische programma's hebben we aangegeven waar dit niet het geval is en voor de gebiedsaanpakken maken we deze afweging per gebied.

Wij maken onderscheid tussen 3 soorten programma's onder de Omgevingswet:

- Een verplicht programma
- Vrijwillige thematische programma's
- Vrijwillige gebiedsgerichte programma's

Tot slot zijn er een aantal programma's of gebiedsgerichte opgaven waar we aan werken waar het product niet als officieel programma onder de Omgevingswet wordt vastgesteld. Dit geldt bijvoorbeeld voor de NOVEX-gebieden waar wij samen met andere overheden aan werken.

Verplichte programma's

Het rijksbeleid verplicht ons tot het opstellen van een aantal programma's op basis van de Omgevingswet waarbij de verantwoordelijkheid bij de provincie ligt:

- Regionaal waterprogramma (artikel 3.8, lid 2 Omgevingswet)
- Beheerplannen voor Natura 2000-gebieden (artikel 3.8, lid 3 Omgevingswet)
- Verplicht Actieplan geluid (artikel 3.8, lid 1 Omgevingswet)

Vrijwillige thematische programma's

Ambitie 1 - gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving:

- Programma landschap en ruimtelijke kwaliteit: Richtinggevend voor o.a. Uitvoeringsagenda Mooi Groningen, Uitvoeringsprogramma Erfgoed, Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap, en het Programma Landelijk Gebied
- Milieuprogramma Groningen
- Programma Bodem en Ondergrond (wordt mogelijk onderdeel van programma milieu)

- Uitvoeringsprogramma Cultuur (geen programma onder de Omgevingswet)
- Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid (geen programma onder de Omgevingswet)

Ambitie 2 - Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen

- Programma Mobiliteit
- Volkshuisvestingsprogramma (Verplicht na inwerkingtreding wet regie volkshuisvesting)
- Aanpak herstructurering

Ambitie 3 - Sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid

- Programma Economie
- Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie (geen officieel programma onder Omgevingswet)

Ambitie 4 - Een toekomstbestendig landelijk gebied

- Toekomst landelijk gebied (nog geen officieel programma onder Omgevingswet)
- Programma Landbouw
- Programma Natuur

Ambitie 5 - Naar betaalbare en duurzame energie voor Groningen

- Programma Energie

GEBIEDSGERICHT WERKEN

Voor ons is het vertrekpunt bij gebiedsgericht werken om vanuit een gezamenlijk toekomstperspectief of ambitie te werken aan opgaven en projecten die hieruit voortkomen. Bij een gebiedsgerichte aanpak werken wij altijd samen met andere overheden en soms ook andere partners, waarbij iedere bestuurslaag een eigen verantwoordelijkheid kent. Vaak gaat het om een langjarige samenwerking die bijdraagt aan meerdere van de vijf ambities die wij in deze Omgevingsvisie geformuleerd hebben.

Afhankelijk van de schaal van de opgave en de provinciale belangen die meespelen kiezen wij onze rol in het gebiedsproces. In onderstaand overzicht hebben wij een niet uitputtende opsomming staan van gebiedsaanpakken waar wij ons langjarig aan committeren. Per gebied maken wij de afweging welke rol wij pakken en of wij het instrument programma onder de Omgevingswet inzetten.

GEBIEDSAANPAKKEN

- **Westkant van Groningen:** groene flank, voor water. Prioriteit voor wonen en water, inpassing van werk en energie. Ruimte voor beleving. We geven hier voldoende ruimte aan de groenblauwe verbinding van de Onlanden via het Reitdiep naar het Lauwersmeer. Andere relevante opgaven zijn hier mobiliteit (o.a. Lelylijn en Ring west), de

woningbouwopgave o.a. Suikerzijde, Elektriciteitsinfrastructuur o.a. 380 kV Ens-Vierverlaten, en het versterken van landschappelijke waarden en natuur.

- **Masterplan regiocentra:** Kwaliteitsimpuls in elf regionale kernen. Hierbij werken we aan een nieuw perspectief, waarbij we investeren in brede welvaart: in economische vitaliteit, leefbaarheid en ruimtelijke en sociale kwaliteit.
- **Masterplan campussen:** Met het Masterplan campussen Groningen werken we aan het realiseren van meerdere regionale campussen verspreid over de provincie. Het doel is om een toekomstbestendige regio te creëren die aantrekkelijk is voor wonen, werken, leren en ondernemen.
- **Eemshaven/Oostpolder:** Ontwikkeling economie verbinden met leefbaarheid en landschap. Aan de hand van de structuurvisie Oostpolder werken wij aan een goed ingepast bedrijventerrein waar we werken aan de energietransitie en waar plek is voor energie gerelateerde bedrijven. Dit doen we via het Provinciaal Inpassingsplan voor de Oostpolder. Met het Masterplan Zeehavens en het Novex-gebied Groningen werken we met gemeenten, waterschap en rijk aan een integraal gebiedsperspectief voor de bredere regio.
- **A7/N33:** Bij voldoende vraag naar energievragende bedrijven zien we kansen voor de ontwikkeling van een XXL-bedrijventerrein bij de A7/N33. De exacte locatie werken we nader uit met gemeenten, maar deze zal ten zuiden van de A7 liggen.
- **Duurswoldgebied:** vernatting van de lage delen verbinden met nieuwe verdienmodellen, leefbaarheid en landschap; We zetten in op een van de mooiste nieuwe landschappen van Nederland, hiervoor gebruiken we ontwerpelijk onderzoek. We bieden een perspectief met ruimte voor nieuwe invulling van functies, met ruimte voor water en behoud van de landschappelijke hoofdstructuur en cultuurhistorische waarden. En niet te vergeten, een perspectief waarin er keuzemogelijkheden zijn voor onze ondernemers en agrariërs.
- **Kustzone:** Op weg naar 2050 wordt met een integrale aanpak de kustveiligheid vergroot, natuurwaarden versterkt, verzilting aangepakt en de omstandigheden voor met name de laaggelegen akkerbouwgronden verbeterd.
- **Lauwersmeergebied:** Het Lauwersmeer is een dark sky park en dat koesteren we. In de omgeving van Lauwersoog zien we een ingewikkelde knoop van maatschappelijke ontwikkelingen en ambities ontstaan, die elkaar mogelijk gaan hinderen. Denk daarbij behalve aan belangrijke natuurwaarden ook aan bedrijvigheid, waterhuishouding, defensie, donkerte, infrastructuur, kustbeheer, visserij, toerisme en recreatie. Wij kiezen daarom voor versterking van de integraliteit via een gebiedsprogramma Lauwersmeer.
- **Nedersaksenlijn:** Om de Nedersaksenlijn van een zo groot mogelijke meerwaarde te laten zijn voor de inwoners van het gebied gaan wij samen met de regio een ontwikkelperspectief opstellen.

NOVEX - gebieden

Groningen:

In het gebied van de gemeenten Midden-Groningen, Eemsdelta, Groningen, delen van het Hogeland (Novex gebied Groningen) is sprake van een stapeling van transitie en opgaven, zoals de energie- en landbouwtransitie, de versterkingsopgave, terugloop ruimtelijke kwaliteit, grootschalige ontwikkelingen als gevolg van de ontwikkeling van de havens en Stad Groningen. Dat leidt tot een grote hoeveelheid (sectorale) trajecten, programma's, projecten en initiatieven, met veel kansen en uitdagingen. Overheden hebben daarmee moeite met het houden van regie, worden te laat betrokken of hebben niet hetzelfde voor ogen. Daar komt de komende jaren een veelvoud aan ontwikkelingen bij, zoals de agenda's van Nij Begun. Het ontbreekt aan één gezamenlijk en echt integraal toekomstperspectief voor het gebied, als kapstok voor al die trajecten, programma's, projecten en initiatieven.

Om voorgaande redenen hebben de verschillende bestuurslagen en -organen de handen in één geslagen. Via het Novex gebied Groningen - Masterplan Zeehavens werken zij toe naar één noodzakelijk, integraal en gezamenlijk perspectief. Daarmee kunnen zij invulling geven aan een gezamenlijke (ruimtelijke) uitwerking en keuzes van nationale, provinciale en lokale ontwikkelingen (oa agenda's Nij Begun) en kunnen zij beter regie voeren over de ontwikkeling in de regio. Dit doen regio (gemeenten, waterschap en provincie) en rijk - ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid - via een langjarige regionale samenwerking. De programma's en projecten krijgen daardoor meer samenhang en bij sturing en uitvoering komt het gebied centraal te staan. Dat biedt tevens de mogelijkheid om individueel of gezamenlijk aanvullende programma('s) en/of projecten op te pakken en om de benodigde financiering te vinden, waarbij realisatie van het gewenste gezamenlijke perspectief centraal staat.

Groningen-Assen: In het NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen (RGA) staat de integrale verstedelijkingsopgave centraal. Het gaat daarbij om de realisatie van 36.000 woningen tot 2040, 28.000 extra arbeidsplaatsen tot 2040 en een daarop aansluitend mobiliteitssysteem.

Lelylijn: Binnen het NOVEX-gebied Lelylijn wordt de sociale, economische en maatschappelijke meerwaarde van de Lelylijn in beeld gebracht. Dit met oog voor de grote en benodigde ruimtelijke keuzes en opgaven op het gebied van economie, bereikbaarheid, woningbouw, brede welvaart, natuur en duurzaamheid. In het ontwikkelperspectief is daarbij een werkhypothese gebruikt voor bundeling van de Lelylijn met de Rijkswegen A6/A7/A32 (het Bundelingsalternatief).

ONZE PROVINCIALE BELANGEN

De provincie geeft richting aan een optimale wisselwerking tussen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en een goede omgevingskwaliteit. Dit doen wij vanuit provinciale belangen. Provinciale belangen komen voort uit wettelijke taken, rijkstaken en Europese verplichtingen en uit onze vijf provinciale ambities.

De Omgevingswet gaat uit van het subsidiariteitsbeginsel. Dat betekent dat taken en bevoegdheden voor de fysieke leefomgeving in de basis bij gemeenten en waterschappen liggen. Naast de wettelijke taken voert de provincie alleen taken uit op basis van een provinciaal belang dat niet door een gemeente of waterschap kan worden behartigd. Wij leggen onze provinciale belangen vast in deze Omgevingsvisie. Daarmee is het voor onze partners duidelijk op basis waarvan wij onze taken en bevoegdheden toepassen.

Een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving

	Provinciaal belang	Motivering
Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Bevorderen van een gezonde leefomgeving	Als provincie zetten we ons in voor het stimuleren van sport, bewegen en cultuur en voor een verbetering van milieu- en leefkwaliteit. We voeren onze wettelijke taken en doelen uit op het gebied van geluid en stilte, geur en luchtkwaliteit en waterkwaliteit.
	Zorgen voor een veilige leefomgeving	We voeren wettelijke taken uit op het gebied van waterveiligheid, externe veiligheid, ondergrond en verkeersveiligheid op onze provinciale wegen, vaarwegen en paden.
	Verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit	Ruimtelijke kwaliteit draagt bij aan een fijne leefomgeving en het welbevinden van mensen, nu en in de toekomst. Als provincie zetten we ons in om onze bijdrage te leveren aan een zo'n hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit van onze provincie. Dit is positief voor de Brede Welvaart.
	Beschermen van de landschappelijke waarden	Wij hebben zeven unieke landschappelijke deelgebieden in onze provincie. De landschapstypen en bijbehorende waarden (boven- en ondergronds) zijn gemeentegrens overstijgend. De ruimtelijke waarden en landschappelijke waarden zijn de dragers van de zeven deelgebieden.
	Behouden en toekomstbestendig maken van ruimtelijk erfgoed (bovengronds en ondergronds)	We voeren onze wettelijke taken op het gebied van erfgoed en het beschermen van het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee uit. Het behouden en ontwikkelen van ons erfgoed betekent dat we onze historie zichtbaar houden. En dat is belangrijk voor de aantrekkelijkheid van onze provincie voor inwoners en toeristen.

Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen

	Provinciaal belang	Motivering
Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen	Versterken woon- en leefkwaliteit van alle kernen in de provincie	Stad en ommeland zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, iedere plek heeft daarin zijn eigen kracht en die willen we versterken. Dit doen we samen met gemeenten en door in te zetten op herstructurering van woonwijken, bedrijventerreinen en openbare ruimte.
	Een op de vraag afgestemde woningbouwprogrammering	Onze woningmarkt is (boven)regionaal. Dat vraagt ook om regionale programmering en afstemming. Daarbij gaat het om hoeveel, waar en voor wie er gebouwd wordt, zodat er voldoende passende woningen zijn voor (nieuwe) Groningers.
	Iedere Groninger een schadevrij, veilig en duurzaam huis in een goede leefomgeving	Het is ons belang dat iedere Groninger veilig kan wonen. Samen met het Rijk en gemeenten zetten we ons via de Herstelagenda (Nij Begun) in op versterking, schadeherstel en perspectief voor iedere Groninger.
	Verbeteren van de provinciale infrastructuur en inzetten op een duurzaam en passend provinciaal OV-netwerk en aansluiting op het landelijke OV-netwerk	We hebben een wettelijke taak voor het beheren en onderhouden van onze provinciale wegen, vaarwegen en fietsinfrastructuur. Dat geldt ook voor de regionale trein- en busdiensten. We vinden het van belang om zoveel mogelijk duurzame reiskeuzes te stimuleren. Wij zetten in op het Deltaplan voor Noord-Nederland voor een betere aansluiting op het landelijke OV-netwerk.

Een sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid

	Provinciaal belang	Motivering
Sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid	Ruimte geven voor een sterke, circulaire en innovatieve regionale economie	Wij zetten in op economische ontwikkeling van onze provincie. Vanuit het perspectief van brede welvaart kiezen we voor een circulaire economie als uitgangspunt. We sturen op provinciaal niveau op de aard, omvang en profilering van bovenregionale bedrijventerreinen.
	Versterken van de vrijetijdseconomie	Wij richten ons op een logische en passende verdeling en koppeling van verblijfsaccommodaties, dagrecreatie, evenementen, recreatieterreinen en zwem- en vaarwater.
	Verbinden van onderwijs en werkplek	Ons belang is een goede verbinding tussen onderwijs en werkgelegenheid om onze arbeidsmarkt zo optimaal mogelijk te laten functioneren. De campussen spelen daarin een belangrijke rol.
	Verbeteren regionale bereikbaarheid	Bereikbaarheid is essentieel voor onze Groninger economie. Ons belang is bereikbaarheid van onze bedrijventerreinen en kernen.

Een toekomstbestendig landelijk gebied

	Provinciaal belang	Motivering
Toekomstbestendig landelijk gebied	Mogelijk maken van een rendabele, toekomstbestendige landbouw	Onze Groninger landbouw zorgt voor hoogwaardig voedsel en groene grondstoffen. Het is daarom belangrijk dat de sector zicht heeft op een rendabele en toekomstbestendige bedrijfsvoering passend bij de huidige en toekomstige kwaliteitseisen voor onze leefomgeving. We zetten in op meer moderne kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw. De agrarische sector is ook de belangrijkste beheerder van ons landschap.
	Beschermen en ontwikkelen van een robuust natuurnetwerk	De provincie heeft een wettelijke taak voor de totstandkoming en instandhouding van het Europees en Nationaal Natuurnetwerk. Daarnaast hebben we ook een wettelijke en bovenregionale taak voor behoud en beschermen van landschappelijke waarden en houtopstanden, zoals bossen en houtsingels.
	Verbeteren van de waterkwaliteit	We hebben de wettelijke taak om te zorgen voor een goede kwaliteit van ons oppervlaktewater en grondwater.
	Zorgen voor voldoende schoon drinkwater	De provincie is, op basis van de Drinkwaterwet, verantwoordelijk voor de noodzakelijke randvoorwaarden om de drinkwatervoorziening nu en in de toekomst veilig te stellen.
	Behouden en versterken van de biodiversiteit	Als provincie hebben we een wettelijke taak voor het behoud en herstel van een gunstige staat van instandhouding van beschermde en bedreigde soorten en hun leefomgeving. Ook hebben we een plicht voor het behouden en versterken van de biodiversiteit.
	Realiseren van een robuust bodem- en watersysteem	Ons bodem- en watersysteem is gemeente- en provinciegrens overschrijdend. Het bodem- en watersysteem is de drager van ons landschap en bepalend voor ruimtelijke ontwikkelingen bij al onze ambities. Onderdeel daarvan is het op termijn realiseren van groenblauwe dooradering door de hele provincie.
	Stimuleren van een klimaatrobuuste inrichting van onze leefomgeving	Onze leefomgeving moeten we aanpassen aan de klimaatverandering. Dat vraagt om maatregelen die veenoxidatie tegengaan, maatregelen die wateroverlast voorkomen en helpen in tijden van droogte. De oplossingen, zeker op het vlak van water, vragen om een regionale blik.
	Realiseren van een robuuste kustzone	Onze zeedijken moeten ons beschermen tegen hoog water. Die verantwoordelijkheid ligt bij het rijk en het waterschap. Ons provinciaal belang bestaat uit het verbinden van kustversterking met ontwikkelingen rond recreatie, cultuur, leefbaarheid, landbouw en natuur.
	Aanpakken bodemdaling en veenoxidatie	Het aanpakken en tegengaan van bodemdaling en veenoxidatie vergt een gemeentegrensoverstijgende aanpak.
	Vergroten zoetwaterbeschikbaarheid	Het watersysteem in de provincie is een bovenregionaal systeem dat voor een belangrijk deel afhankelijk is van het zoet water in het IJsselmeer. Deze provinciale afhankelijkheid is kwetsbaar. Wij moeten op

Noord-Nederlandse schaal zorgen voor het vasthouden van meer zoet water op plekken en manieren die passen bij ons landschap.

Naar betaalbare en duurzame energie voor Groningen

	Provinciaal belang	Motivering
Naar betaalbare en duurzame energie voor Groningen	Betaalbare en betrouwbare duurzame energie voor de Groningers	Wij willen dat voor alle Groningers hernieuwbare energie beschikbaar is die betrouwbaar en betaalbaar is. Dit vergt een gemeentegrensoverstijgende aanpak. Wij pakken daarom hierin een actieve rol.
	Stabiel energienetwerk	Voor onze inwoners en bedrijven is een stabiel energienetwerk van essentieel belang. Daarom sturen we op de uitrol van het energienetwerk (via het pMIEK) en het ruimtelijk concentreren van grootschalige vraag en aanbod van energie.
	Energiemix van hernieuwbare bronnen	De provincie is medeverantwoordelijk om de doelen uit de Klimaatwet te halen. Het is dus van belang om op regionaal niveau ruimte te bieden aan hernieuwbare energie, passend bij de kwaliteiten van ons landschap en met meerwaarde voor onze inwoners. Dit doen we tot 2030 met de RES 1.0.

DEEL 3 VERDIEPING

INLEIDING

In dit deel van de Omgevingsvisie vertalen we de vijf ambities naar thematisch beleid. We houden daarbij de structuur aan van de ambities. Hierbij ligt de focus, naast de verdere uitwerking van de ambities, op de doorwerking van ons beleid naar andere instrumenten. Deze instrumenten kunnen variëren van subsidies tot convenanten en van instrumenten onder de Omgevingswet, van omgevingswaarde tot projectbesluit. Twee instrumenten die wij veel gebruiken voor de doorwerking van het beleid uit de Omgevingsvisie zijn het Programma en de Omgevingsverordening. Wij hebben in deel 2 alle programma's opgenomen die wij van plan zijn om op te stellen onder deze Omgevingsvisie. Indien een onderwerp wordt doorvertaald naar regels in de Omgevingsverordening, staat dit in dit deel van de Omgevingsvisie aangegeven onder rollen en instrumenten.

Wij geven ook per beleidsonderwerp aan wat voor rol wij voor ogen zien. Daarmee bieden wij duidelijkheid aan andere overheden en stakeholders over wat ze van ons kunnen verwachten. Onze provinciale belangen hebben een centrale plek in dit deel van onze Omgevingsvisie en vormen de basis waarop wij ons beleid verder uitwerken. Wij hebben in dit deel van de Omgevingsvisie per hoofdstuk aangegeven welke werkingsgebieden we opnemen in de Omgevingsvisie, waar het beleid specifiek voor deze gebieden geldt.

AMBITIE 1 - EEN GEZONDE, VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING - MILIEU

Milieu

De belangrijkste maatschappelijke doelen op het thema milieu zijn:

- Wij streven naar een gezonde, veilige en leefbare omgeving, zonder noemenswaardige (milieu)hinder. In 2050 mag er geen sprake meer zijn van stapeling van geur, luchtverontreiniging, lichtvervuiling of geluidbelasting, die tot ontoelaatbare negatieve gezondheidseffecten of onaanvaardbare risico's leidt. Met negatieve gezondheidseffecten bedoelen we het aantal gezonde levensjaren, dat wordt beperkt door deze vormen van hinder en milieubelasting. De verschillende beleidsdoelen voor geur, geluid, stilte, duisternis, luchtkwaliteit, gevaarlijke stoffen, afval, bodem en ondergrond en omgevingsveiligheid dragen bij aan het behalen van dit maatschappelijk doel.
- We streven, in lijn met de Europese ambities, naar een goede milieukwaliteit in 2050 in onze provincie voor bodem, lucht en (grond)water. Met een goede milieukwaliteit

bedoelen we dat verontreinigende stoffen tot een verwaarloosbaar niveau zijn teruggebracht en dat we voldoen aan de Europese richtlijnen; Met verwaarloosbaar niveau bedoelen we het niveau waarbij geen negatieve gevolgen voor mens, natuur en milieu optreden.

De sectorale beleidsdoelen voor gevaarlijke stoffen, luchtkwaliteit, bodem en grondwater, ondergrond en stortplaatsen dragen bij aan het behalen van dit maatschappelijk doel.

Hoewel de Omgevingswet uitgaat van het principe “decentraal, tenzij...”, vraagt de milieu-opgave en specifiek het thema gezondheidsbescherming, een grotere betrokkenheid van de provincie. Milieubelasting overschrijdt in veel gevallen de gemeentegrenzen en kan vragen om regionale (gebieds)coördinatie. De energietransitie en circulaire economie, vragen daarom behalve om regie van de provincie op het gebied van ruimtelijke ordening, ook om regie op milieugebied. We willen zo eraan bijdragen dat deze opgaves een bijdrage leveren aan een goede milieukwaliteit in Groningen. In lijn met de Economische visie streven we op termijn naar een volledige ontkoppeling van economie en milieudruk. Met instrumenten zoals de omgevingsverordening, omgevingswaarden en het milieuprogramma formuleren wij in samenspraak met gemeenten, zo mogelijk op basis van de beschikbare milieugebruiksruimte, gebiedsgericht beleid in daarvoor nader te bepalen gebieden. Hierbij kijken we uiteraard vanuit het subsidiariteitsbeginsel altijd kritisch of gemeenten of deze rol niet zelf naar behoren kunnen uitvoeren.

We zien op een aantal plekken in de provincie, zoals bij Farmsum en de westkant van de stad Groningen, grote milieu-impact in de vorm van stapeling van verschillende vormen van milieubelasting. Met name als het gaat om geluids- en geurbelasting, luchtverontreiniging en externe veiligheid (omgevingsveiligheid) is er, gezien het risico op bovenregionale milieuverontreiniging, sprake van een provinciaal belang. Vanuit economisch perspectief accepteren we dat de milieudruk op en rondom grote bedrijventerreinen hoger is en in de toekomst mogelijk nog verder oploopt. We zorgen, er echter voordat dit verantwoord gebeurt, met zo min mogelijk risico's voor de gezondheid en de veiligheid. Ook in "rustiger" gebieden sturen we actief op milieudruk. Hierbij ligt onze prioriteit op het beschermen en verbeteren van de bestaande milieukwaliteit. Wij leggen in deze gebieden de nadruk op het beschermen en verbeteren van de stilte en duisternis, vooral in de aandachtsgebieden voor duisternis en stilte en de stiltegebieden.

Welke overkoepelende rollen en instrumenten zetten we in?

- We werken ons milieubeleid verder uit in het milieuprogramma naar maatregelen en beleidsregels
- We stellen regels en omgevingswaarden in onze Omgevingsverordening voor van toepassing zijnde milieuaspecten op nader te bepalen plekken in onze provincie. Ook stellen we instructieregels vast voor gemeenten, waar er sprake is van een provinciaal belang;

- We verlenen vergunningen, houden toezicht en handhaven milieubelastende activiteiten waar we bevoegd voor zijn. Belangrijk onderdeel hierbij is het verminderen van uitstoot en risico's en het stimuleren van duurzaamheid door het gebruik van de beste beschikbare technieken.
- We adviseren gemeenten bij Omgevingsplannen vanuit de verschillende milieuaspecten.
- We monitoren verschillende milieuthema's en doen onderzoek naar milieukwaliteit.

Gezondheidsbescherming

Wat willen we?

Wij streven naar een gezonde en leefbare omgeving, zonder noemenswaardige (milieu)hinder. In 2050 mag er geen sprake meer zijn van stapeling van geur of geluid, die tot ontoelaatbare hinder leidt. Indien nodig en mogelijk stellen we gebiedsgerichte omgevingswaarden voor de stapeling van geur, luchtverontreiniging en geluid. We geven prioriteit aan het verminderen van de gezondheidseffecten door milieubelasting op de volgende thema's: geuroverlast van bedrijven, geluid van wegverkeer en luchtverontreiniging.

Voor deze thema's kan ook nog beneden de landelijke normen significante gezondheidswinst worden behaald. Immers, door stapeling kan ook een toename van gezondheidseffecten optreden, die verder gaat dan het effect per individuele bron of vorm van milieubelasting. We stimuleren initiatieven waarmee informatie over de leefomgeving toegankelijker wordt en beter en sneller kan worden uitgewisseld tussen inwoners, bedrijven en overheden.

Luchtkwaliteit

Wat willen we?

Met de ondertekening van het Schone Lucht Akkoord (SLA) in 2020 hebben wij het doel onderschreven om met een omvangrijk maatregelenpakket de luchtverontreiniging in ons land terug te dringen. Dat doen we door de uitstoot onder andere bij industrie, landbouw en verkeer te verminderen, met als landelijk doel: in 2030 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen te behalen ten opzichte van 2016.

Fijnstof en stikstofdioxide houden zich niet aan provinciegrenzen. Daarom is de samenwerking met het Rijk en andere provincies binnen het SLA essentieel. Het SLA werkt toe naar de (oude) advieswaarden voor luchtkwaliteit van de World Health Organisation (WHO).

In 2021 heeft (WHO), na nieuwe wetenschappelijke inzichten over de schadelijke gezondheidseffecten van luchtverontreiniging, nieuwe, ambitieuzere, advieswaarden gepubliceerd. We streven ernaar, binnen de mogelijkheden die we als provincie hebben, zoveel mogelijk de nieuwe WHO-advieswaarden te benaderen voor fijnstof en stikstofdioxide.³

---

³ De WHO heeft ook tussendoelen voor luchtverontreinigende stoffen geformuleerd: de zogenaamde interim targets. Deze tussendoelen vormen de basis voor de nieuwe Europese

- Voor de periode tot 2030 richten we ons op de Europese grenswaarden die vanaf 2030 van kracht zijn op plekken in onze provincie waar we nog niet aan deze grenswaarden voldoen.
- Waar we al wel voldoen aan deze grenswaarden, willen we ongewenste normopvulling voorkomen en richten we ons voor de periode tot 2050 op de nieuwe WHO-advieswaarden.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor luchtkwaliteit?

- De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven die onder de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en de Seveso-richtlijn⁴ vallen. We sturen op het voldoen aan deze richtlijnen door strenge regels en normen te stellen. We beperken uitstoot naar de lucht door bedrijven door ze via de Omgevingsverordening te verplichten om maatregelen te treffen die de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen maximaal terugdringen.

Geluid

Wat willen we?

Ons doel is een gezonde en schone leefomgeving in Groningen. Daartoe proberen we hinder zo veel mogelijk tegen te gaan. Voor geluid staan hierbij de waarden "gezond", "leefbaar" en "stil" centraal. We stellen daarom waar mogelijk grenzen aan geluid en nemen maatregelen om geluidhinder zoveel mogelijk te beperken. We leggen prioriteit bij het verminderen van de stapeling van geluid van verschillende (soorten) bronnen. Daarom stellen we gebiedsgericht beleid op. Hierbij kijken we nadrukkelijk naar onze bovenregionale bedrijventerreinen en grootschalige windparken. De structuurvisie Eemsmond-Delfzijl is opgesteld onder de Wet ruimtelijke ordening (Wro) om goed te kunnen sturen op de stapeling van milieubelasting bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van de Eemshaven en Delfzijl. Met name in het gebied van de structuurvisie Eemsmond-Delfzijl is er sprake van stapeling van geluid afkomstig van verschillende bronnen zoals industrie, windturbines, (spoor)verkeer, scheepvaart en luchtvaart. Hierdoor kan meer geluidhinder optreden, met mogelijk negatieve gezondheidseffecten als gevolg. Daarom hanteren we in dit gebied aanvullende normen voor geluid van windturbines én wordt de grens voor het gecumuleerde geluid van de verschillende bronnen gesteld op 65 dB(A) L_{CUM} ⁵. Er komen nieuwe geluidsnormen voor windturbines. Voor

---

grenswaarden, zoals vastgelegd in de Richtlijn Luchtkwaliteit: <https://iplo.nl/thema/lucht/nieuws-lucht/2024/europese-raad-geeft-groen-licht-aanscherping/#:~:text=Aangescherpte%20eisen,waarde%2020%20%CE%BCg%2Fm3>

⁴ Seveso inrichting: <https://iplo.nl/regelgeving/regels-voor-activiteiten/milieubelastende-activiteiten-hoofdstuk-3-bal/complexe-bedrijven/seveso-inrichting/>

⁵ De bepalingen hiervoor zijn opgenomen in de provinciale Omgevingsverordening.

windparken en windturbines die voor deze datum zijn vergund c.q. gemeld blijven de eerder vastgestelde normen gelden. Om te voorkomen dat het geluid van alle turbines ongewenst hoog wordt, gaan we bepalingen opnemen voor windparken waarvoor niet integraal geluidnormen zijn vastgesteld in de omgevingsverordening.

Welke specifieke rollen en instrumenten zetten we in voor geluid?

- Vaststellen en beheren van geluidproductieplafonds voor provinciale wegen (wettelijk verplicht).
- Vaststellen van 5-jaarlijkse geluidbelastingkaarten en actieplannen geluid voor provinciale wegen (wettelijk verplicht).
- Toepassen van de Best beschikbare technieken als bevoegd gezag voor geluid bij complexe bedrijven en grote windparken.

Geur

Wat willen we?

Wij willen ernstige geurhinder oplossen en nieuwe hinder voorkomen door streng en duidelijk geurhinderbeleid te hanteren. Als geurhinder niet geheel is uit te sluiten hanteren we een onderbouwd normenkader waarbij we onderscheid maken in bedrijfssituaties (bestaand versus nieuw) en de gebiedstypering (stedelijk gebied versus landelijk gebied) en houden we rekening met de stapeling van geurbelasting door industriële activiteiten in een gebied. In gebieden, waar deze stapeling leidt tot een hoge geurbelasting werken we samen met gemeenten aan gebiedsgericht geurbeleid in relatie tot de beschikbare milieugebruiksruimte. Wij richten ons dus vooral op geurhinder door industriële activiteiten, omdat wij daar via vergunningverlening bij complexe, risicovolle bedrijven sturingsmogelijkheden hebben. Geurhinder door industrie doet zich in onze provincie voor op enkele opvallende knelpuntlocaties, waarbij Farmsum eruit springt.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor geur?

- Regulerende rol voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag die geur uitstoten. We voorkomen geurhinder zo veel mogelijk door van bedrijven te eisen dat ze vanuit de specifieke zorgplicht en de onderkant van BBT-maatregelen nemen;
- We hebben een regisserende, regulerende en faciliterende rol bij gebiedsgericht geurbeleid, zoals in het Structuurvisiegebied Eemsmond-Delfzijl.

Externe veiligheid (omgevingsveiligheid)

Wat willen we?

Inwoners in onze provincie worden zo min mogelijk blootgesteld aan veiligheidsrisico's die voortkomen uit de opslag van, het gebruik van en het vervoer van gevaarlijke stoffen. De huidige risico's op het gebied van externe (omgevings)veiligheid mogen niet groter worden

dan ze nu zijn. Daarom richten we onze omgeving zo veilig mogelijk in: het scheiden van bron en ontvanger, het concentreren van risicovolle activiteiten het vermijden van domino-effecten zijn en blijven daarbij leidend. Daarnaast nemen we externe veiligheid (omgevingsveiligheid) aan de voorkant als ontwerpprincipe mee. Bijvoorbeeld bij ontwikkelingen op het gebied van de energietransitie, zoals het gebruik van waterstof en bepaalde waterstofdragers zoals ammoniak. De (technologische) ontwikkelingen op dit vlak gaan snel en de impact op de omgevingsveiligheid is nog niet overal helder. Als provincie hebben we een coördinerende rol voor externe veiligheidsrisico's met een regionaal karakter: dat is van provinciaal belang. In onze verordening leggen we regels vast om ervoor te zorgen dat in gebieden waar veiligheidsrisico's samenkomen, deze zoveel mogelijk worden beheerst.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor externe veiligheid? (omgevingsveiligheid)

We hebben een stimulerende rol bij het beperken van de risico's van bedrijven voor de leefomgeving. Hierbij werken we samen met gemeenten, de Veiligheidsregio en de GGD.

- We hebben een regulerende en regisserende rol bij het (provinciale) en landelijke Basisnet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over (provinciale en rijks-) wegen, als het gaat om het vaststellen van aandachtsgebieden voor explosies, brand en gifwolken door gemeenten.
- We hebben een stimulerende en samenwerkende rol bij het vroegtijdig meenemen van externe veiligheid (omgevingsveiligheid) in de ruimtelijke ordening.
- We zijn bevoegd gezag voor de VTH-taken van een aantal belangrijke risico veroorzakende activiteiten in Groningen. Het gaat hierbij vooral om productie- en opslag- bedrijven met gevaarlijke stoffen en het transport van gevaarlijke stoffen via de kanalen en (spoor)wegen.
- We zijn coördinerend bevoegd gezag voor de VTH-taken voor Seveso-inrichtingen en risicovolle industriële bedrijven (met RIE-4 installaties).
- We nemen in de Omgevingsverordening een nieuw vast te stellen provinciaal basisnet op voor vervoer van gevaarlijke stoffen.

Gevaarlijke stoffen

Gevaarlijke stoffen zijn een verzamelnaam voor stoffen met (potentieel) giftige eigenschappen voor mens en natuur. Daarbij valt te denken aan zware metalen, PFAS, maar ook zogenaamde "opkomende stoffen" die steeds meer in het milieu worden aangetroffen. Vooral Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) vormen een structurele dreiging voor mens, natuur en economie. Mens en natuur worden namelijk via verschillende routes aan deze stoffen blootgesteld: via de lucht, de bodem, het (drink)water, het voedsel en producten. Ook blijven de stoffen circuleren in het milieu, waardoor op termijn de bodem- en waterkwaliteit achteruitgaan. Dit heeft behalve gezondheids- ook nadelige sociaaleconomische effecten.

Wat willen we?

In lijn met de Europese ambitie, streven we ernaar dat in 2035 concentraties van gevaarlijke stoffen in de lucht en het water in Groningen zijn teruggebracht tot een verwaarloosbaar

risico. In het bijzonder richten we ons op het verminderen van de uitstoot van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) via de lucht, bodem en (grond)water en door de recycling/hergebruik van afval. De impact van deze stoffen is vaak onomkeerbaar, daarom achten we het terugbrengen van deze stoffen tot een verwaarloosbaar niveau als een provinciaal belang.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor gevaarlijke stoffen?

- We hebben een regulerende rol en hanteren daarbij strenge regels en normen ten aanzien van (potentieel) zeer zorgwekkende stoffen. Deze zijn vastgelegd in beleidsregels en algemene regels voor vergunningverlening, toezicht en handhaving in de verordening;
- We hebben een stimulerende, regisserende en faciliterende rol en werken samen met andere overheden en ketenpartners aan de beheersing van de risico's rondom Zeer Zorgwekkende Stoffen met een integrale aanpak.

Afval en circulaire economie

Wat willen we?

We willen de maatschappij niet opzadelen met de nadelige gevolgen van afval. Daarom streven we naar een veilige, duurzame en schone verwerking van afval, waaronder het voorkomen van bodemverontreiniging door stortplaatsen en van calamiteiten bij de opslag van afvalstoffen. We zorgen ervoor dat ook bij herbestemming van deze locaties geen nadelige gevolgen optreden voor het milieu en de gezondheid van de omwonenden. Door de mogelijke bovenregionale impact beschouwen we het voorkomen van de nadelige gevolgen van afval als onderdeel van de provinciale belangen zorgen voor een veilige leefomgeving en bevorderen van een gezonde leefomgeving.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor afval en circulaire economie?

- We hebben een regulerende rol voor afval producerende en -verwerkende bedrijven die onder provinciale bevoegdheid vallen. Hiervoor hebben we beleids- en algemene regels opgesteld in de Omgevingsverordening, die doorwerken naar vergunningverlening, toezicht en handhaving. De nadruk ligt op financiële zekerheidstelling en afvalpreventie.
- In onze omgevingsverordening, verplichten we gemeenten om regels en normen (afstand en hoogte) voor de opslag van afval te eisen, om het risico op calamiteiten bij de tijdelijke opslag van afval tot een minimum te beperken.
- We bieden ruimte voor duurzame innovaties en experimenten op gebied van circulaire economie, door inzicht te geven in afvalstromen, vraag- en aanbod van reststromen met elkaar te verbinden en onder voorwaarden tijdelijke ruimte in de vergunning te bieden voor experimenten.
- Wij zijn bevoegd gezag voor de vergunningverlening bij activiteiten op een gesloten stortplaatsen en stellen regels over de herbestemming hiervan in de Omgevingsverordening.

- We stimuleren initiatieven om asbesthoudende daken te vervangen bij rijksmonumenten en agrarische bedrijven;
- We stimuleren het opruimen van drugsafval door middel van een subsidieregeling;

Asbest en drugsafval

- We streven naar de volledige uitfasering van asbesthoudende materialen en het voorkomen van verontreiniging van bodem, grondwater en oppervlaktewater door drugsdumpingen in de provincie Groningen.

Stilte

Wat willen we?

Stilte is een kernkarakteristiek van de provincie Groningen die we beschermen en verbeteren waar mogelijk. De provincie kent drie stiltegebieden: delen van de Wadden, de oevers van het Schildmeer en het Lauwersmeergebied.

Aanvullend kent de provincie aandachtsgebieden voor stilte en duisternis: in de gemeenten Westerwolde en rondom het Reitdiep in de gemeenten Het Hogeland en Westerkwartier. Voor de drie stiltegebieden zorgen we dat stilte en de kwaliteit ervan behouden blijft. In samenspraak met gemeenten verkennen we of uitbreiding van het areaal aan stiltegebieden wenselijk is. Daarbij zoeken we aansluiting bij gebieden waar al een behoorlijke mate van rust en ruimte aanwezig is zoals natuurgebieden.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor stilte?

- In de aandachtsgebieden voor stilte en duisternis en in het buitengebied hebben we een regulerende rol door gemeenten te verplichten in hun planvorming rekening te houden met stilte en cumulatie van geluid.
- We stimuleren gemeenten om beleid op te stellen voor stilte.
- Voor stiltegebieden hebben we een regisserende, stimulerende en regulerende rol. Dit uit zich in het aanwijzen van stiltegebieden, het stellen van regels binnen de stiltegebieden en het betrekken van gemeenten, organisaties en inwoners bij de kernkarakteristiek stilte.

Duisternis, lichthinder en lichtvervuiling

Wat willen we?

Duisternis is een andere kernkarakteristiek van de provincie Groningen. Kernkarakteristieken beschermen we en verbeteren we waar mogelijk. Op plekken waar sprake is van een hoge lichtemissie werken we aan het verminderen ervan. In de twee aandachtsgebieden voor duisternis (en stilte) zorgen we voor extra aandacht voor deze kernkwaliteiten van de provincie. Het Nationaal Park Lauwersmeer moet de speciale status 'International Dark Sky

Park' behouden. Duisternis draagt ook bij aan andere beleidsthema's en opgaven, zoals het behoud van biodiversiteit, verbeteren van gezondheid, stimuleren van recreatie, behoud en bevorderen van ruimtelijke kwaliteit en besparen van energie. Wij zoeken zoveel mogelijk de verbinding met die thema's om onze doelen te behalen.

Lichthinder en lichtvervuiling

We maken onderscheid in lichthinder en lichtvervuiling. Lichthinder is overlast die wordt ervaren door de mens, veroorzaakt door één of meerdere lichtbronnen. Lichtvervuiling is de stapeling van al het kunstlicht in de omgeving. Specifiek voor lichthinder willen we geen onnodige hinder, veroorzaakt door verlichting op windturbines.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor duisternis?

- We wijzen aandachtgebieden voor duisternis aan in onze verordening. Op grond hiervan verplichten we gemeenten in hun omgevingsplan invulling te geven aan het beschermen van duisternis binnen en buiten deze aandachtsgebieden; Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, in de aandachtsgebieden, verplichten we gemeenten een lichtplan op te stellen.
- We adviseren gemeenten en andere organisaties over hoe we het behoud van duisternis kunnen versterken in deze aandachtsgebieden.
- We hebben een regulerende rol bij het voorkomen van lichthinder bij bedrijven waarvoor wij bevoegd zijn voor vergunningverlening, toezicht en handhaving;
- Bij het voorkomen van lichtvervuiling hebben we een stimulerende en faciliterende rol.
- We onderzoeken de mogelijkheden om lichthinder door windturbines te beperken.
- We adviseren gemeenten bij het tegengaan van lichtvervuiling bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Bodem en ondergrond

Wat willen we?

We willen de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem en het grondwater zo schoon en veilig mogelijk maken en duurzaam beheren, waarbij de kosten opwegen tegen de maatschappelijke baten en nieuwe verontreiniging voorkomen. We willen gezonde/vitale bodems door duurzaam bodembeheer en duurzaam bodemgebruik. Gezonde bodems dragen bij aan doelen op het gebied van biodiversiteit, circulaire economie en klimaat. De zorg voor de beschikbaarheid van kwalitatief en voldoende schoon water is een provinciaal belang en taak in het kader van de Omgevingswet. De beschikbaarheid van voldoende grondwater van geschikte kwaliteit draagt bij aan de gezondheid en welvaart van de samenleving. Voor inrichtingsvraagstukken zal Water en Bodem Sturend het uitgangspunt zijn. En in het kader van de EU-bodemmonitoringsrichtlijn zal er worden toegewerkt en gestreefd naar gezondere bodems die geschikt moeten zijn voor de vele functies.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor bodem en ondergrond?

- Voor bodem- en grondwaterbescherming zetten we met name onze ruimtelijke en regulerende instrumenten in, zoals de Omgevingsverordening en VTH. Waterschappen beheren het ondiepe grondwater, wij het diepe grondwater.
- Het Ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) is het bevoegde gezag voor activiteiten dieper dan 100 meter in de ondergrond en voor aardwarmte dieper dan 500 meter. De provincie heeft hierbij adviesrecht in het proces tot aan een besluit.
- We werken samen met het rijk en lokale overheden aan de uitwerking het programma Bodem en Ondergrond om duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem, ondergrond en grondwater te bevorderen.
- We stellen een afwegingskader op voor wanneer we wel of geen mijnbouw wensen in onze provincie. Dit zal ten grondslag liggen aan onze adviezen aan het ministerie. Hierbij beschouwen we naast de fysieke omgevingsveiligheid ook de sociale veiligheid en de milieueffecten van de mijnbouwactiviteit. We stellen ook de ontwikkeling van voldoende gevulde gebiedsfondsen voorwaardelijk in onze standpuntbepaling voor nieuwe mijnbouwactiviteiten. Ook gaan we een 'mijnbouwtafel' inrichten, waarin wij onze adviezen afstemmen met de andere decentrale overheden in onze provincie.
- De Nota Ondergrond is kaderstellend voor ons beleid ten aanzien van mijnbouw en andere activiteiten. Deze zal als uitwerking van de Omgevingsvisie in het Meerjarenprogramma Ondergrond en Bodem 2026-2030, worden opgenomen en geactualiseerd.
- Het toewerken naar duurzaam bodembeheer doen we door stimuleringsbeleid, samen met de waterschappen en de provincies Fryslân en Drenthe.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
1. We verbeteren de externe veiligheid (omgevingsveiligheid) en voorkomen dat risico's zich onnodig opstapelen	Stimuleren Reguleren	Programma milieu Omgevingsverordening	geen onaanvaardbare veiligheidsrisico's
2. We gaan meer sturen op de stapeling van verschillende vormen van milieubelasting, door middel van een efficiënte inzet van milieugebruiksruimte.	Realiseren Reguleren	Programma milieu	geen afwenteling van milieueffecten; hanteren van het voorzorgsprincipe.

AMBITIE 1 - EEN GEZONDE, VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING - RUIMTELIJKE KWALITEIT, LANDSCHAP EN ERFGOED

Onze provincie kent veel verschillende landschappen met elk hun eigen belangrijke waarden op het gebied van ruimte, natuur, cultuurhistorie, cultureel en ruimtelijk erfgoed, landschap, archeologie en natuurlijke ondergrond. De provincie hecht eveneens grote waarde aan de bijzondere kwaliteiten van ons landschap, zoals de weidsheid, de diversiteit, beleefbaarheid en de herkenbaarheid. Wij hebben deze provinciale waarden en belangen verzameld onder de noemer **Ruimtelijke Kwaliteit, Landschap en Erfgoed**. In hoofdstuk 4 hebben we zeven landschappelijke deelgebieden onderscheiden en de kwaliteiten in samenhang beschreven.

Wat willen we?

Herkomstwaarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde zijn dragers van een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek. Ze dragen bij aan een aantrekkelijke provincie om te wonen, werken en recreëren en vormen belangrijke onderleggers voor ons beleid, beleidsuitvoering en ruimtelijke ontwikkelingen. De provincie ambieert dat ontwikkelingen met kwalitatief hoogwaardig behoud en verbetering van de leefomgeving plaatsvinden. De belangrijkste beleidsdoelen op het thema Ruimtelijke kwaliteit, Landschap en Erfgoed zijn:

- Verhogen ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving
- Beschermen en versterken van de kenmerkende landschapsstructuren en het ruimtelijk cultureel erfgoed dat bijdraagt aan de identiteit en de variëteit van de diverse landschappen in onze provincie

Welke overkoepelende rollen en instrumenten zetten we in?

De komende jaren willen we de samenwerking en het netwerk met gemeenten, programma's en gebiedspartners op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, landschap en cultureel erfgoed verder vormgeven. Ook willen we overzicht bieden in de dynamische wereld van ruimtelijke ontwikkelingen, grote gebiedsopgaven en programma's zoals Nij Begun.

Om de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving sterker te positioneren in de ruimtelijke ordening, ontwikkelt de provincie Groningen het **Beleidsprogramma ruimtelijke kwaliteit en landschap** en de **Uitvoeringsagenda Mooi Groningen**. Door structureel aandacht te vragen voor ruimtelijke kwaliteit en de inzet van ontwerp door kunstenaars en 'placemaking' als methodiek bij grote en kleine ruimtelijke opgaves, willen we bijdragen aan 'Mooi Groningen'. De focus van Mooi Groningen ligt op inzet van ontwerpkracht en ontwerpend onderzoek, kunstenaars en culturele verbeelding. Niet alleen om aanwezige kwaliteiten en waarden als vertrekpunt te nemen, maar ook om nieuwe kwaliteiten en waarden toe te voegen. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moeten de verschillende waarden daarom zo vroeg mogelijk in beeld komen, zodat die tijdig deel uitmaken van de planvorming en afwegingen.

Vanuit ons **Uitvoeringsprogramma Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap** werken we aan extra inzet en kwaliteit via projecten, subsidies en ideeën die een plus vormen op onze beleidsdoelen. Dit doen we onder andere via de verdere ontwikkeling van de Kwaliteitsgids Groningen (www.kwaliteitsgidsgroningen.nl) waarbij wij ons richten op de verbeelding van het verhaal van Groningen, waarbij de landschappelijke, cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteiten als inspiratie voor een goed ontwerp van ruimtelijke ontwikkelingen dienen.

Behalve het doorontwikkelen vanuit kwaliteit, zetten we vanuit onze provinciale kerntaak en belangen ook in op het beschermen, benutten en versterken van de samenhangende landschapsstructuur, landschappelijke kernkarakteristieken en ruimtelijk erfgoed, zoals de wierdendorpen, oude dijken, houtwallen en -singels. Deze dragen bij aan de identiteit en variëteit van onze fysieke leefomgeving. Wij geven hier samen met onze partners en netwerk invulling aan.

Via onze natuur-, erfgoed- en landschapsmonitoring (www.staatvangroningen.nl) houden we de staat van deze waarden in de provincie in het oog. Op deze manier kijken we of ons beleid werkt en of (ongewenste) veranderingen zichtbaar zijn. Daarom zetten we extra in op ontwikkelingen vanuit de herkenbaarheid en kwaliteit van de landschappen met bijzondere natuur-, landschaps- en recreatiewaarden. Hiertoe zetten we onder andere middelen in vanuit de programma's en subsidieregelingen ERL, PLG, Natuur en de subsidieregeling Ruimtelijke kwaliteit.

We stellen via onze Omgevingsvisie en Omgevingsverordening kaders voor de bescherming, het beheer en de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit, landschap en erfgoed, waarbinnen ruimte is voor gebiedsinitiatieven en maatwerk.

Ruimtelijke kwaliteit en inzet van ontwerpkracht

Wat willen we?

Wij zetten ons in voor een hogere ruimtelijke kwaliteit in de gehele leefomgeving. In het buitengebied zijn de landschappelijke kwaliteiten vaak gemeentegrensoverstijgend, daarom pakken wij hier een grotere rol om de ruimtelijke kwaliteit te versterken in samenwerking met andere overheden en gebiedspartners. In het stedelijk gebied zijn de gemeenten primair verantwoordelijk voor de versterking van de ruimtelijke kwaliteit, maar pakken we waar nodig ook een rol.

Wij vinden het belangrijk dat ontwerpdeskundigheid en ontwerpend onderzoek worden ingezet om ontwikkelingen met ruimtelijke kwaliteit te realiseren. Daarom willen dat elk project dit meeneemt in de projectbegroting. Wij doen dit bij onze eigen projecten en programma's en stimuleren/vragen van andere overheden en gebiedspartners hetzelfde te doen.

Het uitgangspunt is dat grote ruimtelijke ingrepen gelijk opgaan met grote landschappelijke investeringen. Bij grootschalige ontwikkelingen zoals de ontwikkeling van de XXL-bedrijventerreinen stellen wij daarom eisen aan de kwaliteit van de ontwikkeling zelf en aan

de investeringen in de directe omgeving. We dragen bij aan de versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de 11 regiocentra op integrale wijze, door het Masterplan Regiocentra.

In bepaalde delen van de provincie zijn de landschappelijke kwaliteiten zo bijzonder dat de landschappelijke kwaliteit ook waarde voor de vrijetijdseconomie en de woonkwaliteit heeft. Deze landschappen benutten we voor toerisme en wonen, waarbij we met elke ontwikkeling tegelijkertijd een plus op de ruimtelijke kwaliteit te zetten. Zo dragen we bij aan de recreatieve waarde van Groningen en verbeteren we het landschap.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor ruimtelijke kwaliteit?

- We versterken de aanpak van ruimtelijke kwaliteit verder via het Beleidsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap.
- We koppelen de inzet van ontwerpkracht en gebiedsontwikkelingen aan landschappelijke investeringen.
- We zetten ontwerp onderzoek in om inhoudelijke thema's, zoals bijvoorbeeld boerderijen en erven, wonen in het buitengebied en energietransitie verder te verkennen en toekomstscenario's te verbeelden. We vertalen dit naar kwaliteitskaders, inspiratiedocumenten, kwaliteitskaders en handreikingen.
- We zetten de maatwerkmethode in of schrijven deze voor bij specifieke ontwikkelingen in het buitengebied.
- Met de Subsidie ruimtelijke kwaliteit willen we de ruimtelijke kwaliteit van onze provincie verbeteren en onder de aandacht brengen zodat deze aantrekkelijk blijft voor inwoners en bezoekers.
- In de provinciale omgevingsverordening leggen wij vast wat wij van gemeenten verwachten op gebied van ruimtelijke kwaliteit
- In de Omgevingsverordening nemen we de begrenzing op van het stedelijk gebied en buitengebied. Deze actualiseren we periodiek op basis van nieuwe ontwikkelingen.
- Wij ondersteunen gemeenten en waterschappen om beter zorg te kunnen dragen voor de ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, bijvoorbeeld via het steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit STeRK.
- Wij werken samen met gemeenten en NCG aan ruimtelijke kwaliteit binnen de versterkingsopgave.
- Ruimtelijke kwaliteit is een belangrijk onderdeel in het uitvoeringsprogramma ERL.

Bescherming en versterking van landschap

Wat willen we?

Wij vinden de kwaliteit van het landschap in de hele provincie belangrijk. Wij werken aan het behoud en versterking van het karakter, diversiteit en belevingswaarde van het landschap, door:

- behoud en versterking van de cultuurhistorische, natuurlijke, archeologische en aardkundige waarden van het landschap als onderdeel van de samenhangende landschapsstructuur;
- doorontwikkeling van de samenhangende landschapsstructuur en toevoegen van kwaliteit aan het landschap bij ruimtelijke ontwikkelingen. De samenhangende landschapsstructuur bestaat uit aan elkaar gerelateerde landschapselementen en karakteristieken en overstijgt

daarmee het niveau van losse elementen.

In het eerste deel van de Omgevingsvisie en op www.kwaliteitsgidsgroningen.nl staan de landschappelijke kwaliteiten en kernkarakteristieken per deelgebied beschreven en geven wij aan hoe de landschapsstructuur kan worden gerespecteerd en versterkt bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. De zeven deelgebieden hebben elk hun eigen kenmerken, maar vormen tegelijk een samenhangend geheel.

Wij onderscheiden binnen de deelgebieden de volgende landschappelijke kernkarakteristieken:

1. *Openheid en beslotenheid*: De afwisseling en het contrast tussen de open en besloten gebieden draagt bij aan de diversiteit van het landschap. We kennen in de provincie gebieden met een grootschalig, open karakter en gebieden met een waardevol besloten en/of kleinschalig karakter. Dit wordt veelal gevormd door de aanwezigheid van bosjes, houtsingels, houtwallen en (meidoorn)hagen.
2. *Duisternis en stilte*: We beschermen en zorgen met extra aandacht voor de kernkarakteristiek het donkere landschap in onze provincie (zie H1.3.2).
3. *Aardkundig reliëf*: Op verschillende plaatsen in onze provincie zijn duidelijke hoogteverschillen in het landschap aanwezig die te maken hebben met de aardkundige geschiedenis. Het betreft onder andere: glaciale ruggen; dekzandruggen; inversieruggen; natuurlijke laagten samenhangend met karakteristieke waterlopen en pingoruïnes.
4. *Water, wegen en verkeering*: Deze infrastructuren zijn bepalend voor het karakter van het landschap van Groningen. Het betreft onder andere: maren, voormalige kreken en prielen en riviersystemen; meanderende waterlopen; veenkoloniale kanalen en wijken; cultuurhistorisch waardevolle gegraven kanalen en trekvaarten; karakteristieke wegen en herkenbaar oorspronkelijk verkavelingspatroon.
5. *Karakteristieke nederzettingen*: In onze provincie liggen veel karakteristieke nederzettingen waarvan de ruimtelijke structuur nauw verbonden is met het omliggende landschap. Het gaat om onder andere: wierdendorpen; esdorpen en esgehuchten; groene linten; overige lintbebouwing (wegdorpen, dijkdorpen en kanaaldorpen) en vestingterreinen.
6. *Wierden, essen en dijken*: Het gaat hierbij onder andere om: reliëf en archeologisch bodemarchief van wierden; het zicht op de wierden; reliëf en archeologisch bodemarchief van essen; openheid van essen; (slaper)dijken en daarmee samenhangende elementen zoals kolken, drinkdobben, coupures en schotbalkenhuisjes); herkenbare dijktracés en leidijken.
7. *Gebouwd erfgoed en archeologie*: Deze zijn medebepalend voor het landschap, de beleving van ruimtelijke kwaliteit en de identiteit van onze provincie. Het betreft onder andere: monumentale bebouwing en erven (onder andere slingeruinen); traditionele windmolens; landgoederen; borgen en borgterreinen; kerken en kerkterreinen; archeologie.

De waarde van de landschappelijke kernkarakteristieken gaat niet alleen over de objecten en structuren zelf, maar vooral ook om de context waarin deze objecten zich bevinden - de samenhangende landschapsstructuur.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor landschap?

We hebben een aantal gebieden onderscheiden met waardevolle cultuurlandschappen waar kansen liggen voor verdere ontwikkeling van de kwaliteit van de woonomgeving en de vrijetijdseconomie. Het gaat om de regio's Gorecht, Zuidelijk Westerkwartier, Wierdenland-Waddenlandkust, Oldambt, de Veenkoloniën en Westerwolde. Naast het inzetten van investeringsagenda's in deze gebieden willen we ook onderzoeken of we het instrument Bijzondere Provinciale Landschappen kunnen inzetten om de samenhangende landschapsstructuur van kwetsbare landschappen beter door te ontwikkelen en te beschermen.

Vanuit het Beleidsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap zetten we in op het actualiseren van kennis en beleid van ons landschap, ruimtelijk erfgoed en landschappelijke kernkarakteristieken op onder andere de thema's groen erfgoed, omgeving van monumenten (monumentenbiotoop) en jonge (landschaps)geschiedenis van de 20ste eeuw, waaronder post65 architectuur, stedenbouw en landschap. We gaan de landschappelijke kernkarakteristieken evalueren en actualiseren, want zij vormen samen met de landschapstypen de samenhangende landschapsstructuur van onze cultuurlandschappen.

Wij willen de landschappelijke kernkarakteristieken en samenhangende landschapsstructuur zoveel mogelijk behouden en versterken via diverse programma's, projecten en samenwerkingen. We denken mee met onze partners over de bescherming en ontwikkeling van het landschap en stellen middelen beschikbaar voor het herstel en ontwikkeling van onze landschapsstructuren en kernkarakteristieken. Wij stimuleren de versterking van het landschap en de kernkarakteristieken met instrumenten als Programma Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap en Uitvoeringsagenda Mooi Groningen, het Programma Landelijk Gebied, Uitvoeringsprogramma Erfgoed, Ruimte en Landschap (ERL) en het Programma Bos + Hout en de subsidies ANLB en SNL. Daarnaast zijn wij betrokken en denken mee met initiatieven vanuit Nij Begun en Toukomst (De Landschapswerkplaats) vanuit het Nationaal Programma Groningen (NPG).

Het beschermen en versterken van de samenhangende landschapsstructuren en kernkwaliteiten in de zeven deelgebieden draagt bij aan de identiteit van en variëteit in onze provincie is behalve een provinciaal belang ook een kerntaak, waar wij samen met onze partners invulling aan geven. Wij stellen kaders in de Omgevingsverordening voor de bescherming, het beheer en de ontwikkeling van de samenhangende landschapsstructuren en landschappelijke kernkarakteristieken, waarbinnen ruimte is voor gebiedsinitiatieven en maatwerk.

Wij beschermen de samenhangende landschapsstructuur en kernkarakteristieken via de Omgevingsverordening en houden rekening met deze waarden in onze eigen plannen. Daarmee werkt ons beleid door in plannen op regionaal en lokaal niveau.

Cultureel, gebouwd en ruimtelijk Erfgoed

Groningen beschikt over een grote diversiteit aan cultureel erfgoed. De zogeheten 'Collectie Groningen' omvat alle erfgoeddisciplines: archieven, gebouwd erfgoed, musea, borgen, archeologie, regionale cultuur en bibliotheken. Samen vertellen zij de verhalen die representatief zijn voor de geschiedenis van Groningen.

Wat willen we? Onder cultureel erfgoed in ruimtelijke context verstaan we cultuurhistorie, gebouwd erfgoed en archeologie. Ons cultureel erfgoed levert duidelijk maatschappelijk en economisch gewin op en draagt in belangrijke mate bij aan de identiteit van onze provincie. Het ruimtelijk erfgoed staat onder druk door leegstand en achterstallig onderhoud en wordt extra bedreigd door schade als gevolg van de gaswinning en demografische ontwikkelingen. Daarnaast zullen de ruimtelijke opgaven veranderingen en ingrepen met zich meebrengen die het bodemarchief kunnen bedreigen. Dit is van grote invloed op de beleving van de culturele identiteit, leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit van Groningen.

Erfgoedwaarde heeft altijd een relatie met de ruimtelijke context: een (ingericht) landschap, een dorpsgezicht, een stedenbouwkundige structuur. Het is daarom belangrijk deze ruimtelijke context en onderlinge samenhang eerst op zodanige wijze te begrijpen en te beschrijven dat deze beschrijving gebruikt kan worden als onderlegger en instrument voor keuzes ten aanzien van behoud, herstel en ontwikkeling van het erfgoed en van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Betrokkenheid van inwoners bij het erfgoed en erfgoedgemeenschappen creëert verantwoordelijkheidsgevoel voor de (toekomst van de) omgeving.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- Via het **Uitvoeringsprogramma Cultuur** worden instrumenten ingezet die instandhouding en behoud van gebouwd erfgoed en archeologie bevorderen.
- Het Steunpunt Cultureel Erfgoed ondersteunt gemeenten in hun (wettelijke) taken, vervult een platformfunctie en organiseert afstemming tussen partijen in de provincie en die actief zijn op het gebied van gebouwd erfgoed en archeologie. De Stichting Monumentenwacht adviseert en ondersteunt eigenaren van karakteristieke panden, gemeentelijke monumenten en Rijksmonumenten bij instandhouding en onderhoud van het erfgoed.
- De komende jaren willen we een provinciale **Onderzoeksagenda Archeologie Groningen** ontwikkelen. Hierin worden thema's uitgelicht die extra aandacht verdienen bij (verplicht) archeologisch onderzoek in de provincie.
- Vanuit het **Uitvoeringsprogramma Cultuur** en het **Uitvoeringsprogramma Erfgoed, Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap** zetten we de komende jaren extra in op Agrarische bebouwing en boerderijen, herbestemming en omgeving van monumenten.
- De provincie heeft diverse subsidieregelingen gericht op presentatie van erfgoed.
- Voor (particuliere) eigenaren subsidieregelingen voor onderhoud, restauratie en verduurzaming van erfgoedpanden.
- Vanuit de afhandeling van de ruimtelijke aardbevingsschade, hebben de provincie

Groningen, de gemeenten, NCG en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de handschoen opgepakt om met de betrokken gemeenten te komen tot samenhangend beleid in de vorm van het **Erfgoedprogramma**. Het erfgoedprogramma is uitgebreid naar alle gemeenten in de provincie. Daardoor kunnen we kennis breder delen, ervaringen uitwisselen en eigenaren in de gehele provincie ondersteunen met hun onderhoudsbehoefte voor monumentale bebouwing. We houden deze verbreding de komende jaren vast en zetten extra in op innovatie en vakmanschap in de erfgoedsector.

- Wij stimuleren gemeenten om te investeren in grote monumenten of erfgoedclusters in hun ruimtelijke context.

Wij zetten instrumenten in om de restauratie en herbestemmingsprojecten van rijksmonumenten via ons Uitvoeringsprogramma Cultuur te stimuleren. Wij stimuleren verdere vergroening van erfgoed (ensembles) door uitbreiding met passende bosjes, landschapselementen, erfbeplanting en andere passende houtige opstanden met instrumenten via het programma Bos en Hout. Wij stimuleren het behoud en herstel van karakteristieke erven door instrumenten in te zetten vanuit het Programma Landelijk Gebied en ERL.

Wij vragen gemeenten karakteristieke en beeldbepalende bebouwing in het buitengebied te beschermen. In het aardbevingsgebied staat het erfgoed onder druk als gevolg van mijnbouwschade en de bijbehorende benodigde maatregelen ten behoeve van versterking. Daarom vragen wij gemeenten binnen het aardbevingsgebied ook binnen de kernen de beeldbepalende en karakteristieke bebouwing te inventariseren en te beschermen. Wij hebben hiervoor regels opgenomen in de Omgevingsverordening. De gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor een goede bescherming van archeologische waarden in het Omgevingsplan. Als provincie hebben we wettelijke taken op het gebied van archeologie als deponhouder, als bevoegd gezag en vanuit het Interbestuurlijk toezicht (IBT). Naast een toezichthoudende rol vervullen we ook een ondersteunende rol richting gemeenten.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen moeten de cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden (de herkomstwaarde) zo vroeg mogelijk in ontwerpkracht en planvorming betrokken worden. Wij hebben in de Omgevingsverordening regels opgenomen ter bescherming van de door gemeenten aangewezen karakteristieke gebouwen.

Nationale parken en beschermde landschappen

In de provincie Groningen is een aantal gebieden extra beschermd op internationaal, nationaal en provinciaal niveau. Dit zijn het UNESCO werelderfgoed Waddenzee, UNESCO Geopark de Hondsrug, Nationaal park Drentsche Aa en Nationaal Park Lauwersmeer. Daarnaast hebben we het provinciaal waardevolle Nationaal Landschap Middag-Humsterland.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
In waardevolle provinciale cultuurlandschappen, spannen we ons extra in om de bijzondere kwaliteiten te borgen en te ontwikkelen. Het gaat daarbij om: Wierdenland-Waddenland, Gorecht, Oldambt, Zuidelijk Westerkwartier en Westerwolde;	Realiseren Reguleren	Beleidsprogramma Ruimtelijke kwaliteit en landschap en Uitvoeringsprogramma Mooi Groningen Omgevingsverordening?	Beschermen en versterken van de kenmerkende landschapsstructuren en het ruimtelijk cultuurhistorisch erfgoed dat bijdraagt aan de identiteit en de variëteit van de diverse landschappen in onze provincie.
We gaan extra investeren in de ruimtelijke kwaliteit van gebieden die onder druk staan door grootschalige industriële activiteit: omgeving Eemshaven, omgeving van Oosterhorn bij Delfzijl en de omgeving van de oostkant N33;	Realiseren Stimuleren	Programma Ruimtelijke kwaliteit en landschap Investeringsagenda's Uitvoeringsprogramma Mooi Groningen	hogere ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving
We realiseren recreatief aantrekkelijke groene-blauwe gebieden, grenzend aan bestaande natuur: Duurswold, Hondsrug/Hunzedal, Ruiten Aa, Westflank Groningen en de kust;	Realiseren Stimuleren	Ontwikkelperspectief, samen met gemeenten en waterschappen Investeringsagenda's	realiseren van 10% groen/blauwe dooradering in 2050

AMBITIE 1 - EEN GEZONDE VEILIGE EN AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING - KLIMAATADAPTATIE

Klimaatadaptieve inrichting door regionale samenwerking

Wat willen we?

Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor beleidsopgaven als landbouw, natuur, wonen, bedrijven, water en infrastructuur. We willen een klimaatbestendige en waterrobuuste provincie in 2050. Als provincie kunnen we dit niet alleen. Met de stresstesten van gemeenten, waterschappen en provincie zijn de kwetsbaarheden en risico's in beeld gebracht. Wij hebben samen met het Rijk, waterschappen, drinkwaterbedrijven en gemeenten een Regionale Adaptatiestrategie (RAS) opgesteld. In deze strategie zijn afspraken gemaakt over doelen, maatregelen en de verdeling van de verantwoordelijkheden. Wij richten ons daarbij vooral op de regionale samenhang en pakken een regisserende rol in de uitvoering van de RAS.

Het doel van de regionale samenwerking is een integrale aanpak van klimaatadaptatie en klimaat-adaptieve inrichting in de regio Groningen/Noord-Drenthe. Met de regionale uitvoeringsagenda (RUA) als uitwerking van de RAS, ligt de focus op kennisopbouw en kennisdeling, onderzoek en ontwikkeling, bewustwording, samenwerking en afstemming.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- We pakken een regisserende rol bij de uitvoering van de regionale adaptatiestrategie (RAS). Dit doen we met de regionale uitvoeringsagenda.

Beperken hittestress

Wat willen we?

Hittestress komt hoofdzakelijk voor in stedelijk bebouwd gebied. Een groene omgeving heeft een verkoelend effect en dit verkleint de risico's op hittestress. Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de inrichting van de bebouwde woon- en leefomgeving. We willen samen met gemeenten werken aan vergroening van het bebouwde gebied. Het Rijk heeft in maart 2023 een landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving uitgebracht. We adviseren en ondersteunen gemeenten met kennisopbouw bij de toepassing van deze maatlat als uitgangspunt voor vergroening en verbetering van de leefkwaliteit van het stedelijk gebied.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- We adviseren gemeenten bij het vergroenen van het stedelijk gebied aan de hand van de maatlat klimaatadaptieve gebouwde omgeving

Minimaliseren overstromingsschade

Wij zorgen er samen met de waterschappen voor dat de dijken ('primaire keringen' en 'regionale keringen') in onze provincie op orde zijn om risico's op overstromingen vanuit

beken en boezemsystemen en regionale wateren te minimaliseren. Wij bereiden ons wel goed voor op eventuele overstromingen. Om de gevolgen hiervan te beperken richten wij onze omgeving klimaatrobust in en beschermen we vitale en kwetsbare functies extra goed. We geven hiervoor het overstroombaar gebied aan, waarbinnen we met gemeenten, waterbeheerders en de Veiligheidsregio samenwerken aan de gevolgenbeperking bij overstromingen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- We wijzen samen met onze regionale partners overstroombaar gebied waar we de gevolgen van overstromingen beperken.
- We stellen regels op in de Omgevingsverordening over het overstroombaar gebied.

Laaggelegen gebied

De laagste delen van de provincie duiden we aan als laaggelegen gebied. Als er geen maatregelen worden genomen met het oog op het water- en bodemsysteem zijn dit geen geschikte locaties om te bouwen. Daarom worden hier in beginsel geen woningen en andere kwetsbare functies gepland, tenzij goed gemotiveerd kan worden dat voorzorgsmaatregelen of mitigerende maatregelen worden genomen. Deze moeten onderdeel zijn van de investeringsbeslissing en de kosten ervan kunnen niet worden afgewenteld op de samenleving.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- We nemen in de Omgevingsverordening een motiveringsplicht op voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in laaggelegen gebieden. Daarbij maken we gebruik van het landelijke afwegingskader voor een klimaatadaptieve gebouwde omgeving.

AMBITIE 2 - VITALE EN DUURZAAM BEREIKBARE STEDEN EN DORPEN - WONEN

De volkshuisvestelijke opgave

Wat willen we?

Wonen is veel meer dan alleen een dak boven je hoofd. Woontevredenheid is een belangrijke component van brede welvaart. Wij willen iedereen die in Groningen wil wonen de kans geven om hier een passende en betaalbare woning te vinden. Twee volkshuisvestelijke opgaven springen in het bijzonder in het oog. De eerste opgave betreft de aanpak van het grote woningtekort. De tweede opgave betreft de verbetering van dat deel van de bestaande woningvoorraad dat een slechte kwaliteit heeft en daardoor niet toekomstbestendig is. Deze opgaven kunnen niet los van elkaar worden gezien. Daar komt door de gaswinning nog een extra bijzondere opgave bij: de versterkingsopgave.

De rol van de provincie op het gebied van wonen gaat de komende tijd formeel veranderen door de komst van de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting. Wij willen onze rol blijven invullen zoals we het nu ook doen: we werken samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen en zorgorganisaties aan de volkshuisvestelijke opgaven.

Een toekomstbestendige woningvoorraad

Wat willen we?

De bestaande woningvoorraad in onze provincie vraagt om een kwaliteitssprong. Woningen moeten worden verduurzaamd, de bouwtechnische staat moet worden verbeterd, levensloopbestendig worden gemaakt voor de vergrijzende bevolking en geschikt worden gemaakt voor kleinere huishoudens. We zien deze kwaliteitsverbetering als de hefboom voor nieuwe ontwikkelingen. Daarvoor richten we ons op kwaliteitsverbetering en herstructurering van bestaande dorpen en wijken. Er is de laatste decennia een achterstand in investeringen in de bestaande woningvoorraad ontstaan, door de demografische krimp waren marktpartijen minder geïnteresseerd om te investeren in onze provincie. Dit maakt de noodzakelijke kwaliteitsslag nog urgenter.

Herstructurering van de bestaande woningvoorraad draagt bij aan toekomstbestendige woonwijken en kwaliteitsverbetering van de leefomgeving én biedt mogelijkheden voor het toevoegen van extra woningen zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van de leefomgeving. Door toevoeging van nieuwe woonconcepten en transformatie van bestaande woonmilieus kan bijgedragen worden aan gezonde, veilige en leefbare woonmilieus voor kwetsbare doelgroepen zoals ouderen. Daarnaast kan herstructurering een bijdrage leveren aan andere opgaven, waaronder bijvoorbeeld een gezonde, inclusieve woonomgeving, vernieuwing van verouderde wijken, klimaatadaptatie en transformatie van oude bedrijventerreinen en winkelgebieden.

Via diverse Rijksregelingen en -programma's worden al middelen ingezet op verbetering van (onderdelen) in de Groninger woningvoorraad en woonmilieus. We zetten een overkoepelende aanpak Herstructurering op voor transformatie van de gebouwde omgeving. Daarin wordt in brede zin en integraal de herstructureringsopgave uitgewerkt. Daarmee worden bestaande (financiële) instrumenten benut én zetten we in op extra financiële middelen voor gebieden en segmenten waarvoor nu onvoldoende (Rijks)middelen beschikbaar zijn.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor herstructurering?

Faciliteren en stimuleren:

- We maken de noodzakelijke kwaliteitsslag in de woningvoorraad inzichtelijk met de provinciale aanpak Herstructurering;
- We verbinden de bestaande (financiële) instrumenten die bijdragen aan de herstructureringsopgave en voeren het gesprek met Rijk en gemeenten over aanvullende mogelijkheden;
- We ondersteunen gemeenten (in regionaal verband) bij het aanvragen van Rijksmiddelen;
- We faciliteren en geven richting aan gemeenten bij het opstellen van integrale Omgevingsvisies en het programma volkshuisvesting.
- We faciliteren samenwerking tussen gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen en het Rijk bij de herstructureringsopgave.

Voldoende betaalbare woningen voor iedereen die in Groningen wil wonen

Wat willen we?

We willen voldoende passende en betaalbare woningen voor iedereen die in de provincie Groningen wil wonen. We vinden het belangrijk dat alle dorpen en kernen leefbaar blijven, dat onze inwoners kunnen wonen waar zij willen, en dat onze voorzieningen waar mogelijk behouden blijven. Daarom willen wij in de hele provincie nieuwe woningen bouwen naar behoefte. Omdat we Groningen ook mooi willen houden, zetten we daarbij ook in op verbetering van de ruimtelijke kwaliteit met de inzet van ontwerpkracht en zo nodig met voorwaarden in de Omgevingsverordening.

Om de nieuwbouwopgave te realiseren werken we intensief samen met het Rijk en gemeenten die ieder vanuit hun eigen rol bijdragen aan de volkshuisvestelijke opgaven. We maken wederkerige afspraken die we opnemen in het programma volkshuisvesting. Er is samenhang tussen het programma volkshuisvesting en de volkshuisvestingsprogramma's van de gemeenten en het Rijk. De bijbehorende regels worden opgenomen in de provinciale omgevingsverordening. Omdat de invloed van woningbouwplannen en maatregelen op de woningmarkt verder strekt dan de gemeentegrenzen, worden gemeentelijke volkshuisvestingprogramma's onderling en met de provincie afgestemd.

De nieuwbouwopgave zal primair binnen bestaand bebouwd gebied landen. We kiezen voor inbreiding voor uitbreiding om de ruimtelijke kwaliteit te versterken én om de sociale cohesie en het draagvlak van voorzieningen binnen kernen en dorpen te versterken. Bovendien hebben alle kernen en dorpen binnen de provincie Groningen een herstructureringsopgave.

Deze koppelen we aan de nieuwbouwopgave waarbij de kansen voor het toevoegen van extra woningen met behoud of verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving worden onderzocht. We hebben daarbij aandacht voor onder andere leefbaarheid, gezondheid, inclusie, betaalbaarheid, veiligheid, (duurzame) bereikbaarheid van voorzieningen, klimaatadaptatie en betrouwbare duurzame energievoorziening.

Kwantitatieve opgave

De kwantitatieve woningbehoefte is gebaseerd op provinciale huishoudensprognoses. Deze worden minimaal een keer per twee jaar opgesteld. De huishoudensprognoses vormen de basis van het woningbehoefteonderzoek. De uitkomsten van dit onderzoek landen in de provinciale en gemeentelijke volkshuisvestingprogramma's.

De hieronder getoonde woningbouwopgave tot en met 2030 komt voort uit de afspraken die in de regionale woondeals zijn gemaakt. De opgave tot en met 2040 is gebaseerd op de provinciale huishoudensprognose die in 2023 is uitgevoerd. De opgave tot en met 2050 is gebaseerd op de provinciale huishoudensprognose die in 2023 is uitgevoerd met een extra woningbouwopgave die samenhangt met de Nedersaksenlijn.

	Gewenste netto ⁶ toevoeging woondeal afspraken tot en met 2030	Doorkijk extra opgave 2030 - 2040 bandbreedte	Doorkijk: extra opgave tot en met 2050*
RGA	16193	9900 tot 15000	6400 tot 9700
Oost-Groningen	3123	1400 tot 2200	-600 tot 2000
Eemsdelta	560	-1000 tot 900	-1300 tot -800

Tabel 1: Woningbouwprogrammering in cijfers (bron: regionale woondeals 2023 en provinciale huishoudensprognose 2023)

*in de opgave 2040 tot en met 2050 zijn de verwachte ontwikkelingen op woningbouw door aanleg van de Nedersaksenlijn meegenomen.

Om in de provinciale woningbouwopgave te kunnen voorzien nemen we in de provinciale en gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma's voldoende plancapaciteit op. Als vuistregel hanteren we een norm van 130% plancapaciteit ten opzichte van de bruto⁷ woningbouwopgave.

Kwalitatieve opgave

De kwalitatieve opgave vloeit eveneens voort uit de hiervoor beschreven huishoudensprognoses en woningbehoefteonderzoeken. Kwaliteit definiëren we in termen van betaalbaarheid, passend voor de verschillende typen huishoudens en duurzaamheid. We willen dat een woning voor alle inwoners van onze provincie bereikbaar is. Nieuwbouwwoningen zijn betaalbaar voor de inwoners van Groningen. Dat betekent dat wij

---

⁶ De netto opgave is het aantal nieuwbouwwoningen minus het aantal woningen dat wordt gesloopt.

⁷ De bruto opgave is het aantal benodigde extra woningen door huishoudensgroei, vermeerderd met de huidige schaarste en het aantal woningen dat wordt gesloopt

in ons programma volkshuisvesting normbedragen gaan hanteren die zijn gedifferentieerd ten opzichte van de normen die door het Rijk worden gehanteerd. We houden ook rekening met bijkomende woonlasten, zoals de kosten voor energie. Ten minste 2/3^e van de nieuw te bouwen woningen valt in het betaalbare segment: sociale huur, middenhuur of betaalbare koop. 30% van de nieuwbouwwoningen wordt gerealiseerd door de woningcorporaties.

Ten aanzien van aandachtsgroepen en woningen voor ouderen zijn door gemeenten regionaal afgestemde woonzorgvisies opgesteld waarin de opgave voor de aangewezen aandachtsgroepen⁸ is uitgewerkt. Deze opgave wordt onderdeel van de provinciale en gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma's en de gemeentelijke Omgevingsvisies.

Omdat we stappen willen zetten naar een CO2 neutrale provincie, zetten we in op het realiseren van toekomstbestendige, energieneutrale nieuwbouw of nieuwbouw waarbij gebruik gemaakt wordt van duurzame vormen van energieopwekking. We gaan met de markt in gesprek over het inzetten van bouwmaterialen die het milieu minder belasten, waaronder regionaal geproduceerde biobased materialen.

Monitoring en versnelling van de realisatie

De voortgang ten aanzien van de woningbouwopgave wordt gemonitord met de provinciale woningmarktmonitor. Deze monitor wordt door de provincie ter beschikking gesteld aan de gemeenten. De gemeenten vullen deze monitor met woningbouwplannen en houden de voortgang bij. Iedere gemeente blijft daarbij ook eigenaar van de eigen data. De monitor zal waar mogelijk de landelijke indicatoren en definities volgen. Met behulp van de provinciale woningmarktmonitor maken we de voortgang van de realisatie inzichtelijk. Deze bespreken we periodiek met de gemeenten in regionaal verband en het Rijk.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor voldoende betaalbare woningen?

Vanuit de rollen stimuleren, realiseren:

- Regionale woningbouwprogrammering opstellen samen met gemeenten en regio's
- Programma Volkshuisvesting 2027-2031 met een doorkijk naar 2036
- Eenmaal per drie jaar herijking van de regionale woondeals⁹
- Coördinerende rol aan de versnellingstafels
- Het wegnemen van knelpunten in provinciale regelgeving

---

⁸ Deze aandachtsgroepen worden onder andere in Rijksbeleid benoemd. Hieronder vallen mantelzorgers en -ontvangers, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuigelijke beperking of psychische kwetsbaarheid die wegens ernstige en chronische medische redenen andere huisvesting nodig hebben, (dreigend) dakloze mensen incl. uitstroom MO, bankslapers en mensen op niet conventionele woonplekken, uitstromers uit beschermd wonen, uitstromers uit de klinische geestelijke gezondheidszorg, uitstromers vrouwenopvang en slachtoffers mensenhandel, uitstromers jeugdzorg, uitstromers (jeugd)detentie en forensische zorg, uitstappende sekswerkers, arbeidsmigranten, studenten, woonwagengewoners, ouderen en vergunninghouders.

⁹ Op dit moment worden hierover nationaal afspraken uitgewerkt. Als deze leiden tot aanpassingen, dan passen we deze alinea aan.

- Faciliteren capaciteit en expertise bij gemeenten door inzetten beschikbare flexpoolmiddelen¹⁰ en een provinciale expertpool
- Gemeenten stimuleren om de landelijke maatlat groene bebouwde omgeving toe te passen

Vanuit de rol faciliteren:

- Provinciale huishoudensprognose minimaal eens per twee jaar
- Het faciliteren van regionale woningmarktonderzoeken eens per 3 jaar
- Provinciale woningmarktmonitor
- Adviseren over nieuwe woningbouwplannen in de voorfase
- Onderzoek doen naar betaalbaarheid voor de Groninger huishoudens
- Het uitvoeren van een woon-zorganalyse die de opgave voor ouderen en huishoudens met een urgentie woonvraag in kaart brengt

Vanuit de rol reguleren:

- Verplichting tot regionale woningbouwprogrammering in de POV
- Verplichting tot afstemming volkshuisvestingsprogramma's met buurgemeenten en provincie in de POV
- Toetsen woningbouwplannen aan wet- en regelgeving
- Toetsen woningbouwplannen aan de opgaven op het gebied van betaalbaarheid, zorggeschiktheid en het aandeel corporatiewoningen

Stedelijk gebied, Regiocentra en buitengebied

Wat willen we?

Groningen is Nederland in het klein. Er zijn binnen onze provincie grote verschillen op fietsafstand. Dat betekent ook dat de uitwerking van de volkshuisvestelijke opgaven divers is. Bovendien hangt deze telkens samen met andere opgaven, zoals leefbaarheid, economie en bereikbaarheid. Voor de verschillende volkshuisvestelijke opgaven stellen we in het programma volkshuisvesting waar nodig aanvullende kaders op die ertoe leiden dat we onze doelstellingen en de afspraken met Rijk en gemeenten behalen en tegelijkertijd bijdragen aan een mooie en aantrekkelijke leefomgeving.

De Nedersaksenlijn en de Lelylijn zullen leiden tot aanpassingen in de verstedelijkingsstrategie in grote delen van onze provincie. Deze zullen duidelijk worden door het nadere onderzoek dat wordt gedaan en primair worden uitgewerkt in gebiedsplannen. Dat zal op termijn leiden tot aanpassingen van deze Omgevingsvisie en het programma volkshuisvesting.

Regio Groningen-Assen

Wat willen we?

In de regio Groningen Assen (RGA) komen opgaven samen op het gebied van wonen, werken en mobiliteit. In steden en dorpen zien we een nieuwbouwopgave (naar aard en schaal) en een

---

¹⁰ We doen dat met behulp van de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen en de eigen co-financiering, deze middelen zijn beschikbaar tot 2027

herstructureringsopgave. Die opgaven pakken we in samenhang op. De woningmarkt houdt niet op bij gemeente- of provinciegrenzen. Daarom is het van belang dat er in de RGA afspraken worden gemaakt die samenhangen met de opgaven elders in Groningen en in buurprovincies.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor stedelijk gebied?

Stimuleren, realiseren en reguleren:

- Verstedelijkingsprincipes voor stad en dorpen uit het ontwikkelperspectief NOVEX RGA
- Provinciale aanpak herstructurering voor transformatie van de gebouwde omgeving

Regiocentra: masterplan en programma regio centra

Wat willen we?

Onze regio centra hebben een belangrijke verzorgingsfunctie. Het is van groot belang de verzorgingsfunctie van deze regio centra vitaal te houden; daardoor zijn zorg, onderwijs en winkels bereikbaar voor een groot deel van de inwoners van de provincie. Toch zien we dat de leefbaarheid er onder druk staat, er sprake is van toenemende leegstand van winkelcentra en er een kwaliteitsverbetering nodig is. Via het Masterplan Regio centra werken we samen met de betrokken gemeenten en het Rijk om een programma op te zetten en uit te voeren voor de komende 10-15 jaar voor regio centra met een urgente opgave. Het Rijk heeft zich hieraan verbonden via de Regio Deal Regio centra. In overleg met de gemeenten zijn een elftal regionale kernen geselecteerd¹¹. We zetten ontwerpkracht en -kwaliteit in om deze regio centra te voorzien van nieuw elan.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor regio centra?

- Verstedelijkingsprincipes voor dorpen
- Masterplan en programma regio centra
- Provinciale aanpak herstructurering

Kleine kernen/dorpsaanpak

Wat willen we?

Onze kleine kernen willen we vitaal houden. In deze kernen is de nieuwbouwoopgave vaak niet groot, maar wel heel belangrijk voor de leefbaarheid en het behoud van voorzieningen. Daarom is nieuwbouw, passend bij de aard en schaal van een kleine kern mogelijk. Inbreiding gaat voor uitbreiding.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor kleine kernen?

- Verstedelijkingsprincipes voor kleine kernen
- Masterplan en programma regio centra
- Provinciale aanpak herstructurering

---

¹¹ Leek-Tolbert, Bedum, Uithuizen, Appingedam, Delfzijl, Hoogezand-Sappemeer, Winschoten, Veendam, Nieuwe Pekela, Stadskanaal-Musselkanaal en Ter Apel

Buitengebied

Wat willen we?

We willen Groningen mooi houden en agrarische activiteiten niet belemmeren door woningbouw. We willen vrijkomende agrarische bebouwing een nieuwe, passende bestemming geven. Soms doen zich kansen voor om in het buitengebied woningbouw in een specifiek segment te realiseren. We geven gemeenten voor woningbouw in het buitengebied duidelijke kaders mee. Dit doen we door middel van een kwaliteitskader. Door het kwaliteitskader willen we ruimte geven maar ook blijven sturen op kwaliteit. Dat kader stellen we gezamenlijk met de gemeenten op. Op deze manier is het aan de voorkant van een initiatief duidelijk wat wel of niet mogelijk is. Niet alles kan overal. We willen zo veel mogelijk sturen op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Hiermee verbeteren we de ruimtelijke kwaliteit en beschermen we landschappelijke waarden. We creëren een op de vraag afgestemde woningbouwprogrammering.

In dit kwaliteitskader worden duidelijke criteria opgenomen waaraan moet worden voldaan bij een woningbouwinitiatief in het buitengebied. Dit kwaliteitskader zal verankerd worden in de Provinciale Omgevingsverordening en vindt op die manier doorwerking naar de gemeenten. Er zal verschil worden gemaakt tussen initiatieven aansluitend op het bestaand bebouwd gebied en initiatieven los in het buitengebied. Aansluitend op bestaand bebouwd gebied is meer mogelijk dan los in het buitengebied. Dit kwaliteitskader zal verankerd worden in de Provinciale Omgevingsverordening en vindt op die manier doorwerking naar de gemeenten.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor buitengebied?

Faciliterende en regulerende rol bij het Kwaliteitskader wonen in het buitengebied in de Omgevingsverordening.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
Regiocentra voorop: we investeren samen met de gemeenten in 11 regionale centra om het voorzieningenniveau op peil te brengen;	Realiseren Stimuleren	Masterplan (Regiocentra)	Elke gemeente heeft een visie op de ontwikkeling van de geselecteerde kern
Kwaliteitsverbetering kernen en buurten door herstructurering;	Faciliteren Stimuleren Reguleren Realiseren	Provinciale aanpak herstructurering	Herstructurering is onderdeel van nationale, provinciale en gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma
We bouwen naar woningbehoefte zodat er voor iedere Groninger een geschikte woning is, waarbij geldt: inbreiding gaat voor uitbreiding;	Realiseren Stimuleren Reguleren	Programma Volkshuisvesting Regionale woondeals	Voldoende betaalbare woningen voor iedereen die in Groningen wil wonen 28.500 woningen tot en met 2030 Herijkte woondeals 2026-2035 met wederkerige afspraken
We bouwen water- en bodemsturend; dat wil zeggen dat we bij plannen aan de voorkant rekening houden met water en bodem	Reguleren Stimuleren Faciliteren	Maatlat groene bebouwde omgeving Motiveringsplicht in Omgevingsverordening voor stedelijke ontwikkelingen in laaggelegen gebied	Woningbouwplannen worden conform uitgangspunten water en bodem sturend gerealiseerd
Een schadevrij, veilig en duurzaam huis voor iedere Groninger.	Stimuleren Faciliteren	Nij Begun (maatregel 28 en 29) Samenwerken met het Rijk	In jaar 2028 zijn alle woningen veilig. Voor 2035 kunnen woningen in Groningen volgens de standaard voor woningisolatie worden geïsoleerd.

AMBITIE 2 - VITALE EN DUURZAAM BEREIKBARE STEDEN EN DORPEN - MOBILITEIT

Mobiliteit is geen doel op zich; het is een middel dat bijdraagt aan het verbeteren van brede welvaart. Wij organiseren zorgeloze mobiliteit: geen emissies, uitstekende bereikbaarheid, toegankelijk voor jong en oud, arm en rijk, mindervalide en valide. Zorgeloze mobiliteit betekent ook veilig, comfortabel en gezond reizen naar slimme, duurzame, compacte steden met optimale doorstroming van mensen en goederen. En naar mooie, leefbare en goed ontsloten gebieden en dorpen waarbij mobiliteit de schakel is tussen wonen, werken en vrije tijd.

De provincie heeft de bevoegdheid om het openbaar vervoer te organiseren. Daarnaast beheren en onderhouden we veel wegen, fietspaden, bruggen en andere infrastructuur. Door onze rol, onze bevoegdheden en het feit dat we wegbeheerder zijn, kunnen we maatschappelijke meerwaarde creëren. Tegelijkertijd hebben we overzicht over het mobiliteitssysteem en de reisbehoeften in de hele provincie Groningen. Daarbij hebben we mogelijkheden om de openbare ruimte te organiseren. Zo kunnen we, samen met gemeenten en vanuit onze rol en verantwoordelijkheid, bijdragen om de belangrijkste voorzieningen zoals scholen, supermarkten en sportgelegenheden dichterbij mensen brengen. Of nieuwe woningen dichtbij het centrum van een dorp of stad bouwen.

Publieke mobiliteit

Wat willen we?

Met publieke mobiliteit bieden we een doeltreffend systeem voor alle inwoners van onze provincie om van A naar B te komen. De combinatie tussen publieke en individuele mobiliteit zorgt voor bereikbaarheid in de stad én in het ommeland en maakt goed gebruik van de beschikbare ruimte. Door het collectieve karakter is publieke mobiliteit een duurzame vorm van mobiliteit én een belangrijke en snelle manier om mobiliteit zero-emissie te maken.

Basisnetwerk openbaar vervoer

Wat willen we?

Het Basisnetwerk OV vormt de ruggengraat van het publieke mobiliteitssysteem met trein- en busvervoer gecombineerd met het hub-netwerk en de hubtaxi. Op de hubs kun je overstappen tussen individuele en verschillende vormen van publieke mobiliteit. Met dit netwerk kunnen onze inwoners voorzieningen zoals werk, school en zorg bereiken op de manier die bij hen past. Met het Basisnetwerk OV zorgen wij voor een goed bereikbare regio die ook aangesloten is op het (inter)nationale netwerk. Met de Wunderline realiseren wij een snellere en comfortabele treinverbinding tussen Groningen en Bremen. Hiermee geven we een impuls aan de economische ontwikkeling en de leefbaarheid van de gehele noordelijke grensregio. In deze Omgevingsvisie hebben we een geserveerd tracé spoorverbinding opgenomen voor maatregelen op het spoor tussen Zuidbroek en Nieuweschans, ten behoeve van de Wunderline.

Wij brengen alle vervoermiddelen in de publieke mobiliteit stapsgewijs naar zero-emissie. Dit doen we voor de openbaar vervoersvormen over de weg uiterlijk 1 januari 2031 en voor de openbaar vervoersvormen op het water en op het spoor uiterlijk 1 januari 2036. Zo draagt de publieke mobiliteit bij aan het behalen van onze gezamenlijke klimaatdoelstellingen uit het Klimaatakkoord.

Het vervangen van de huidige en oude beveiliging van het spoor door de nieuwe Europese standaard voor treinbeveiliging- en besturing (ERTMS) en het tegelijkertijd 'rijden op automatische piloot' inbouwen in de treinen, levert meer ruimte op hetzelfde stuk spoor op en is daarmee duurzamer. Zo draagt de publieke mobiliteit bij aan het behalen van onze gezamenlijke klimaatdoelstellingen uit het Klimaatakkoord.

Basisnetwerk OV Groningen-Drenthe

Lelylijn, Nedersaksenlijn en Verbetering bestaand spoor

Wat willen we?

Met het Deltaplan voor Noordelijk Nederland zetten we in op duurzaam bereikbaar wonen en werken in het noorden. Met de Lelylijn zetten we in op een nieuwe, snelle, comfortabele en hoogwaardige treinverbinding met de Randstad. Met de Nedersaksenlijn bieden we een snelle, comfortabele en hoogwaardige treinverbinding tussen Groningen en Twente waarmee we de leefbaarheid en de economische ontwikkeling in het brede gebied een impuls geven. Het eerste deel waar we nu aan werken, is de hoogwaardige spoorverbinding tussen Groningen-Veendam- Stadskanaal. Hiermee verbeteren we de ontsluiting, economische ontwikkeling en leefbaarheid in Zuidoost Groningen. Zodra er een concreet tracé bekend is nemen wij voor de Nedersaksenlijn en Lelylijn een tracéreservering op in de Omgevingsvisie en -verordening.

Ook werken we aan verbeteringen op het bestaande spoor in heel Noordelijk Nederland om de regionale verbindingen te versterken en ook de verbindingen tussen Groningen - Zwolle - Utrecht/Amsterdam.

Actieve mobiliteit

Wat willen we?

Actieve mobiliteit is elke manier van reizen waarvoor je zelf actief beweegt, zoals lopen en fietsen, maar ook watersporten. Wij stimuleren actieve mobiliteit omdat het bijdraagt aan de gezondheid, je moet immers altijd zelf bewegen. Daarnaast zijn ze duurzaam, geven ze weinig overlast en kosten ze weinig ruimte. Het bevordert de kansengelijkheid en inclusiviteit wanneer je scholen, supermarkten of andere belangrijke voorzieningen per fiets of te voet comfortabel en veilig kunt bereiken. Niet iedereen bezit immers een auto. Ook zetten we in op aantrekkelijke wandel- en fietspaden die via het fiets- en wandelknooppuntennetwerk zijn bewegwijzerd. Hiermee verbinden we het landschap, de vele monumenten en het toeristisch aanbod aan elkaar. Dat maakt Groningen aantrekkelijk voor toeristen en recreanten.

Goederenvervoer en logistiek

Wat willen we?

Wij willen dat logistiek optimaal bijdraagt aan de brede welvaart van Groningen en zero-emissie opereert in 2035. Logistiek is van belang voor het economisch functioneren van bedrijven. Tegelijkertijd hebben logistieke activiteiten effecten op onze leefomgeving. Daarom zitten wij als provincie structureel met de betrokkenen om tafel over vestiging, vergroening en innovatie van goederenvervoer en logistiek. We willen de logistiek in Groningen versterken en aansluiting zoeken bij de North Sea Baltic Corridor. Dat doen wij onder andere door in te zetten op de ontwikkeling van de corridor Noord-Oost Nederland, waarin twee grote knooppunten van spoor, water en weg, Groningen Seaports (Novex gebied Groningen) en Groningen-Veendam (N33), een belangrijke rol spelen. Ook hebben we een zoekgebied spoorverbinding opgenomen voor de mogelijke aanleg van de Oostboog Veendam.

Infrastructuur

Wat willen we?

Als provincie zijn we verantwoordelijk voor de instandhouding en verbetering van ons provinciale areaal: fietspaden, wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen. Met een adequate ontwikkeling en instandhouding van ons infrastructuurnetwerk dragen we bij aan de bereikbaarheid van woningen, arbeidsplaatsen en voorzieningen. Wij willen een effectief, leefbaar en duurzaam infrastructuurnetwerk bieden met de juiste functionaliteit, kwaliteit en waarde. We richten ons vooral op het kernnetwerk van wegen, vaarwegen en fietsverbindingen, omdat we daar vaak beheerder van zijn en daarmee de hele provincie bedienen. In 2050 moet alle infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust ingericht te zijn. Verder is het streven dat ons eigen materieel in 2030 CO₂-neutraal is en ons areaal infrastructuur uiterlijk in 2050 CO₂-neutraal en ook circulair aanleggen, beheren en onderhouden.

Fietsnetwerk

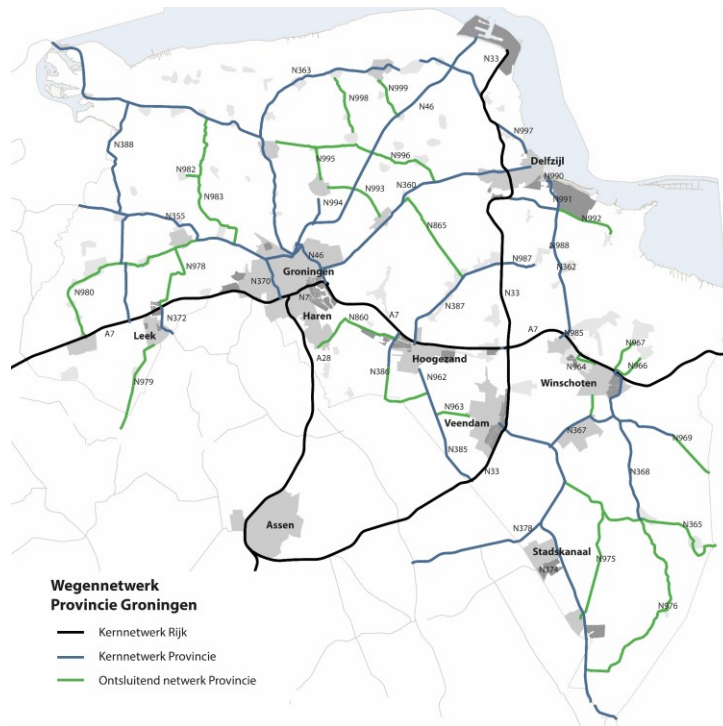
Samen met gemeenten realiseren we een samenhangend fietsnetwerk. Het Regionaal Fietsnetwerk verbindt alle kernen vanaf duizend inwoners met elkaar. Dit netwerk bestaat uit fietspaden van gemeenten of provincie. Als provincie zijn we verantwoordelijk voor de instandhouding en verbetering van onze fietspaden langs provinciale wegen. Die maken we veilig en vergevingsgezind. Onderdeel van het Regionaal Fietsnetwerk zijn ook Doorfietsroutes en Regionale Hoofd fietsroutes. Doorfietsroutes zijn de belangrijkste fietsverbindingen vanuit de direct omliggende kernen richting de stad Groningen. Hoofd fietsroutes zijn de belangrijkste verbindingen naar de grote kernen in de provincie, bijvoorbeeld Winschoten-Pekela en Appingedam-Delfzijl. Daar zijn grote stromen fietsers die we ruimte en voorrang geven in het verkeer.

Het recreatieve fietsnetwerk wordt gevormd door het fietsknooppuntennetwerk. Dit netwerk sluit aan op onze buurprovincies en het Duitse fietsknooppuntennetwerk. Recreatieve fietsroutes zijn geen doel op zich, maar een middel om verbinding te leggen tussen meerdere recreatieve voorzieningen en bezienswaardigheden en om het landschap en de natuur te beleven.

Wegennetwerk

We werken aan een adequate ontwikkeling en instandhouding van het wegennetwerk in onze provincie. Groot onderhoud grijpen we aan om wegen veilig, leefbaar en duurzaam te maken. Wij onderzoeken welke aanpassingen in het wegennet nodig zijn gelet op gebiedsontwikkelingen zoals de ontwikkeling van de Zeehavens en de verstedelijking. We werken met onze partners aan grote projecten.

Ring West

Met Ring West Verbindt willen we een robuust mobiliteitsnetwerk maken dat de stedelijke ontwikkeling van de westkant van de stad Groningen mogelijk maakt. In de opgave Ring West Verbindt komen woningbouw, mobiliteit, leefbaarheid, klimaatadaptatie en sociale cohesie samen.

N33

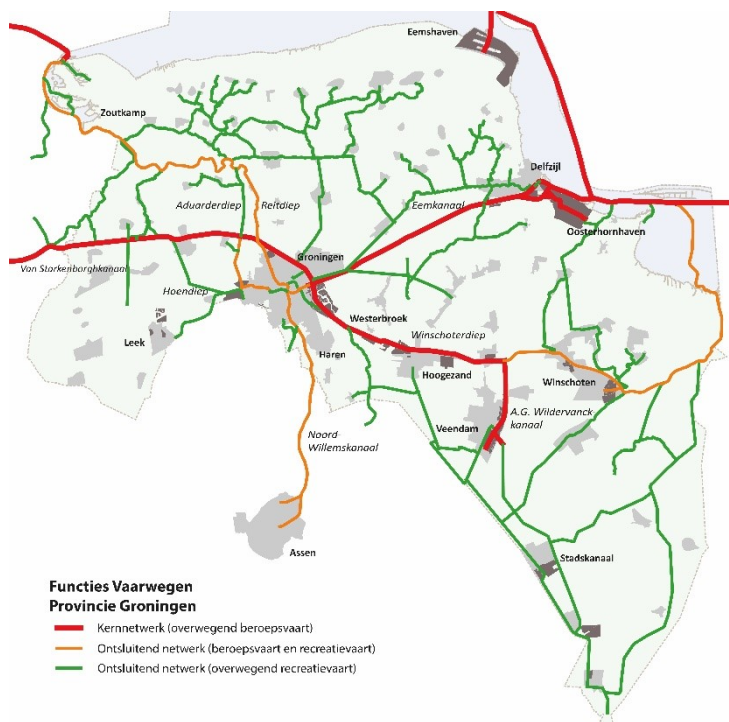
Met de verdubbeling van de N33 en een aquaduct ter hoogte van het Eemskanaal zorgen we voor een goede bereikbaarheid van de nationale zeehavens in Groningen. Hiermee ondersteunen we de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Met verbetering van de N33 zorgen we voor een goede aansluiting van de havens op het Europese TEN-T-netwerk en een betere bereikbaarheid voor personeel en goederen.

N355

Door de stedelijke ontwikkelingen in de westflank van de stad Groningen en in Zuidhorn neemt de verkeersdruk op de N355 toe. Met verbetering van de N355 zorgen we voor een veilige en vlotte doorstroming voor het hoogwaardig openbaar vervoer, waar ook het autoverkeer van profiteert. Ook de verkeersveiligheid neemt daardoor toe.

Vaarwegennetwerk

Het vaarwegennet in onze provincie heeft een belangrijke functie voor de beroeps- en recreatievaart. De provincie is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen. De vaarwegen die belangrijk zijn voor de beroepsvaart rekenen we tot het kernnetwerk en ontsluiten tal van (bovenregionale) bedrijvenlocaties. Wij zorgen dat het kernvaarwegennet voldoet aan de kwaliteitseisen en stimuleren dat het vervoer over water groeit. De vaarwegen die voornamelijk een recreatief gebruik hebben rekenen we tot het ontsluitende netwerk, waarbij de Basisvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN) leidend is voor de classificatie. Daar zien we kansen om de vrijetijdseconomie in onze provincie te versterken. Tenslotte spelen we met het vaarwegennetwerk in op de bijdrage die vaarwegen kunnen leveren aan andere maatschappelijke opgaven, zoals waterbeschikbaarheid en natuurontwikkeling.

Slimme en groene mobiliteit

Wat willen we?

Bij alle keuzes die we maken, is slimme en groene mobiliteit een randvoorwaarde. Met slimme mobiliteit bedoelen we alles wat we kunnen doen om mobiliteit efficiënter te organiseren. Groene mobiliteit staat voor alles wat we kunnen doen om de negatieve effecten van mobiliteit te verminderen. Zero-emissie mobiliteit is een belangrijke doelstelling van de provincie Groningen, die we in uiterlijk in 2035 volledig willen behalen.

Duurzame Mobiliteit en Infrastructuur

We werken aan het verminderen van de CO₂- en stikstofuitstoot en de uitstoot van geluid én aan het verbeteren van de luchtkwaliteit. Dit doen we door een zo snel mogelijke overstap van fossiele naar hernieuwbare zero-emissiebrandstoffen, zoveel mogelijk energiebesparing, slim en groen goederenvervoer en logistiek en verdere vergroening bij de aanleg van infrastructuur. Hiermee realiseren we de afspraken uit het aangescherpte Klimaatakkoord en de provinciale Klimaatakkoordagenda.

Het doel is om uiterlijk eind 2035 al het reizigersvervoer per spoor en al het andere vervoer zero emissie te hebben (2030 voor het reizigersvervoer per bus) en alles inclusief de infrastructuur CO2 neutraal en circulair uiterlijk in 2050. Dit vraagt een grote inspanning van alle partijen, overheden en marktpartijen. Ook werken we aan programma's en projecten voor alle andere vormen van vervoer, zodat deze ook zo snel mogelijk zero emissie en circulair worden.

Autonoom vervoer

Met autonoom vervoer creëren we nieuwe mogelijkheden om mobiliteit te verslimmen en vergroenen. Het is de bedoeling om autonoom vervoer te implementeren in het dagelijkse mobiliteitssysteem (op de weg, in de lucht, op het water en op het spoor). We kunnen hiermee de exploitatiekosten van publieke mobiliteit beter onder controle houden en het OV betaalbaar houden voor iedereen. Zo bieden we een deel van de oplossing voor de steeds groter wordende personeelstekorten in het OV en de logistieke sector (door o.a. vergrijzing). De leefbaarheid en bereikbaarheid in het landelijk gebied verbetert door een vraaggestuurd en flexibel systeem. Tot slot verbetert autonoom vervoer de verkeersveiligheid, gaat de uitstoot omlaag en verlicht dit de druk op de ruimte in stedelijk gebied met een hoogfrequent systeem.

Verkeersveiligheid

Wat willen we?

We zorgen voor een veilige leefomgeving. Elk slachtoffer in het verkeer is er één te veel, en helaas neemt dat aantal de laatste jaren weer toe. Maatregelen die tot nu toe effectief waren, hebben hun maximumeffect bereikt. Nieuwe oorzaken van verkeersongevallen vragen om een nieuwe aanpak. Met de combinatie van aanpassingen aan de infrastructuur, educatie en handhaving (3E aanpak) willen we het aantal verkeersslachtoffers met 50% verminderen in 2030 ten opzichte van 2019. We werken intensief samen met politie en openbaar ministerie om goed te kunnen handhaven. Ook organiseren we in het kader van het provinciale Verkeer- en Vervoerberaad (VVB) regionaal [verkeerseducatie](#) en [gedragscampagnes](#) voor allerlei soorten verkeersdeelnemers. Het rijk, provincies en gemeenten streven gezamenlijk naar nul slachtoffers in 2050.

Evaluatie en monitoring

In november 2022 hebben Provinciale Staten het Programma Mobiliteit Provincie Groningen vastgesteld. Dit programma stelt de kaders voor het mobiliteitsbeleid voor de komende tien tot vijftien jaar. Met vijfjaarlijkse Uitvoeringsprogramma's Mobiliteit geven we tactisch uitvoering aan de kaders uit het Programma Mobiliteit. In het Programma Mobiliteit zijn per mobiliteitsthema zijn indicatoren opgenomen om te monitoren of de mobiliteitsdoelen behaald worden en we daarmee bijdragen aan de maatschappelijke opgaven. Hierover wordt jaarlijks in de P&C cyclus verantwoord en vijfjaarlijks bij de evaluatie en herziening van de Uitvoeringsprogramma's Mobiliteit.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Richtinggevende keuzes	Rollen	Instrumenten	Resultaat
Alle inwoners kunnen gebruik maken van betaalbare, gezonde en duurzame mobiliteit.	Stimuleren Realiseren Faciliteren Reguleren	Subsidies Concessie Werkplan Fiets 2024-2028 Loopagenda 2024-2028	Een doeltreffend systeem voor alle inwoners van onze provincie om van A naar B te komen. Onze inwoners kiezen voor gezonde en actieve manieren van vervoer.
Verbetering van de bereikbaarheid van de stad en de regio, ook via het Deltaplan voor Noordelijk Nederland met de Nedersaksenlijn, Lelylijn en de verbeteringen bestaand spoor, alsook de Wunderline.	Realiseren Faciliteren Stimuleren Reguleren	Subsidies Concessie Deltaplan voor Noordelijk Nederland Tracéreservering in Omgevingsverordening	Eén netwerk van vervoersvormen die we via hubs aansluiten op elkaar en het (inter)nationale netwerk.
Water, energie, infrastructuur, ruimtelijke kwaliteit en milieu sturen mogelijkheden en locaties voor bedrijvigheid, niet andersom.	Realiseren Faciliteren Stimuleren	Aanpak Infrastructuur Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2025-2028 Wegennota Vaarwegennota	Een effectief, leefbaar en duurzaam infrastructuurnetwerk met de juiste functionaliteit, kwaliteit en waarde. Zo kunnen mensen en goederen veilig en vlot op hun bestemming komen met minimale overlast voor de omgeving.
We realiseren zero-emissie en circulaire mobiliteit en infrastructuur.	Realiseren Stimuleren Faciliteren	Klimaatakkoord en klimaatagenda Routekaart Groene Mobiliteit Concessie	Zero-emissie mobiliteit uiterlijk in 2035 volledig behalen.
We richten onze leefomgeving zo veilig mogelijk in, verbeteren de verkeersveiligheid en voorkomen dat risico's zich opstapelen	Realiseren Faciliteren Stimuleren	Werkplan Verkeersveiligheid 2024-2028 Subsidies VVB Beleidskader Verkeerseducatie 2030 Regionaal uitvoeringsplan verkeersveiligheid 2023-2025 VVB Groningen	Aantal verkeersslachtoffers met 50% te verminderen in 2030 ten opzichte van 2019

AMBITIE 3 - EEN STERKE STRUCTUUR VOOR INNOVATIE, KENNIS EN WERKGELEGENHEID - ECONOMIE

Circulaire Economie

Wat willen we?

We werken toe naar een circulaire economie en houden rekening met extra ruimtebeslag door circulaire bedrijven. Met een circulaire economie versterken we ons (toekomstig) verdienvermogen, verminderen we de milieu impact en zijn we minder afhankelijk van de import van grondstoffen. We reserveren hiervoor ruimte op de vijf XXL-bedrijventerreinen. We stimuleren circulaire innovaties en stellen ons constructief op t.o.v. wet- en regelgeving. We streven naar een circulaire en/of biobased invulling van onze woningbouw- en isolatieopgave. Onze eigen infrastructuur is zo circulair mogelijk.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor circulaire economie?

- We reserveren ruimte voor circulaire economie op XXL-bedrijventerreinen.
- In Beleidsprogramma Economie beleid voor circulaire economie/bedrijvigheid verder uitwerken.
- Via milieubeleid, VTH en als opdrachtgever richting ODG bieden wij ruimte voor circulaire innovaties conform de Bouwstenenvisie Circulaire Economie & VTH.
- Stimuleren biobased/circulaire woningbouw via Woondeals.
- Uitwerking geven aan Programma Mobiliteit door als aanbestedende dienst te sturen op circulaire infrastructuur

Regionale bedrijventerreinen/herstructurering

Wat willen we?

Regionale bedrijventerreinen zijn bedoeld voor regionaal gebonden bedrijven waarvan het werkgebied ook in of rond de regio ligt. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de invulling van de regionale bedrijventerreinen. Wij pakken wel een rol bij herstructurering en verduurzaming. Daarbij kijken we enerzijds hoe we verouderde en sleetse bedrijven(terreinen) kunnen transformeren naar andere functies zoals wonen, als bedrijven bereid zijn zich op een nieuwe locatie te vestigen. Zo lossen we milieuknelpunten op, dragen we bij aan meer verdienvermogen en zorgen we voor een gezonde balans tussen economische ontwikkeling en een aantrekkelijke leefomgeving. Dit doen we via de provinciale aanpak herstructurering voor transformatie van de gebouwde omgeving.

Er ligt ook een herstructureringsopgave om de bedrijventerreinen te revitaliseren. Hiervoor verkennen we de mogelijkheid van een herstructureringsmaatschappij (HM). Daarmee kunnen verouderde bedrijfspanden worden opgekocht. Deze gronden worden getransformeerd tot marktconforme kavels. We werken integraal aan de herstructureringsopgave op bedrijventerreinen. Zo is het klimaatadaptief inrichten van de terreinen een belangrijk vraagstuk. Via het Nationale programma voor ruimtelijke economie worden pilots gestart waarmee rijks gelden beschikbaar worden gesteld voor herstructurering van bedrijventerreinen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor regionale bedrijventerreinen/herstructurering?

- We stellen in de provinciale aanpak herstructurering kaders voor de verplaatsing van bedrijven.
- We stimuleren verduurzamingsmaatregelen op regionale bedrijventerreinen.
- We werken aan herstructurering van bedrijventerreinen door het verkennen van de oprichting van een herstructureringsmaatschappij;
- We faciliteren samenwerking tussen gemeenten, waterschappen, ondernemers en het Rijk bij de herstructureringsopgave en via een integrale aanpak toekomstbestendige bedrijventerreinen.

Bedrijventerreinen XXL

Wat willen we?

Door de vijf XXL-bedrijventerreinen te ontwikkelen tot clusters, kunnen bedrijven elkaar versterken op het gebied van innovatie, kennisdeling en duurzaamheid. Met deze keuze versterken we de nu al sterke punten van gebieden, zoals energie in de Eemshaven en chemie in Oosterhorn. Clustering zorgt niet alleen voor ruimte voor economische groei en verduurzaming, maar ook voor synergiën tussen bedrijven, wat leidt tot efficiënt gebruik van bestaande netwerken, energie en (circulaire) grondstoffen. Tot slot ontzien we het landschap door clustering op een beperkt aantal bedrijventerreinen. Daarom sturen we op het soort bedrijvigheid op de XXL-terreinen.

We vinden het van groot belang dat energie op deze plekken ruimschoots voorhanden en betaalbaar is, en willen aansluiting op de waterstofbackbone en voldoende netcapaciteit. Daarnaast is het belangrijk dat het Rijk bij de verdeling van het IJsselmeer water de Groningse zoetwatervraag vanuit de (energie)industrie faciliteert en zetten we als regio in op hergebruik van afvalwater tot industriewater. Hiermee bieden we de Groningse economie nieuw toekomstperspectief, zicht op verdienvermogen en behouden we werkgelegenheid.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor bedrijventerreinen XXL?

- We stellen in het programma economie kaders voor de ontwikkeling van de verschillende sectoren op de vijf XXL-terreinen: energie en energiegerelateerde maakindustrie, groene chemie en circulaire economie, high tech maakindustrie en maritiem, logistiek en agribusiness;
- We agenderen de zoetwaterbeschikbaarheid bij het Rijk;
- Met onze waterpartners zetten we in op beperken van drinkwatergebruik voor industrietoepassingen en efficiënt gebruik van oppervlaktewater o.a. door hergebruik van effluent;
- We agenderen de ontwikkeling van de benodigde (energie)infrastructuur voor de XXL-terreinen bij het Rijk.
- We nemen regels op in de Omgevingsverordening om clustering op de XXL-bedrijventerreinen te realiseren die past bij het profiel.

Eemshaven/Oostpolder

Wat willen we?

Wij willen ons inzetten voor de versterking van de regionale economie, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van Noord-Oost Groningen. We richten ons daarbij op grootschalige bedrijven waarvoor op de bestaande regionale bedrijventerreinen geen ruimte beschikbaar is. Wij willen daarom de Eemshaven landinwaarts uitbreiden in zuidelijke richting en daarbij de Oostpolder ontwikkelen tot een goed ingepast bedrijventerrein voor met name grootschalige bedrijven. Het bruto oppervlak van deze gebiedsontwikkeling bedraagt circa 600 hectare. Hiervan wordt 400 hectare netto uitgeefbaar voor bedrijfskavels. De keuze voor de locatie Oostpolder leidt ertoe dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor onder andere pootaardappelen een andere functie krijgt.

Wij zetten ons in voor een integrale gebiedsontwikkeling van de Oostpolder. De Oostpolder kent een aantal landschappelijke en cultuurhistorische waarden en heeft vanuit andere regionale (systeem)opgaven een belangrijke ligging en positie. Door in te zetten op integrale gebiedsontwikkeling kunnen we alle opgaven verbinden en integraal afwegen. Uit onderzoek is gebleken dat er voor bepaalde type grootschalige bedrijvigheid voldoende marktpotentie specifiek voor het Eemshavengebied is. Belangrijk is om te sturen op een goede mix van bedrijven uit de kansrijke doelgroepen om zo synergie creëren. De onderzochte ruimtevraag bestaat uit twee componenten:

1. Ruimtevraag vanuit grootschalige bedrijven die ter plekke gebruik maken van de beschikbare elektriciteit, waaronder batterijfabrieken, hyperscale datacenters en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven.
2. Ruimtevraag vanuit energie infrastructuur, waaronder waterstoffabrieken en infrastructuur voor het elektriciteitsnet.

Uitgangspunt is dat maximaal 200 hectare beschikbaar is voor ruimtevraag vanuit energie infrastructuur, zodat er voldoende ruimte beschikbaar blijft voor de intensieve werkmilieus. De strategische nut en noodzaak van ontwikkeling van Oostpolder voor Groningen en Nederland is meerledig, namelijk:

1. Het ontwikkelen van Oostpolder biedt ruimte aan (zeer) grootschalige bedrijven waarvoor weinig geschikte plekken beschikbaar zijn in Groningen en Nederland. Deze bedrijven nemen innovatiecapaciteit met zich mee en bieden economische toegevoegde waarde, zoals werkgelegenheid en inkomsten uit belastingen en bestedingen.
2. Het ontwikkelen van Oostpolder speelt een belangrijke rol in de energietransitie van Groningen en Nederland. Er komt 4,7 GW elektriciteit aan land nabij de Oostpolder dat deels ontsloten kan worden door het elektriciteitsnet en deels ontsloten kan worden door productie en vervoer van waterstof.
3. Het realiseren van grootschalige waterstofproductie draagt sterk bij aan het ontwikkelen van een waterstofmarkt in Nederland, zodat minder waterstof geïmporteerd hoeft te worden. De Oostpolder is strategisch gelegen in Groningen waar de bestaande gasinfrastructuur deels omgebouwd gaat worden voor het vervoer van waterstof.
4. In de aanpak 'grip op grootschalige bedrijventerreinen' is het streven van Rijk en provincies om grootschalige ruimtevragers te clusteren op een beperkt aantal plaatsen, met name voor

functies van nationaal belang en grootschalige logistiek. De Oostpolder ontwikkelen betekent dat het plan onderdeel uitmaakt van één van deze industrieclusters, waar clustering van grootschalige ruimtevragers goed mogelijk en gewenst is. Door in te zetten op clustering wordt ook landschappelijke winst behaald.

De bestaande windturbines in het gebied blijven gehandhaafd. De woonfunctie rondom de Oostpolder blijft behouden. Hiervoor wordt onder andere aan de zuidkant van de Oostpolder een goede overgangszone met een groen/blauwe bufferzone ingericht. Met het gebiedsprogramma Eemshaven+ geeft de gemeente een verdere impuls aan het omliggende gebied. Daarbij is ook ruimte voor MKB in omliggende kernen van belang. Uitgangspunt is dat de milieugebruiksruimte uit de Structuurvisie Eemsmond - Delfzijl onverkort op de gebiedsontwikkeling Oostpolder van toepassing blijft.

Op 8 november 2023 is in de [Structuurvisie Oostpolder en een actualisatie van de Omgevingsvisie](#) de keuze voor de locatie Oostpolder vastgelegd en geformaliseerd. Wij onderschrijven het beleid uit deze Structuurvisie en dit beleid blijft gelden als ruimtelijk kader voor de gebiedsontwikkeling Oostpolder. Voor de Structuurvisie Oostpolder is een Plan-MER procedure doorlopen. Definitieve keuzes over de ruimtelijke hoofdstructuur van het terrein en het type bedrijvigheid worden in het Provinciaal Inpassingsplan gemaakt.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- Wij zijn het bevoegd gezag voor de planologische procedure om de gebiedsontwikkeling Oostpolder mogelijk te maken.
- We werken samen met de gemeente Hogeland aan de verdere invulling van de Oostpolder, inclusief de landschappelijke inpassing.

Bedrijvigheid in buitengebied

Wat willen we?

Wij vinden een leefbaar en vitaal landelijk gebied van belang. Bedrijven horen in principe thuis op bedrijventerreinen in stedelijk gebied, maar van oudsher komen ook niet-agrarische bedrijven voor in het buitengebied. Wij bieden via maatwerk ruimte voor uitbreiding van bestaande bedrijven. We vragen via onze Omgevingsverordening gemeenten om uitbreidingen te voorkomen als dat leidt tot significante milieu- en verkeershinder. We bieden ruimte voor functiewijzigingen van vrijkomende gebouwen in het buitengebied naar een bedrijfsfunctie. Nieuwe bedrijven dienen zich zoveel mogelijk te vestigen in bestaand stedelijk gebied, bij voorkeur op bedrijventerreinen. Als kan worden gemotiveerd dat in het bestaand stedelijk gebied geen ruimte is of is te maken, zijn er mogelijkheden voor vestiging aansluitend aan het stedelijk gebied.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor bedrijvigheid in buitengebied?

- We nemen in onze Omgevingsverordening regels op om nieuwvestiging van bedrijven los in het buitengebied te voorkomen.
- Voor uitbreidingen van bestaande bedrijven stellen we voorwaarden in de Omgevingsverordening.

Retail

Wat willen we?

Een vitaal en toekomstbestendig horeca- en winkelaanbod is essentieel om de kernen in de provincie aantrekkelijk te houden, voorzieningen op peil te houden en leegstand te voorkomen. Aantrekkelijke centra met voldoende winkelaanbod zorgen voor voldoende ondernemerschap, waardoor werknemers die zich vestigen in onze provincie. Samen met gemeenten kijken wij hoe we kunnen werken aan bruisende centra en zo het vestigingsklimaat in onze provincie kunnen bevorderen. Eén voorbeeld van deze samenwerking is via het masterplan regiocentra. Daarin is retail (detailhandel plus horeca) meegenomen in een integrale aanpak om deze kernen vitaler te maken.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor retail?

- We werken via het beleidsprogramma economie aan een gezamenlijke aanpak voor aantrekkelijke centra, waarbij retail, leefbaarheid en vrijetijdseconomie elkaar versterken;
- We werken samen met gemeenten en waterschappen aan de uitwerking van het masterplan regiocentra.

Recreatiewoningen en kampeerterreinen

Wat willen we?

Het verder ontwikkelen van recreatiewoningen en kampeerterreinen sluit aan bij de groeiende vraag naar toeristische verblijfsaccommodaties en onze wens om de vrijetijdseconomie te versterken. Dit draagt niet alleen bij aan de economische groei, maar verhoogt ook het voorzieningenniveau voor de Groningers en de aantrekkelijkheid van de provincie als recreatieve bestemming. Het is van belang dat daarbij zorgvuldig wordt ingespeeld op regionale karakteristieken zoals cultuur, erfgoed en natuur. Daarom stellen we regels aan de ontwikkeling van deze terreinen, zodat deze ontwikkeling bijdraagt aan brede welvaart en ruimtelijke kwaliteit, zonder de draagkracht van het landschap te overschrijden. Keuzes over het toestaan van 'kamperen bij de boer' of het toestaan van een minicamping laten we aan gemeenten. We staan geen nieuwe permanente bewoning van recreatiewoningen toe. In de provincie Groningen zijn weinig verblijfsaccommodaties beschikbaar. Wij vinden het van belang om deze te behouden voor verblijfstoerisme. Enkel bestaande permanente bewoning mag worden gelegaliseerd met een persoonsgebonden omgevingsvergunning.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor recreatiewoningen en kampeerterreinen?

- We stellen in de verordening regels aan de ontwikkeling en landschappelijke inpassing van locaties voor recreatiewoningen en kampeerterreinen;
- We investeren in/stimuleren het verbeteren van recreatieve infrastructuur zoals fiets- en wandelpaden, vaarroutes en recreatiegebieden.
- We nemen regels op in de Omgevingsverordening om nieuwe permanente bewoning van recreatiewoningen te voorkomen.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie Sterke structuur voor kennis, economie en werkgelegenheid Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
We geven ruimte aan vijf XXL-bedrijventerreinen, waarbij Eemshaven, Oosterhorn en op termijn A7/N33 ook een nationaal belang vertegenwoordigen. Ieder bedrijventerrein heeft zijn eigen profiel	Realiseren Reguleren	Gebiedsprogramma's Omgevingsverordening	Verbetering vestigingsklimaat
We ondersteunen in herstructurering, herontwikkeling en/of heroriëntatie van regionale bedrijventerreinen	Realiseren Stimuleren	Herstructureringsmaatschappij	Ruimte voor een duurzame ontwikkeling van bedrijven en kernen
We verkennen en faciliteren de mogelijkheid en wenselijkheid van verplaatsing van bedrijven die knel zitten op hun huidige locatie, met oog voor de belangen van het bedrijf en van de omgeving;	Stimuleren	Programma Herstructurering	Ruimte voor een duurzame ontwikkeling van bedrijven en kernen
We nemen een actieve rol in de ontwikkeling van circulaire economie	Realiseren Stimuleren Reguleren	Verkenning met bedrijfsleven Ruimte reserveren op XXL-bedrijventerreinen	Circulaire en toekomstbestendige economie
We stimuleren kennis en innovatie door het ontwikkelen van meerdere regionale campussen verspreid over de provincie	Stimuleren Realiseren	Subsidies Masterplan Campussen	Goed toegankelijk onderwijs en arbeidsmarkt voor alle Groningers
We investeren in cultuur en vrijetijdseconomie.	Realiseren Stimuleren	Programma Vrijetijdseconomie Programma Cultuur	Een cultureel, recreatief en toeristisch aantrekkelijke provincie

AMBITIE 4 - EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED - WATER

Waterveiligheid en Wateroverlast

Kust

Wat willen we?

Het Groningse land zakt en de zeespiegel stijgt. We willen waar mogelijk maatregelen nemen om te voorkomen dat de functies langs de kust verloren gaan. Dit kan door nu maatregelen te nemen en voor gebieden perspectief te geven. Dit regisseren wij in het Programma Water en we nemen regels op in de Omgevingsverordening.

We willen de schade en maatschappelijke kosten van een versterking van de primaire keringen verkleinen, door beperkingsgebieden aan te wijzen rond de primaire keringen. Hiermee beperken we de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden vlak achter de zeedijken. Daarnaast willen we perspectief geven aan de Groningse kust voor zowel de gewenste veiligheidsmaatregelen als de functies in het gebied. Dit betekent niet dat de overheden overall maatregelen nemen om functieverlies te voorkomen. De bodemdalings- en klimaatopgave is te groot.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor Kust?

De Provincie coördineert de besluitvorming voor versterkingsprojecten van de primaire keringen en is verantwoordelijk voor de ruimtelijke inpassing. We koppelen andere beleidsdoelen bij deze versterkingsprojecten, zoals natuur, recreatie en infrastructuur. Het Rijk heeft omgevingswaarden vastgelegd per dijktraject van de primaire keringen. De waterschappen beheren en versterken de waterkeringen.

Watersysteem

Wat willen we?

We willen zorgen voor een robuust en klimaatbestendig watersysteem voor nu en in de toekomst. Het regionale watersysteem zorgt voor de aanvoer van zoetwater, de afvoer van overtollig regenwater en het bergen van oppervlaktewater. Het bestaat uit het boezemsysteem (de grotere meren en kanalen) en de waterwatersystemen die daarmee, via stuwen of gemalen, in verbinding staan. Vanuit het bewustzijn van mogelijke tekorten aan zoetwater zijn we zuinig op ons water. Jaarlijks valt er meer neerslag dan we nodig hebben. Overtollig water wordt afgevoerd naar zee via spuisluisen en gemalen. Bij veel neerslag en hoge waterstanden op zee is dit onvoldoende en wordt het water tijdelijk opgevangen in (berg)boezems, waterbergingsgebieden en noodoverloopgebieden, waarbij de noodoverloopgebieden minder vaak worden ingezet.

Op termijn is een gemaal bij Lauwersoog van belang voor het verminderen van de kans op overstromingen in de provincies Groningen en Fryslân. Hiermee verminderen we de belasting

op de regionale waterkeringen. We verkleinen daardoor samen met de waterschappen de kans op overstromingen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor watersysteem?

Samenwerken en Regionaal Water Programma

Regionale waterkeringen

Wat willen we?

We maken een afweging voor welke gebieden welke mate van bescherming nodig is tegen overstromingen vanuit de boezemsystemen. Het overstromingsrisico van een gebied vertalen we naar een norm voor de regionale waterkeringen. Hiermee faciliteren en stimuleren we een veilige en klimaatbestendige inrichting van onze leefomgeving. De Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het onderhouden en versterken van de regionale waterkeringen. Zij leggen hierover verantwoording af aan de provincie. Het uitgangspunt hierbij is dat we gezamenlijk optrekken.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor regionale waterkeringen?

We stellen omgevingswaarden vast voor de regionale keringen. Deze nemen we op in de Omgevingsverordening en het Regionaal Waterprogramma.

Normering wateroverlast

Wat willen we?

We willen zorgen voor duidelijkheid over de mate van bescherming tegen wateroverlast vanuit de watersystemen. Bij de normering regionale wateroverlast gaat het om wateroverlast door het buiten de oevers treden van watergangen. Het gaat niet over heftige neerslag in het gebied zelf. De normering wateroverlast bakent de zorgplicht af, die de waterbeheerder heeft bij het voorkómen of beperken van wateroverlast vanuit het oppervlaktewater. De normering geeft daarmee helderheid voor burgers en bedrijven over hun eigen verantwoordelijkheid. Ze kunnen hierdoor zelf besluiten of extra maatregelen nodig zijn.

De provincies bepalen met de 'normering regionale wateroverlast' hoe vaak een perceel hinder mag ondervinden van wateroverlast. Het grondgebruik is daarbij leidend, waarbij bijvoorbeeld de gebouwde omgeving een hoge, en natuur een lage bescherming krijgt. De normering is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Waterschappen hebben de taak om het watersysteem zo in te richten, dat de mate van overlast binnen de normering blijft. We willen geleidelijk toe van functienormen naar gebiedsnormen. Hierbij werken we toe naar normen die passen bij het gebied. De normering voor wateroverlast per gebied wordt dan gerelateerd aan de water-, hoogte-, en bodemcondities.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor normering wateroverlast?

We leggen de omgevingswaarden voor wateroverlast vast in de Omgevingsverordening. In het Regionaal Waterprogramma staat de uitvoering beschreven.

Waterkwaliteit/Gezond Water

Oppervlaktewater

Wat willen we?

We willen de waterkwaliteit verbeteren om een gezonde leefomgeving te bevorderen. We werken samen met de regionale partijen, waterschappen, andere provincies, Rijk en drinkwaterbedrijven aan de doelen en maatregelen voor een schoon en gezond watersysteem in Groningen. Hiermee willen we de Europese waterkwaliteitsdoelen behalen voor oppervlaktewater, conform de Kaderrichtlijn Water, in 2027 en ook daarna. Nederland is onderverdeeld in deelstroomgebieden. Groningen is gesitueerd in de deelstroomgebieden Rijn-Noord, Nedereems en Eems-Dollard. Deze deelstroomgebieden zijn onderdelen van de stroomgebieden Rijndelta en Eems. De stroomgebiedbeheerplannen worden gerapporteerd aan de Europese Commissie. Om doelen en maatregelen op te stellen zijn binnen de deelstroomgebieden oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen aangewezen. De begrenzing hiervan is in 2009 vastgesteld.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor oppervlaktewater?

We stellen regels in de Omgevingsverordening en stimuleren, faciliteren en realiseren via het Regionaal Waterprogramma.

Grondwaterlichamen voldoen kwalitatief aan KRW

Wat willen we?

We willen de kwaliteit van het grondwater goed houden, conform de doelen van de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn. Het grondwater in Nederland is ingedeeld in grondwaterlichamen. In Groningen liggen (delen van) de grondwaterlichamen Zout-Eems, Zand-Eems, Zout-Rijn-Noord en Zand-Rijn-Noord. Per grondwaterlichaam moet de chemische toestand goed zijn en deze mag niet verslechteren. Verder moeten de winningen voor water voor menselijke consumptie beschermd worden, zodat de zuiveringsinspanning niet toeneemt en moeten doelen voor andere beschermde gebieden gehaald worden. Tot slot moet de inbreng van stoffen naar het grondwater voorkomen worden (voor gevaarlijke stoffen) en beperkt worden (voor overige verontreinigende stoffen).

Welke rollen en instrumenten zetten we in grondwaterlichamen voldoen kwalitatief aan KRW?

We realiseren maatregelen met betrekking tot de grondwaterkwaliteit, waaronder de monitoring ervan, zoals opgenomen in het Regionaal Waterprogramma. We reguleren de bescherming en waar nodig sanering van het grondwater middels de POV. Verder faciliteren en stimuleren we ook dat anderen zich inzetten voor de kwaliteit van het grondwater conform het Regionaal Waterprogramma.

Zwemwaterlocaties

Wat willen we?

We willen zorgen dat er zwemwater beschikbaar is en blijft voor iedere Groninger. Hiertoe voeren we de Europese zwemwaterrichtlijn uit.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor zwemwater?

De provincie is bevoegd gezag en toezichthouder. Wij wijzen elk jaar de zwemwateren in de provincie aan, stellen de duur van het badseizoen vast en nemen maatregelen voor de bescherming van de volksgezondheid. In het Regionaal Waterprogramma nemen we de maatregelen op die eventueel nodig zijn voor de verbetering van de zwemwaterkwaliteit

Ontgroningen

Wat willen we?

Ons ontgroningenbeleid is gericht op het zoveel mogelijk beschermen van archeologische, natuur- en landschapswaarden. Deze mogen niet meer worden aangetast door ontgroningen dan strikt noodzakelijk. Daarom zijn we terughoudend met het verlenen van vergunningen in gebieden met aardkundige waarden en in gebieden met archeologische waarden.

Vergunningen worden eveneens terughoudend verleend voor ontgroningen in en nabij landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle dijken die geen waterkerende functie meer hebben.

De commerciële winning (primaire ontgroning) is met uitzondering van een aantal aangewezen locaties verboden om te voorkomen dat landschappelijke, aardkundige, archeologische en natuurwaarden onnodig worden aangetast, of dat andere ontwikkelingen van het gebied worden belemmerd of niet meer mogelijk zijn. Ook wordt hiermee versnippering van het landschap voorkomen. In de provincie zijn vijf locaties aangewezen voor de winning van zand en vier locaties voor de winning van klei.

Vergunningen voor nieuwe primaire ontgroningen verlenen wij alleen als deze bredere maatschappelijke doelen dienen, zoals natuurontwikkelings- en recreatieprojecten of waterpartijen, en/of als er sprake is van bijzondere omstandigheden zoals winning/toepassing van delfstoffen met een unieke kwaliteit. Bij een besluit over het verlenen van een vergunning voor een nieuwe primaire ontgroning worden alle belangen betreffende de fysieke leefomgeving afgewogen. Hierbij leggen we de nadruk op de ruimtelijke kwaliteit en multifunctionaliteit.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor ontgroningen?

De provincie heeft verschillende rollen binnen het thema ontgroningen. Deze variëren van vergunningverlening (reguleren), regisseren (samenwerking met andere overheden) en faciliteren (bv. kennisontwikkeling en -deling). Het belangrijkste instrument hiervoor is de Omgevingswet en de daarin genoemde instrumenten die de provincie kan inzetten.

Overige stoffen (Zeer zorgwekkende stoffen en niet-genormeerde stoffen)

Wat willen we?

Vanuit het voorzorgsprincipe moet elke overheid maatregelen nemen om negatieve gevolgen te voorkomen of te verminderen als er een redelijk vermoeden bestaat dat een stof schadelijke effecten kan hebben. Daarbij geldt het principe 'de vervuiler betaalt': we leggen de verantwoordelijkheid voor het meten, monitoren en rapporteren over het gebruik van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk bij bedrijven zelf. We willen de komende periode meer samenwerken met waterschappen, gemeenten en Rijkswaterstaat op het gebied van (indirecte) lozingen en een kader voor niet-genormeerde stoffen. We hebben extra aandacht voor niet-genormeerde stoffen en zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) bij de bescherming van drinkwaterwinningen. Dit werken we uit in nieuwe gebiedsdossiers samen met het drinkwaterbedrijf, waterschap(pen) en gemeenten.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor overige stoffen?

De provincie heeft verschillende rollen in het invullen van deze zorgplicht. Deze variëren van vergunningverlening en andere vormen van reguleren, realiseren (in eigen uitvoering emissies van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperken), regisseren (samenwerking met andere overheden), faciliteren (bv. kennisontwikkeling en -deling), stimuleren (bv. via subsidieregelingen en bewustwordingscampagnes) en signalering (noodzaak voor landelijke of Europese aanpak tonen). Een deel van deze rollen vullen we al in, een deel willen we de komende jaren verder ontwikkelen.

Zoetwaterbeschikbaarheid en minimaliseren droogteschade

Wat willen we?

Veel inwoners en bedrijven zijn afhankelijk van voldoende beschikbaarheid van zoetwater in onze provincie. Door klimaatverandering zullen er steeds vaker langdurige perioden optreden met een tekort aan zoetwater. Dit leidt tot economische schade in de landbouw, industrie, transportsector en recreatie (onvoldoende vaardiepte). Ook kan droogteschade optreden in de vorm van verzakkingen van wegen, ondergrondse infrastructuur, woningen en natuurgebieden. En droogte kan leiden tot beperkte beschikbaarheid van drinkwater voor een deel van onze provincie. Daarom willen we samenwerken met alle overheden, gebruikers en stakeholders aan het beschikbaar krijgen en houden van voldoende zoetwater.

We zijn en blijven afhankelijk van aanvoer van zoetwater uit het IJsselmeer in droge perioden. Daarom blijven we ons inzetten in de gesprekken met het Rijk en overige provincies over de verdeling van het IJsselmeerwater (verdringingsreeks). Deze aanvoer is in de toekomst niet altijd meer vanzelfsprekend. We willen als regio daarom stappen zetten om hier minder afhankelijk van te worden:

- We zetten in op het terugdringen op de waterbehoefte bij industrie en landbouw. We vragen aan nieuwe bedrijven om de watervraag in beeld te brengen.
- En richten ons watersysteem meer in op het zoveel mogelijk vasthouden van water in bodem en oppervlaktewater.

- We hanteren de principes van water en bodem sturend bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor minimaliseren droogteschade?

- We agenderen het verdelingsvraagstuk van zoetwater bij het Rijk
- We zetten in regionaal verband stappen om minder afhankelijk te worden van de aanvoer van IJsselmeerwater en werken dit in het Regionaal Waterprogramma verder uit.

Grondwater voldoet kwantitatief aan KRW

Wat willen we?

We willen een robuust bodem- en watersysteem realiseren. Dit is in lijn met de Europese waterkwantiteitsdoelen voor grondwater, zoals opgenomen in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Concreet betekent dit dat de gemiddelde jaarlijkse onttrekking op lange termijn de aanvulling van de beschikbare grondwatervoorraad niet overschrijdt. Ook mag de grondwaterstand niet zodanig veranderen dat de milieudoelstellingen voor de bijbehorende oppervlaktewateren niet worden bereikt. De toestand van die wateren mag niet significant achteruitgaan en er mogen geen negatieve gevolgen optreden voor de grondwaterafhankelijke natuurgebieden door verdroging.

Welke rollen en instrumenten zetten we in grondwater voldoet kwantitatief aan KRW?

We faciliteren, stimuleren en realiseren hierin middels het Regionaal Waterprogramma. We reguleren middels POV en watervergunningen.

Voldoende schoon Drinkwater

Wat willen we?

We beschermen het grondwater en de strategische watervoorraden ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening. Daarom streven we ernaar dat wordt voorkomen dat de grondwaterbeschermingsgebieden en strategische watervoorraden (ASV's) bedreigd worden door zowel ondergrondse als bovengrondse activiteiten.

We willen ASV's aanwijzen en deze beschermen om in de drinkwatervraag op de lange termijn te kunnen voorzien. De provincies hebben op basis van de structuurvisie ondergrond (STRONG) van het Rijk de opdracht om Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's), inclusief beschermingsregime, aan te wijzen om in de drinkwatervraag op lange termijn te kunnen voorzien.

Elke 6 jaar wordt per grondwaterbeschermingszone een gebiedsdossier opgesteld waarin de stand van zaken wordt beschreven. Op basis van het gebiedsdossier wordt een Uitvoeringsprogramma opgesteld met de betrokken waterschappen, het drinkwaterbedrijf en gemeenten. In het uitvoeringsprogramma worden maatregelen beschreven die risico's voor de goede drinkwatervoorziening aanpakken. De voortgang van de uitvoeringsprogramma's wordt

geregeld besproken met de actiehouders. Indien nodig worden de uitvoeringsprogramma's gedurende de looptijd aangevuld en aangescherpt. We willen voor de ASV's een vergelijkbare aanpak gaan hanteren.

De provincie heeft als taak om het grondwater te beschermen, maar ook de drinkwaterbedrijven hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van het grondwater. Vandaar dat de provincie bij de uitvoering van het grondwaterbeleid samenwerkt met Waterbedrijf Groningen. De infrastructuur van de drinkwatervoorziening is onmisbaar om drinkwater te produceren en te transporteren naar alle klanten en inwoners van Groningen. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet de duurzame veiligstelling van ondergrondse drinkwaterinfrastructuur worden gewaarborgd.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voldoende schoon drinkwater?

De provincie wijst de ASV's aan en legt beschermingsregels op in de Omgevingsverordening. Gemeenten moeten de ASV's opnemen in hun Omgevingsvisies. Toezicht en handhaving van de beschermingsregels is een taak van zowel waterschap, gemeenten als Provincie. De update van de gebiedsdossiers en de uitvoering van maatregelen uit de Uitvoeringsprogramma's is een taak van zowel waterschap, drinkwaterbedrijf, gemeenten als Provincie, waarbij de Provincie de regie voert.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie Toekomstbestendig landelijk gebied Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
We geven op provinciaal niveau richting aan ons toekomstige water- en bodemsysteem.	Realiseren Reguleren	Programma water Omgevingsverordening	Robuust en klimaatbestendig watersysteem (voldoende zoet water en drinkwater, waterveiligheid, water en bodemkwaliteit)
We bieden ruimte voor een klimaatadaptieve en dynamische kustzone	Realiseren Faciliteren Regisseren	Programma kustzone	
We zorgen voor schoon water en voldoende beschikbaarheid van zoetwater	Reaiiseren Stimuleren Reguleren	Programma water Agenderen bij het Rijk Omgevingsverordening ASV's	

AMBITIE 4 - TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED - LANDBOUW

De Groningse landbouw blijft een belangrijke rol spelen in de productie van hoogwaardig voedsel. Daarnaast zetten we in op groene grondstoffen voor biobased materialen of vergroening van de chemie. De landbouw fungeert als economische drager. Maar de landbouw fungeert ook als beheerder van het overgrote deel van ons landschap. Het is belangrijk dat zij produceert op een manier die past bij het natuurlijke systeem. De belangrijkste beleidsdoelen op het thema landbouw zijn:

- Landbouw en ondernemen met langjarig economisch perspectief;

Toekomst Landelijk Gebied

Wat willen we?

In november 2024 is het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied aangeboden aan Provinciale Staten. Dit Gebiedsplan is het resultaat van een uitgebreid en intensief participatieproces. Daarnaast zijn in het document opgaven uitgewerkt en een beeld weergegeven wat ons te doen staat om de wettelijke doelen te behalen in het landelijk gebied. Wij kiezen ervoor om het Gebiedsplan en de erbij horende processen een ruime rol te geven in de ontwikkeling van het landelijk gebied. Een strakke koers in de Omgevingsvisie zou zich slecht verhouden tot zowel de noodzaak om de gebiedsprocessen ruimte te geven als tot de onduidelijkheid die bestaat rond het rijksbeleid. De kans op realisatie van onze ambities is meer gebaat bij goede samenwerking en participatie dan bij een marsroute.

Duurzame vormen van landbouw

Wat willen we?

De provincie zet in op een perspectiefvolle landbouw. Dit betekent: landbouw die schoon en efficiënt hoogwaardig voedsel en groene grondstoffen produceert en maatschappelijk gewenste diensten levert, op basis van een goed inkomen voor de boer.

Wij zien veel kansen voor innovatieve technische oplossingen om schoner, efficiënter en duurzamer te produceren met behoud van een goed verdienmodel voor de boer. Kansrijke oplossingen hiervoor zal de provincie ondersteunen. Dat geldt ook voor nieuwe teelten, sluiten van kringlopen, een diverser bouwplan met verschillende soorten gewassen en ontwikkelingen in de agrofood ketens. Dit vraagt meer opslagcapaciteit op het bedrijf, bijvoorbeeld voor vaste mest. Ook wil de provincie diervriendelijke landbouw stimuleren. Dit vraagt om ontwikkelruimte op het bouwblok.

Ook zien wij veel kansen om natuurwaarden te vergroten binnen, of in aansluiting op, landbouwpercelen en erven. Daarmee ontstaan aanvullende of nieuwe vormen van natuurinclusieve landbouw of landbouwinclusieve natuur. Ook werken wij aan

klimaatbestendige landbouw. Langs de kust en in de laaggelegen akkerbouwgebieden is bij meer droge periodes sprake van toenemende verzilting. Wij gaan de beste oplossingen om verzilting aan te pakken nader onderzoeken. Wij stimuleren de diverse vormen van duurzame vormen van landbouw, zoals natuurinclusieve, regeneratieve en biologische landbouw.

Natuurinclusieve landbouw

Met Natuurinclusieve Landbouw worden landbouw en natuur op een natuurlijke wijze met elkaar verbonden en hebben ze wederzijds een positieve invloed op elkaar. Hierdoor wordt de landbouwproductie versterkt door de natuur en wordt de natuur versterkt door landbouw. De provincie blijft direct en indirect natuurinclusieve initiatieven ondersteunen, zoals de Agenda voor de Veenkoloniën. Sommige initiatieven zijn uitgegroeid tot structurele projecten, andere zijn in het vizier of worden in de komende periode ontwikkeld. Deze krijgen ook in de toekomst ondersteuning. Wij zetten vooral in op natuurinclusieve landbouw rond bestaande natuurgebieden en langs waterlopen en groene verbindingen die samen een groenblauwe structuur in het landschap vormen.

Regeneratieve landbouw

Regeneratieve landbouw is een vorm van landbouw die voedselproductie combineert met natuurherstel en uitputting van de bodem probeert te voorkomen. Het is een verzamelnaam van landbouwpraktijken die een positieve bijdrage leveren aan natuur, milieu, klimaat, voedselzekerheid en sociale omstandigheden. Deze vorm van landbouw heeft bewezen perspectief, omdat de bodem duurzaam gebruikt wordt en op deze manier geproduceerde producten passen in de huidige trends op het gebied van voedsel. De regeneratieve landbouw heeft aanvullend experimenteerruimte en ondersteuning nodig. De provincie maakt dit mogelijk.

Biologische landbouw

Wij hebben de afgelopen jaren al veel agrariërs begeleid bij de strategische keuze voor omschakeling naar biologische landbouw. Mede hierdoor is het areaal gegroeid met ruim 1500 hectare. Wij blijven de biologische landbouw ondersteunen in de ontwikkeling en versterking van de sector. Wij willen in deze nieuwe fase met name focussen op afzet en verwerking van biologische producten. Daarbij kijken we naar uitbreiding van de samenwerking, zowel binnen als buiten de regio.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor duurzame vormen van landbouw?

- We stellen een Programma Landbouw op ter ondersteuning van de Groningse Landbouw. Hiermee bieden we boeren en andere partijen in het landelijk gebied een helder ruimtelijk kader dat duidelijkheid biedt over de randvoorwaarden waarbinnen landbouw zich kan ontwikkelen. De landschappelijke kwaliteit en de koppeling met Landelijke en Europese opgaven op het gebied van bodem, water, natuur en klimaat vormen de belangrijkste randvoorwaarden.
- Wij stimuleren initiatieven die voortvloeien uit de gebiedsprocessen van de 'Transitie Landelijk Gebied'. Dit doen wij door collectieve besluitvormingsprocessen te

coördineren en maatwerkoplossingen te bieden. Wij faciliteren samenwerkingsvormen van boeren en proberen experimenteerruimte te bieden en te ondersteunen bij professionalisering.

- Wij voeren een lobby voor aanpassing van regels en ruimte voor experimenten en maatwerk. Zo willen wij ruimte kunnen bieden aan innovatieve (technische) concepten, zoals het verwerken van reststromen en initiatieven voor agroforestry (zoals voedselhagen en voedselbossen).
- Wij stimuleren duurzame vormen van landbouw met verschillende subsidieregelingen die wij uitwerken in het programma Landbouw.
- Wij ontwikkelen een vervolg op het Groninger verdienmodel, de integrale maatwerkmethode. Hiermee bieden we meer ruimte aan boeren die duurzame plannen hebben voor bedrijfsontwikkeling met ruimtelijke consequenties. Deze methode sluit aan op het bestaande maatwerkgesprek voor landschappelijke inpassing van initiatieven op bedrijfsniveau. Deze methode zal via de Omgevingsverordening zijn doorwerking krijgen in ruimtelijke plannen van andere overheden (gemeenten of waterschappen).
- Wij stimuleren de aanpak van verzilting en doen onderzoek naar een passende aanpak.

Aandachtsgebieden Veenoxidatie

Wat willen we?

In de laagste delen van Groningen, zoals het Duurswoldgebied en gebieden in het Westerkwartier is er sprake van een stapeling van uitdagingen door bodemdaling, veenoxidatie en daarmee gepaard gaande CO₂-emissie en waterhuishoudkundige problemen. Deze gebieden wijzen wij aan als aandachtsgebieden veenoxidatie. Het is nodig om in delen van deze gebieden het waterpeil omhoog te brengen om veenoxidatie te minimaliseren. In deze gebieden gaan we met samenleving en partners werken aan een ontwikkelperspectief met meervoudig gebruik en meer ruimte voor water. Naast de aandachtsgebieden veenoxidatie zijn er ook nog moerige gronden die CO₂-uitstoot veroorzaken. Naar de moerige gronden wordt verder onderzoek gedaan. Een uitgebreide strategie voor de veengronden staat verwoord in onze Regionale Veenweidestrategie 1.0.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor aandachtsgebieden veenoxidatie?

- We nemen aandachtsgebieden Veenoxidatie op in de Omgevingsvisie waar we samen met de samenleving en partners werken aan een ontwikkelperspectief.

Agrarische bouwpercelen

Wat willen we?

We bieden meer ruimte voor maatwerk op gebied van agrarische bouwblokken voor verduurzaming, dierenwelzijn en behoud van erfgoed. De provincie wil meer juridische en fysieke ruimte bieden voor activiteiten die dierwelzijn bevorderen of de opslag en/of

verwerking van mest en andere producten op het bedrijf zelf mogelijk maken. Ook lokale opwekking en opslag van energie, het verwerken van lokale reststromen tot hoogwaardige compost, en een grotere diversiteit aan teelten vragen om andere verwerking of opslag van producten. Dit vraagt o.a. om meer ruimte op het bouwblok.

Onder voorwaarden kan een agrarisch bouwperceel groter dan 2 hectare worden toegestaan tot een maximum van 4 hectare. Voor de intensieve veehouderij en geitenhouderijen geldt hierbij dat het aantal dieren niet kan toenemen. Onder bepaalde voorwaarden kan opslag van mest en veevoer ook buiten het agrarisch bouwperceel plaatsvinden. Een globale provinciale kaart op basis van specifieke gebiedskenmerken uit de Kwaliteitsgids van Groningen is het uitgangspunt voor de landschappelijke inpassing en het maatwerkgesprek. Deze kaart werken wij verder uit in het beleidsprogramma ruimtelijke kwaliteit en landschap en het programma landbouw.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor agrarische bouwpercelen?

Wij ontwikkelen een nieuw instrument voor maatwerk bij het beoordelen van de wenselijkheid van bedrijfsvergroting. Dit instrument -de Integrale Maatwerkmethode- kan worden toegepast voor alle vormen van agrarische bedrijvigheid. Deze integrale maatwerkmethode nemen wij op in de Omgevingsverordening en moet doorlopen worden om het agrarisch bouwperceel te kunnen vergroten tot maximaal 4 hectare.

Nieuwe agrarische bouwpercelen

Wat willen we?

De provincie staat onder voorwaarden inplaatsing van nieuwe agrarische bedrijven en nieuwe agrarische bouwpercelen toe. Deze voorwaarden zijn onder meer het oplossen van bestaande milieuknelpunten en een zorgvuldige landschappelijke inpassing. Dit kunnen ook bedrijven van buiten de provincie zijn. Om versnippering te voorkomen worden wel regels gesteld ten aanzien van de plaatsing van voorzieningen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor nieuwe agrarische bouwpercelen?

- We nemen regels op in de Omgevingsverordening met voorwaarden waaronder nieuwe agrarische bouwpercelen kunnen worden toegevoegd.

Intensieve veehouderij

Wat willen we?

De provincie hanteert een verbod op nieuwvestiging van intensieve veehouderij. Er kunnen dus geen nieuwe intensieve veehouderijbestemmingen ontstaan. Bestaande intensieve veehouderijbedrijven kunnen uitbreiden met het oog op aangescherpte wettelijke eisen op het gebied van milieu en dierenwelzijn. Het aantal dieren op een intensief veehouderijbedrijf mag niet toenemen. We maken het wel mogelijk om onder voorwaarden te kunnen wisselen van diercategorie op bestaande intensieve veehouderijbedrijven.

Ook maken we het mogelijk dat dieraantallen in de bestaande intensieve veehouderij op bedrijfsniveau mogen toenemen als dit tegelijkertijd samengaat met een afname van het aantal dieren elders (saldering). Het uitgangspunt hierbij is dat het aantal te houden dieren op provinciale schaal niet toeneemt en op een locatie de functie intensieve veehouderij wordt beëindigd. Hiervoor nemen wij voorwaarden op in de Omgevingsverordening.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor intensieve veehouderij?

- Wij nemen regels op in de Omgevingsverordening over uitbreidingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij.

Glastuinbouw

Wat willen we?

De provincie biedt geen ruimte aan nieuwe locaties voor glastuinbouwbedrijven. Gemeenten kunnen onder voorwaarden voor bestaande glastuinbouwbedrijven uitbreidingsmogelijkheden in een omgevingsplan opnemen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor glastuinbouw?

- Wij stellen regels in de Omgevingsverordening over uitbreiding en nieuwe locaties voor glastuinbouw.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie Toekomstbestendig landelijk gebied Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
We bieden ruimte voor toekomstbestendige landbouw	Stimuleren Reguleren	Programma Landbouw Omgevingsverordening	Landbouw en ondernemen met langjarig economisch perspectief

AMBITIE 4 - TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED - NATUUR

Wat willen we?

De belangrijkste beleidsdoelen op het thema natuur zijn:

- Nakomen (inter)nationale verplichtingen hetgeen leidt tot:
- Verbeterde biodiversiteit, zowel in natuurgebieden als daarbuiten
- Robuuste ecosystemen mede gekoppeld aan water, landbouw, recreatie, klimaatadaptatie en landschap
- Het behalen van de VHR-doelen en andere wettelijke verplichtingen voor natuur
- het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland in onze provincie
- versterking van de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied
- De natuur wordt klimaatbestendig ingericht en beheerd

Uitgangspunt voor ons handelen is de wijze waarop natuurdoelen in juridische verplichtingen zijn uitgewerkt. We richten ons primair op het realiseren van deze juridische verplichtingen, maar constateren wel dat deze onvoldoende rekening houden met randvoorwaarden zoals waterbeheer en milieuvervuiling. We proberen in de beleidspraktijk rekening te houden met de dynamiek in de natuur en variatie per locatie. Voor het realiseren van natuurdoelen is het daarom van belang dat deze worden meegenomen in andere opgaven van de provincie. Een eerste samenhang is er met de opgaven voor water - veel natuurdoelen kunnen alleen worden behaald bij voldoende aanwezigheid van (schoon) water en/ of kwelwater. Een goed voorbeeld is verder de meerwaarde van natuurinclusief bouwen bij woningbouw, maar ook valt te denken aan het ecologisch beheer van bermen, de natuurinclusieve landbouw en aan het realiseren van groene bedrijventerreinen. Rondom natuurterreinen ligt een grote samenhang met de doelen van recreatie.

Biodiversiteit

Europese Natuurherstelverordening

Wat willen we?

Op 18 augustus 2024 is de Europese Natuurherstelverordening (EHV) in werking getreden. Een belangrijke mijlpaal binnen de Natuurherstelverordening is dat tegen 2030 herstelmaatregelen genomen moeten zijn voor ten minste 20% van de aangetaste land- en zeegebieden in de EU. In 2050 moeten alle relevante ecosystemen zijn aangepakt. In het kader van de Europese natuurherstelverordening stelt Nederland een nationaal natuurherstelplan op. Het Nationaal Herstelplan moet de concrete invulling van de Natuurherstelverordening tot 2030 weergeven, met een doorkijk tot 2050. Voor Nederland ligt de focus onder meer op het herstel van rivieren en veengebieden. Ook het tegengaan

van de achteruitgang van bestuivers en het vergroten van de biodiversiteit op landbouwgronden zijn speerpunten. Onze provincie heeft haar aanpak reeds verwoord in het document Toekomst Landelijk Gebied (TLG). Het TLG kan dan ook als Groningse inbreng en inzet voor het Nationaal Herstelplan worden gezien.

Natuurinclusief Groningen/basiskwaliteit natuur

Wat willen we?

In Groningen ligt er op basis van de Natuurherstelverordening een opgave voor het verbeteren van de algehele ecologische kwaliteit, zowel in de natuurgebieden als daarbuiten. Naast doelen voor natuurgebieden streeft het Rijk in het programma natuur naar het realiseren van een basiskwaliteit natuur. De provincies hebben deze opgave omarmd. We werken dit principe uit naar eisen waaraan minimaal moet worden voldaan om de biodiversiteit op orde te brengen en te houden. Daarbij gaat het niet alleen om het herstellen van populaties van bijzondere soorten zoals de otter en de zee-arend maar ook om de meer algemene soorten die in onze natuur thuishoren. Dat zijn soorten als de egel, haas en groene kikker.

We streven naar een goede variatie in soorten en een goede staat van onze Groninger soorten passend bij onze diverse landschapstypes en ecosystemen, rekening houdend met de regionale verschillen en ontwikkelingen in de tijd. Om dit te ondersteunen willen we ook natuurinclusief handelen stimuleren. Dit houdt in dat natuur wordt meegenomen in alle ontwikkelingen, zoals economische (bv. inrichting bedrijfsterreinen, aanleg infrastructuur) en culturele activiteiten (bv. evenementen). Daarbij betrekken we het hele proces; van besluitvorming tot uitvoering en beheer. Ons beleid voor de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (9.3.4.) is een voorbeeld van natuurinclusief werken.

Welke rollen en instrumenten zetten we in?

- Stimuleren van maatregelen uit de landelijke Agenda natuurinclusief
- Ecologisch bembbeheer en ons natuurbeheerplan

Soortenbescherming

Wat willen we?

De Omgevingswet geeft de provincie als taak om te zorgen voor het behoud en herstel van de biodiversiteit en vraagt van ons een doelmatig beheer, gebruik en ontwikkeling van natuur. We blijven werken aan het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van alle van nature voorkomende beschermde planten en dieren. We nemen hiervoor zelf maatregelen bij bijvoorbeeld de inrichting van natuurgebieden. Ook nemen we maatregelen bij vergunningverlening van een bedrijventerrein of woonwijk waarbij beschermde soorten in het geding raken.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor soortenbescherming?

- Via vergunningverlening op basis van de Omgevingsverordening zetten we ons in voor het behouden en herstellen van inheemse dier- en plantsoorten en hun leefgebieden.

- Subsidies verlenen die bijdragen aan een gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten en habitats.
- Realisatie van natuurinrichting om soorten en habitats vooruit te helpen.

Bos en hout

Wat willen we?

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Rijk en provincies samen een Bossenstrategie opstellen. Deze strategie is daarmee een gezamenlijk beleidsvoornemen waarvoor in Groningen het programma Bos en hout is opgesteld. In onze provincie gaat het om 750 extra hectare bos en groenstructuren in 10 jaar tijd. Met de uitvoering van dit programma zetten we ook flinke stappen in het realiseren van de klimaatadaptatie- en natuurdoelstellingen. Wij zijn het bevoegd gezag om het areaal aan houtopstanden te beschermen en op peil te houden.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor bos en hout?

- Realiseren van nieuw bosareaal op basis van het programma Bos en hout met medeneming van biodiversiteit- en natuurdoelstellingen.
- Beschermen van houtopstanden en singels met regels in de Omgevingsverordening

Recreatief medegebruik

Wat willen we?

Wij vinden het belangrijk dat natuurgebieden toegankelijk en beleefbaar zijn voor mensen. In onze provincie zijn daarom vrijwel alle natuurgebieden vrij toegankelijk, met uitzondering van kwetsbare natuur of om redenen van privacy. Wij nemen de wensen van bewoners, stakeholders en beheerders mee bij de inrichting van natuurgebieden. Hierbij houden we uiteraard rekening met de verstoringsgevoeligheid en kwetsbaarheid van de natuur.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor recreatief medegebruik?

- Realiserende rol bij inrichting natuurgebieden voor recreatief medegebruik.
- Samenwerken met natuurbeheerorganisaties en de omgeving (gemeente, buurtbewoners, dorpsbelangen, ondernemers).

Exotenbeleid

Wat willen we?

Het behoud en de bescherming van inheemse biodiversiteit vormen het uitgangspunt van ons exotenbeleid. De provincie heeft een wettelijke taak waar het gaat om de bestrijding van invasieve exoten. Invasieve exoten vormen namelijk een bedreiging voor inheemse biodiversiteit. Met de beschikbare middelen vullen we deze wettelijke taak zo goed mogelijk in. We werken samen met de andere provincies, gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties en het Rijk aan een toekomstbestendige aanpak van de exoten. In dit kader is er nog overleg over de beschikbare middelen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor Exotenbeleid?

- Uitvoering wettelijke taak voor bestrijding van invasieve exoten (land en water).

Milieukwaliteit natuurgebieden

Wat willen we?

Verdroging, verzuring en vermessing kunnen de natuurdoelen in bepaalde delen van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de weg staan. Daarom nemen wij in deze delen van het NNN-maatregelen om dit tegen te gaan. Voorbeelden van maatregelen die we nemen binnen en buiten de grenzen van Natura 2000 gebieden en NNN-natuurgebieden zijn stikstofreductie, hydrologisch systeem herstel en/of extra broed- en foeragegebied. Er is een forse reductie nodig van de stikstofdepositie, zodat de natuur zich kan herstellen naar een gunstige staat van instandhouding.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor de milieukwaliteit van natuurgebieden?

- Regulerende rol door in de Omgevingsverordening voor ammoniak gevoelige, zeer kwetsbare gebieden aan te wijzen. In deze gebieden en een zone rondom deze gebieden gelden beperkingen voor (veehouderij)bedrijven.
- Realiserende rol door maatregelen te nemen bij de inrichting van natuurgebieden om de milieukwaliteit te verbeteren.

Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland

Natura 2000

Wat willen we?

Natura 2000-gebieden vormen een Europees natuurnetwerk met als doel om flora en fauna van internationaal belang duurzaam te beschermen. De volgende Natura 2000-gebieden liggen (deels) in de provincie Groningen: Waddenzee (incl. Eems-Dollard), Noordzeekust, Leekstermeer, Drentsche Aa, Zuidlaardermeer, Lauwersmeer en Lieftingsbroek. Voor de laatste drie gebieden hebben wij het voortouw om een natuurbeheerplan/programma vast te stellen voor beheer en monitoring.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor Natura 2000?

- Wij stellen een programma op over beheer en monitoring voor de Natura 2000-gebieden Zuidlaardermeer, Lauwersmeer en Lieftingsbroek.

Natuurnetwerk Nederland

Wat willen we?

In het NNN richten we nieuwe natuurgebieden in, herstellen en versterken we de bestaande natuurgebieden en zorgen we voor goed beheer, gericht op klimaatadaptatie en de

natuurdoelen. We creëren ecologische verbindingzones om natuurgebieden goed onderling te verbinden.

We leggen zowel smallere als bredere (robuuste) verbindingen aan tussen de natuurgebieden. De meeste robuuste verbindingen zijn al gerealiseerd maar op een enkele plek moet nog een nadere afweging over de begrenzing worden gemaakt. Hier is de robuuste verbindingzone als Zoekgebied aangegeven.

Een deel van de NNN-gebieden is nu nog landbouwgrond. In de Nota Grondbeleid is uitgewerkt hoe we deze gronden omvormen naar natuur. De wettelijke opgave is het NNN in 2027 te voltooiën. De begrenzing van het NNN en regels ter bescherming ervan hebben wij vastgelegd in de Omgevingsverordening.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor het Natuurnetwerk Nederland?

- Regisserende rol bij de inrichting en verbinding van NNN-gebieden.
- Via de Omgevingsverordening stellen we regels ter bescherming van het natuurnetwerk en het zoekgebied robuuste verbindingzone

NNN-beheergebieden

Een deel van het Natuurnetwerk bestaat uit beheergebieden. Dit zijn landbouwgebieden met natuurwaarden en met een belangrijke functie voor de aanliggende NNN. De NNN-beheergebieden liggen bijvoorbeeld langs de flanken van beekdalen. Het beheer is er dan ook op gericht om de waterhuishouding (klimaatadaptatie) en de milieukwaliteit van het beekdal te beschermen.

Waddengebied

Wat willen we?

De Groningse Waddenkust levert een belangrijke bijdrage aan provinciale- en (inter-)nationale doelen op het gebied van natuur, klimaat(adaptatie), waterveiligheid, energie, voedselzekerheid, verduurzaming van havens/industrie en toerisme. Sinds 2009 kent de Waddenzee de Unesco status van natuurlijk werelderfgoed. Binnen de provinciegrenzen zijn het Eems-Dollard estuarium en het Lauwersmeergebied belangrijke aandachtsgebieden langs de kust, onderdeel van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Hier werken we samen met andere overheden, bijvoorbeeld via het Programma Eems-Dollard 2050.

Met het Groningse kustprogramma baseren we onze inzet in het kustgebied op een integrale benadering en aanpak van de provinciale doelen. Besluiten die van invloed kunnen zijn op het Waddengebied als geheel verlopen via de Waddengovernance. De Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 vormen de basis voor het Waddenbeleid.

Welke overkoepelende rollen en instrumenten zetten we in voor waddengebied?

- Realiserende rol bij uitvoering waddenbeleid in programma's en samenwerkingsverbanden: Agenda voor het Waddengebied 2050, Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026, Waddengovernance, Programma Eems-Dollard 2050 en Groningse kustprogramma.

Nationaal Park Lauwersmeer

- In het samenwerkingsverband Nationaal park werken de provincies Groningen en Fryslân, de gemeenten Het Hogeland en Noardeast-Fryslân, de waterschappen Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer samen met lokale betrokken om de waardevolle natuur van het Lauwersmeer in stand te houden en ruimte te bieden voor ondernemen en beleven. De komende tien jaar werken de partijen om het gebied voor de lange termijn robuuster en klimaatadaptatief te maken, zodat het bestand is tegen zeespiegelstijging, bodemdaling, hevige regenval en langdurige droogte. Belangrijke natuuronderwerpen, die in samenhang met andere belangen worden aangepakt zijn: Waterkwaliteit en natuur met onder andere verbeteren vismigratie, een zoet-zoutovergang tussen het Lauwersmeer en de Waddenzee en het voorkomen van oeverafslag.
- Duurzame landbouw en visserij met onder andere agrarisch natuurbeheer, toekomstbestendige beroepsvisserij en inzicht krijgen in verzilting.

Hiervoor gebruiken we de Toekomstagenda Lauwersmeer en het Uitvoeringsprogramma. Ook kiezen we via de versterking van de integraliteit via een gebiedsprogramma Lauwersmeer (zie hoofdstuk programma's). Het Lauwersmeer is een "Dark Sky Park" en dat koesteren we.

Landelijk gebied

VHR-doelen buiten Natuurnetwerk Nederland

Ook gebieden buiten het NNN kennen natuurwaarden die we beschermen en versterken via:

- natuurregelgeving;
- een adequate ruimtelijke bescherming en stimuleren van gericht beheer;
- bescherming bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland;
- subsidiëren van het weidevogel -en akkervogelbeheer;
- faunabeheer;
- het versterken van de groenblauwe dooradering.

Leefgebieden akker- en weidevogels

Wij concentreren onze beschermingsmaatregelen voor weidevogels en akkervogels in de gebieden waar nog levensvatbare populaties voorkomen, de zogenaamde "leefgebieden akkervogels" en "leefgebieden weidevogels". Het agrarisch natuurbeheer wordt georganiseerd door samenwerkingsverbanden van boeren (de agrarische collectieven). Wij zetten instrumenten in om het weide- en akkervogelbeheer te stimuleren en wij monitoren de

vogelstand. De trends van de akker- en weidevogels worden gemonitord via het Meetnet Agrarische Soorten (MAS); daarnaast doen de agrarische collectieven aan beheermonitoring. Agrarisch natuurbeheer wordt ook ingezet ter realisatie van groenblauwe dooradering in het landelijk gebied, en voor landschapsherstel.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor de leefgebieden akker- en weidevogels?

- Beschermende regels in de Omgevingsverordening.
- Subsiëring van agrarisch natuurbeheer;
- Monitoring van de populaties.

Bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland

Buiten het NNN komen in onze provincie allerlei kleinere en grotere bos- en natuurelementen voor, die een bijdrage leveren aan de basiskwaliteit natuur in het landelijk gebied, het behoud en vergroten van de biodiversiteit en het areaal natuur, de leefbaarheid en aantrekkingskracht van het landelijk gebied en de gezondheid van onze inwoners.

Wij vragen aan gemeenten bos- en natuurgebieden buiten het NNN te beschermen via gemeentelijke bestemmingsplannen. Wij nemen hiervoor regels op in de Omgevingsverordening (titel 2.12). Door derden of ons zelf nieuw te ontwikkelen bos- of natuurgebieden buiten het NNN, kunnen in de toekomst eenzelfde bescherming krijgen door als zodanig op de kaart van de Omgevingsverordening te worden opgenomen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor bos en natuur buiten NNN?

- Monitoring van de voortgang via de Voortgangsrapportage Natuur.
- Beschermende regels in de Omgevingsverordening.

Faunabeheer

We bewaken de balans tussen de bescherming en het behoud van biodiversiteit enerzijds en andere belangen zoals economische ontwikkeling of veiligheid anderzijds. Dit doen we door beheer van populaties van in het wild levende beschermde dieren mogelijk te maken (faunabeheer) via het verstrekken van omgevingsvergunningen. Hiervoor gelden strikte beoordelingsregels. Zo mag een omgevingsvergunning alleen afgegeven worden als er geen andere bevredigende oplossing is, er een geldig wettelijk belang is en de staat van instandhouding van de bestreden beschermde soort moet gewaarborgd blijven. Daarbij worden ook de principes subsidiariteit, proportionaliteit en effectiviteit gehanteerd. Faunabeheer is het uiterste middel om de balans tussen bescherming en andere belangen te bewerkstelligen. Binnen het wettelijk kader streven we naar tijdig ingrijpen wanneer dit noodzakelijk is.

Welke overkoepelende rollen en instrumenten zetten we in voor faunabeheer?

- Regulerende rol door voorwaarden in de Omgevingsverordening
- Beleidsregels voor tegemoetkoming in faunaschade;
- Monitoring van de populaties;
- Subsidiëring voor deelname aan ganzenfoerageergebieden

Groenblauwe dooradering

Wat willen we?

De provincie wil 10% groenblauwe dooradering van het landelijk en stedelijk gebied, c.q. het provinciale grondgebied minus het NNN, bereiken per 2050. Dit komt overeen met de landelijke opgave op basis van de Europese Natuurherstelverordening. Voor 2030 ligt het doel op 50% van het bestaande areaal en de te bereiken 10%. De provincie denkt dit doel te behalen met inzet o.a. ecologisch berm- en taludbeheer voor overheidsgronden. Daarnaast zien we veel kansen in het verweven van de opgave voor het realiseren van groenblauwe dooradering met andere doelen, b.v. op het gebied van landschapsherstel, water, veenoxidatiegebieden en klimaatopgaven. Tot slot biedt de verhoogde inzet van het Rijk op agrarisch natuurbeheer kansen voor een bijdrage vanuit de agrarische sector.

Natuur- en landschapscompensatie

Wat willen we?

Ter bescherming van het NNN en Bos- en natuurgebieden buiten het NNN hebben wij regels opgenomen in de Omgevingsverordening. In de Omgevingsverordening geven we aan dat aantasting van natuur en landschapskenmerken in deze natuurgebieden niet mag, tenzij er geen alternatief is én er een groot openbaar belang wordt gediend. Bij een onontkoombare ingreep moet de aantasting van het betreffende gebied volledig worden gecompenseerd. Ook voor andere provinciale natuurgebieden (NNN-beheer en de leefgebieden voor akker-en weidevogels) zetten we in op het vermijden van aantasting en als echt niet mogelijk is: compensatie ervan. Ook deze bescherming concretiseren we in onze Omgevingsverordening.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor landschaps- en natuurcompensatie?

- Regulerende rol door voorwaarden in de Omgevingsverordening.

Natuurbegraven en asverstrooiing

Wat willen we?

Natuurbegraven is een alternatief voor degenen die niet gecremeerd, op een reguliere begraafplaats begraven willen worden of hechten aan eeuwen- of eeuwigdurend grafurst. Gemeenten kunnen een natuurbegraafplaats in het buitengebied realiseren of uitbreiden. In de Omgevingsverordening stellen wij hier voorwaarden aan.

Welke overkoepelende rollen en instrumenten zetten we in voor natuurbegraven?

- Regulerende rol door in de Omgevingsverordening voorwaarden op te nemen waaronder gemeenten natuurbegraafplaatsen kunnen realiseren.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie/Keuzes op hoofdlijnen Ambitie Toekomstbestendig landelijk gebied	Rollen	Instrumenten	Resultaat
Behoud en afronden van bestaande natuurgebieden en ruimte voor versterking door koppeling met andere functies: verbinden van natuurgebieden;	Realiseren Reguleren	Programma Natuur Omgevingsverordening Beheerplannen voor Natura 2000-gebieden	Robuust ecosysteem mede gekoppeld aan water, landbouw, recreatie en landschap. Verbeterde biodiversiteit

AMBITIE 5 - NAAR BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE VOOR GRONINGEN - ENERGIE

Ons energienetwerk is een gemeentegrens overstijgend geheel van opwek, opslag, conversie, transport en energiegebruik. Vanwege deze bovenlokale impact sturen wij op verschillende aspecten van het energiesysteem. Hierbij zetten we betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid voorop. Daarnaast hebben. Het Rijk, IPO, VNG en netbeheerders hebben afgesproken dat elke provincie een energievisie oplevert. Aangezien we ons hier in Groningen beperken tot 3 visies, kiezen we ervoor om deze visie in de vorm van een thematisch programma onder de Omgevingswet te ontwikkelen. In het Programma Energie onderzoeken we hoe een betrouwbaar, betaalbaar, beschikbaar en bestendig energiesysteem voor bewoners en bedrijven eruit kan komen te zien voor Groningen en welke rollen daar voor ons als provincie bij passen. Hierbij houden we rekening met de complexe en volatiele (inter)nationale verhoudingen en snelle ontwikkelingen rondom energie. Verder volgt na oplevering van het programma energie de uitwerking van beleidsinstrumenten die binnen de kaders van deze Omgevingsvisie uiteen zijn gezet.

Elektriciteits-infrastructuur

Wat willen we?

Inwoners en bedrijven hebben steeds meer te maken met beperkingen als gevolg van netcongestie op het elektriciteitsnet. Om ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de provincie Groningen te blijven faciliteren is vlotte uitbreiding van elektrische infrastructuur nodig. Er wordt samengewerkt met netbeheerders, gemeenten en stakeholders om de huidige netcongestie op te lossen en in de toekomst nieuwe knelpunten te voorkomen. Daarbij hanteren we ruimtelijke randvoorwaarden. Hoogspanningsverbindingen worden in beginsel ondergronds aangelegd (verkabelen). Voor 380- en 220 kV-verbindingen geldt volgens de NOVI echter 'bovengronds, tenzij'. Waar er toch hoogspanningsverbindingen moeten komen geldt een uitrust. Daarbij moet voor nieuwe bovengrondse hoogspanning elders in de provincie bovengrondse hoogspanning verdwijnen. Deze verbindingen hebben wij aangeduid als 'ondergronds te brengen 110kV verbindingen'. De verbindingen die toch bovengronds aangelegd moeten worden, worden landschappelijk ingebed.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor elektriciteits-infrastructuur?

- We regisseren het oplossen van knelpunten in het energiesysteem met het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Het pMIEK wordt elke twee jaar geactualiseerd en vastgesteld door GS. Het pMIEK van Groningen omvat een overzicht van de uitbreidingen van energie-infrastructuur in de provincie, en een uitvoeringsprogramma om deze projecten tijdig of versneld te realiseren;
- We werken met onze partners in inpassingsteams aan de snelle realisatie van de verzwaring van het elektriciteitsnetwerk. We monitoren deze realisatie gezamenlijk via de Energyboard. Hiermee geven we invulling aan de provinciale rol die volgt uit het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN);

- We sluiten een ruimtelijk arrangement met het Rijk en netbeheerders over de uitruil van bovengrondse met ondergrondse verbindingen.

Opslag van elektriciteit

Elektriciteitsopslag bij zonneparken

Wat willen we?

Elektriciteitsopslag bij een zonnepark kan de efficiëntie van de energieproductie en -levering vergroten. We staan dit toe onder de voorwaarde dat het een opslaginstallatie betreft die ruimtelijk en energetisch in verhouding staat tot het zonnepark en voldoet aan de veiligheidsnorm. Ook is het een vereiste dat de inpassing zorgvuldig gebeurt en landschappelijk verantwoord is. Wanneer een gerealiseerd zonnepark nadien een opslagsysteem wil toevoegen, gebeurt dat binnen het bestaande perceel en volgt er een landschappelijke beoordeling. Ook dient de looptijd van de vergunning voor het zonnepark en de opslaginstallatie aan elkaar gekoppeld te worden.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor elektriciteitsopslag bij zonneparken?

- We nemen regels op in de Omgevingsverordening over de inpassing van opslagsystemen bij zonneparken in het beoordelingskader gemeentelijke zonneschermen;
- We stellen in de verordening regels over de omvang van elektriciteitsopslag bij zonneparken;
- We passen de provinciale maatwerkmethode toe bij de ontwikkeling van elektriciteitsopslag bij zonneparken.

Voorkeurslocatie losstaande batterijopslag

Wat willen we?

Het stroomnet moet betrouwbaar zijn. Dat betekent dat het netwerk in staat moet zijn om onbalans in de productie en het gebruik van stroom op te vangen. Netbeheerder TenneT geeft aan dat losstaande batterijsystemen nodig zijn om hier de komende jaren in te voorzien. We staan de vestiging van losstaande batterijsystemen onder voorwaarden, zoals veiligheids- en milieunormen, toe in bestaand stedelijk gebied. De voorkeurslocatie voor deze systemen is op de XXL-bedrijventerreinen in Groningen, vanwege de nabijheid bij hoogspanningsinfrastructuur en de mogelijkheden voor ruimtelijke inpassing van deze industriële installaties. Samen met gemeenten geven we de inpassing van deze systemen op de XXL-bedrijventerreinen vorm, in een mate die past bij de behoefte die er per hoogspanningsstation is. Hierbij gaan we uit van de advisering van TenneT over de behoefte per locatie. In het buitengebied staan wij losstaande systemen niet toe. Batterijopslag voor windparken kan gerealiseerd worden wanneer deze losstaand op de XXL-bedrijventerreinen zijn gevestigd.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor losstaande batterijopslag?

In de verordening formuleren we instructieregels over de plaatsingsruimte van losstaande batterijopslagsystemen. Daarbij kijken we in elk geval of het nodig is om aanvullende veiligheidsnormen op te nemen.

Hernieuwbare energie

Windenergie

Wat willen we?

We staan in Groningen kleine windturbines met een ashoogte tot 20 meter toe op het bouwvlak of 25 meter rondom het bouwvlak. Deze plaatsing biedt ruimte om een landschappelijk, ecologisch en energetisch optimale locatie te vinden. De kleine windturbines tot 20 meter kunnen ook interessant zijn op andere plekken dan op of rondom het bouwvlak. In de Omgevingsverordening werken we de plaatsingsruimte van kleine windturbines uit. Daarom bieden we daarvoor ruimte met de pilotregeling windenergie voor lokale gemeenschappen.

We zien grootschalige aanlanding van wind op zee als kans om op termijn grote windturbines en zonneparken op land te amoveren en niet terug te plaatsen, maar tot die tijd blijven windturbines noodzakelijk voor leveringszekerheid en om klimaatdoelstellingen te behalen. Daarom handhaven we de bestaande concentratiegebieden grootschalige windenergie waar we tijdelijk windenergie toestaan. De bestaande oudere windturbines in de windparken Delfzijl Zuid en Eemshaven Binnenterrein/Emmapolder mogen vervangen worden wanneer zij het einde van hun levensduur bereiken. Het aantal windturbines blijft dan gelijk of neemt af. Voor de windturbines in deze windparken stellen we nadere eisen aan de ruimtelijke inpassing. Daarbij streven we naar een zo eenduidig mogelijke opstelling die zich voegt naar het landschap en de omliggende windparken. Windpark N33 wordt uitgefaseerd.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor windenergie?

- We verhogen de toegestane maximale ashoogte van kleine windturbines in onze verordening tot 20 meter. Er mogen er maximaal 3 worden geplaatst per perceel en deze mogen ook tot 25 meter rondom het bouwvlak (uitgezonderd agrarische bouwpercelen >2ha, hier moet het binnen het bouwvlak) worden gerealiseerd;
- We handhaven de pilotregeling windenergie voor lokale gemeenschappen;
- We gaan in onze verordening ruimte bieden voor repowering;
- We stellen in de verordening landschappelijke eisen aan de inpassing van te repoweren windturbines.

Zonneparken

Wat willen we?

We beperken de groei van zonneparken in het buitengebied tot de afspraken uit de RES. We bieden in het buitengebied enkel nog ruimte aan gemeenten om het RES-bod in te vullen. Voor de gemeenten die hun ambitie al hebben ingevuld zal enkel ruimte zijn voor kleinschalige zonneparken, passend bij de maat en schaal van het aangrenzend stedelijk gebied. Hiermee ontzien wij landbouwgronden zoveel mogelijk. Zonneparken in

natuurgebieden staan wij niet toe. Wij vragen gemeenten een gebiedsvisie op te stellen voor kleinschalige zonneparken waar GS schriftelijk mee dienen in te stemmen. We zien ook kansen voor multifunctioneel ruimtegebruik met kleine zonneparken. Zon op dak zal een belangrijke focus hebben de komende jaren.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor zonneparken?

- We stellen een beoordelingskader gemeentelijke zonnevisies op.
- We nemen in onze verordening voorwaarden op voor kleinschalige zonneparken aansluitend aan stedelijk gebied en we bieden in onze verordening ruimte voor multifunctioneel gebruik van zonneparken op voormalige slibdepots, gesloten stortplaatsen en in werking zijnde zandwinningsplassen die als zodanig in het landschap te herkennen zijn.

Lokaal eigendom hernieuwbare energieprojecten

Wat willen we?

Bij een zonnepark of repoweringsproject streven we ernaar dat 50% van het park in handen van Groningers komt en dat de gelden ten goede komen aan de leden en lokale projecten. In samenwerking met lokale partijen onderzoeken we op welke wijze de provincie hierbij kan ondersteunen. In dit kader onderzoeken wij ook de mogelijkheid om via een provinciaal energiebedrijf te investeren in zulke projecten. Een andere optie is via afdracht aan een gebiedsfonds. Daarvoor stellen we een nieuwe handreiking op.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor lokaal eigendom hernieuwbare energieprojecten?

- We stimuleren energiecoöperaties via het Fonds Nieuwe Doen;
- We stellen een nieuwe handreiking Participatie & Gebiedsfonds op.

Vergisting

Wat willen we?

Met de vergisting van met name mest kan op verschillende manieren worden bijgedragen aan zowel het perspectief voor de landbouw, het terugdringen van stikstof- en broeikasgasuitstoot als het leveren van groene energie. Daarom bieden we ruimte op agrarische bouwpercelen voor monovergisters, individueel of in een lokale kleinschalige samenwerkingsverbanden. We werken de voorwaarden hiervoor nader uit in de Omgevingsverordening, maar in elk geval dient monovergisting plaats te vinden binnen een agrarisch bouwperceel. Uit onderzoek dient te blijken dat omwonenden van deze installatie geen overlast door geur, geluid of verkeersbewegingen zullen ondervinden. Co-vergisters staan we alleen toe op bedrijventerreinen. Met het oog op het bevorderen van kringlooplandbouw stimuleren we de toepassing van stikstofstrippers. De complete installatie(s) dienen zorgvuldig in het landschap te worden ingepast. Het levert milieuwinst op om bestaande co-vergisters om te bouwen naar monovergisters, daarom stimuleren we zulke initiatieven.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor vergisting?

- We stellen in de verordening regels over vergistingsinstallaties;
- We stimuleren de ombouw van co-vergisters naar monovergisters.

Warmtenetten

Wat willen we?

Om van het aardgas af te gaan zien we kansen voor een warmtesysteem, aangezien dit de mogelijkheid biedt gebruik te maken van onder andere (industriële) restwarmte en aardwarmte. Met warmtenetten worden de kosten voor de warmtetransitie in mindere mate bij individuele woningeigenaren neergelegd en werken we aan betaalbare en duurzame energie voor Groningen. Een warmtenet vanuit de Eemshaven kan daar onderdeel van uitmaken. We verkennen of en hoe een provinciaal warmtebedrijf kan bijdragen aan het verwezenlijken van deze doelstelling.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor warmtenetten?

- We onderzoeken onze rol t.a.v. warmtebedrijven, o.a. op basis van wensen van gemeenten en eisen vanuit de Wet collectieve Warmte (in voorbereiding);
- We sturen op de meest efficiënte toepassing van het ophaalrecht van restwarmte;
- We lobbyen bij het Rijk om ondersteuning, risico-afdekking en financiering van publieke warmtesystemen;
- We ondersteunen gemeenten bij het faciliteren van individuele maatregelen voor het aardgasvrij verwarmen van woningen in wijken waar warmtenetten niet de beste oplossing zijn.

Kernenergie

Wat willen we?

Wij bieden in de provincie Groningen geen ruimte voor de vestiging van een kerncentrale. Ook de opslag van kernafval is uitgesloten.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor kernenergie?

- We sluiten in de Omgevingsverordening de vestiging van een kerncentrale en de opslag van kernafval uit.

Waterstof

Wat willen we?

De omzetting van elektriciteit naar waterstof biedt mogelijkheden voor langdurige energieopslag, industriële processen en als grondstof in de chemie. Ook komt hier restwarmte bij vrij die benut kan worden voor warmtenetten. In de XXL-bedrijvenclusters Eemshaven/Oostpolder en Oosterhorn bieden we daarom ruimte voor elektrolyzers die groene waterstof produceren met groene stroom. Deze gebieden staan aangeduid als 'zoekgebieden conversielocaties waterstof'. We verwachten dat deze ontwikkeling enige tijd nodig heeft. Daarom bieden we in deze

bedrijvenclusters, met uitzondering van de Oostpolder, ook ruimte voor de productie van blauwe waterstof (op basis van aardgas en afgevangen koolstof). Deze vorm van waterstof kan sneller op grote schaal beschikbaar komen en dienen als transitie-middel voor grootschalig gebruik van waterstof als energiedrager en grondstof. De overtollige koolstof dient circulair te worden ingezet of afgevoerd te worden. Wij bieden geen ruimte voor CO₂ opslag in de Groningse ondergrond. Daarnaast voorzien we een belangrijke rol voor de Eemshaven als locatie voor de import van waterstof en/of waterstofdragers. Waterstofopslag kan in zoutcavernes en in lege gasvelden. Wij zien hier de meerwaarde van in, maar zijn terughoudend door de gevolgen van de gaswinning. Op voorwaarde van een positief veiligheidsadvies van de SodM, werken wij mee aan waterstofopslag in Groningen.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor waterstof?

- Nadere uitwerking van beleid over het waterstofecosysteem, inclusief de import van waterstof en waterstofdragende stoffen (zoals ammoniak)
- Stimuleren van de toepassing van groene & blauwe waterstof;
- Aanwijzen van Eemshaven/Oostpolder en Oosterhorn als conversielocaties voor waterstof;
- Faciliteren van de aanleg van de waterstofbackbone en aftakkingen naar onze (boven)regionale bedrijvenclusters.

Energiehubs

Wat willen we?

De toenemende netcongestie vraagt om inzetten van andere oplossingen dan alleen uitbreiding van het elektriciteitsnet. Eén oplossing is het beter benutten van bestaande infrastructuur. Dit kan door het oprichten van energiehubs, waar opwek, conversie, opslag en gebruik van energie lokaal op elkaar zijn afgestemd. Het gaat hierbij niet uitsluitend om elektriciteit, maar ook om duurzame gassen en warmte. Een energiehub kan worden gevormd door bijvoorbeeld bedrijven op een bedrijventerrein, bewoners in een wijk of dorp, of een combinatie van bedrijven en bewoners. Door samen te werken kunnen bedrijven en/of bewoners stappen zetten om verder te elektrificeren of verduurzamen ondanks de beperkte transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. Ook biedt een energiehub de mogelijkheid om (zelf opgewekte) energie lokaal te gebruiken en zo te besparen op transportkosten. We zien energiehubs als groeimodel waar de focus in het begin ligt om binnen de bestaande kaders samen energie uit te wisselen, groei mogelijk te maken en verduurzamingsstappen te zetten.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor energiehubs?

- Stimuleren van de ontwikkeling van energiehubs door procesondersteuning en/of subsidies.

Buizenzone

Wat willen we?

Een buizenzone tussen bijvoorbeeld de Eemshaven en Delfzijl kan een grote bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een circulaire economie. Door deze (ondergrondse) buizen kunnen gassen, vloeistoffen en energie worden uitgewisseld. Bundeling van buisleidingen in één zone bevordert de veiligheid, vergemakkelijkt het beheer, voorkomt versnipperde aanleg en draagt daarnaast bij aan een verdere duurzame ontwikkeling van industrieterreinen. We onderzoeken de aanwijzing van een provinciaal buizenleidingstracé. Bij de ontwikkeling van het XXL-bedrijventerrein A7/N33 houden we hier aan de voorkant rekening mee.

Welke rollen en instrumenten zetten we in voor buizenzone?

- We onderzoeken de aanwijzing van een provinciaal buizenleidingstracé tussen de Eemshaven, Oosterhorn, A7/N33 en industriecluster Emmen.

Rollen en instrumenten richtinggevende keuzes

Ambitie Naar betaalbare en duurzame energie voor Groningen Richtinggevende keuzes voor 2035	Rollen	Instrumenten	Resultaat
Alle Groningers hebben toegang tot betaalbare en duurzame energie;	Realiseren	Programma Energie	Aandeel hernieuwbare energie in de energiemix % energiearmoede
Zoveel mogelijk energie-infrastructuur in Groningen wordt ondergronds aangelegd;	Stimuleren	Agenderen bij Rijk	Kilometers ondergrondse e-infra
Wij bieden ruimte aan kleinschalige zonneparken en kleine windmolens, en beperken grootschalige wind- en zonneparken tot wat is afgesproken in de RES;	Reguleren	Omgevingsverordening	Monitoring RES
In de warmtetransitie kijken we eerst naar het benutten van restwarmte en dus naar warmtenetten;	Realiseren Faciliteren Agenderen bij het Rijk	Rol t.a.v. warmtebedrijven onderzoeken Lobby bij het Rijk Gemeenten ondersteunen	Aangesloten WEQ (woningequivalenten) op warmtenetten

MONITORING EN EVALUATIE

Deze Omgevingsvisie is het startpunt voor de verdere beleidsuitwerking in Programma's, de Omgevingsverordening en onderliggende instrumenten. Op de meeste beleidsthema's zijn externe ontwikkelingen lastig te voorspellen, waardoor we ons beleid flexibel en adaptief proberen in te richten. Tegelijk willen we ook een betrouwbare overheid en partner zijn, daarom maken we in deze Omgevingsvisie richtinggevende keuzes waar het kan. Deze keuzes werken we verder uit in onze Programma's. Wij streven ernaar om onze aangekondigde programma's in elk geval binnen vier jaar vast te stellen na inwerkingtreding van de Omgevingsvisie.

Flexibel en dynamisch beleid

Eén van de manieren om ons beleid flexibel in te richten, is om flexibiliteit aan te brengen in de Omgevingsverordening. De Omgevingswet biedt de mogelijkheid om de ontheffing van instructieregels ruimer toe te passen dan het geval was onder de Wet ruimtelijke ordening. Wij kunnen de ontheffing toepassen als een belang van een gemeente of waterschap onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot het provinciaal waarvoor een regel dient. Dat doen wij bij alleen bij incidentele gevallen en als ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving redelijkerwijs niet waren te voorzien.

Onze vorige Omgevingsvisie dateert uit 2016. Wij hebben sindsdien meestal jaarlijks onze Omgevingsverordening beleidsarm geactualiseerd, maar geen beleidsrijke actualisatie uitgevoerd van de Omgevingsvisie. Wij zijn voornemens om ruimte te bieden voor meer beleidsrijke wijzigingen bij de actualisatie van ons beleid. Het kan dan gaan om een aanpassing op basis van een nieuw vastgesteld programma, of een urgente maatschappelijke behoefte. In elk geval zijn we voornemens om eenmaal per coalitieperiode een beleidsrijke actualisatie te doorlopen. Daarmee maken we de Omgevingsvisie een meer levend en dynamisch document, om het hoofd te kunnen bieden aan de complexe opgaven en uitdagingen van deze tijd.

Monitoring

De uitvoering van het beleid in verschillende kaders van de provincie, het Rijk en gemeenten is nog met onzekerheid omgeven. Effecten kunnen vaak nog zowel positief als negatief uitpakken, afhankelijk van de nadere uitwerking van het beleid in het vervolg. Ook zijn er leemten in kennis; nog niet alles om effecten in te kunnen schatten kunnen we nu al overzien. Daarom is monitoring en evaluatie cruciaal. Dit vormt bovendien een randvoorwaarde voor flexibele en dynamische aanpak die de Omgevingsvisie voorstelt.

Om snel te kunnen reageren op maatschappelijke ontwikkelingen is een periodieke monitoring van ons omgevingsbeleid van groot belang. De effectbeschrijving in de planMER is gericht op het in beeld brengen van kansen en risico's die in potentie kunnen leiden tot effecten. De analyse van kansen en risico's is uitgevoerd door middel van expert judgement. Hierbij is gebruikt gemaakt van diverse onderzoeksrapporten, beleidsdocumenten en bestaande MER'en. Onzekerheden bij het identificeren van kansen en risico's komen voort uit onzekerheden over autonome ontwikkelingen en onzekerheden over de nadere uitwerking en

doorwerking van het beleid. Bij vervolgbesluiten is daarom nader milieuonderzoek nodig om gaandeweg een concreter beeld te vormen van de effecten voor de fysieke leefomgeving.

Wij hebben in het kader van de Plan MER voor deze Omgevingsvisie de beleidskeuzes voor de fysieke leefomgeving breed onderzocht op alle aspecten van brede welvaart. Daarmee hebben wij een brede set aan indicatoren ontwikkeld, om ontwikkelingen in de leefomgeving te monitoren. Wij koppelen onze beleidsdoelen uit de Omgevingsvisie aan deze indicatoren. Daarnaast monitoren we de voortgang van de richtinggevende keuzes en de gebiedsgerichte aanpak. De monitor van de Omgevingsvisie geldt ook als de monitor van het doel- en effectbereik van de maatschappelijke doelstellingen van de Omgevingswet. Wij gebruiken de Staat van Groningen als centrale plek om de monitoring van omgevingsbeleid weer te geven. Wij publiceren jaarlijks onze Omgevingsmonitor op de Staat van Groningen en hier verschijnen ook periodiek monitors van de verschillende beleidsthema's. Om de voortgang met de gewenste aansluiting tussen de provinciale Omgevingsvisie en visies van medeoverheden en de gebiedsgerichte aanpak te kunnen volgen, wordt de opzet van de monitor met de medeoverheden verder uitgewerkt.

Evaluatie

Wij streven ernaar om in elk geval eens per vier jaar de Omgevingsvisie te evalueren. Daarbij is het uitgangspunt om op basis van deze evaluatie het document beleidsrijk te actualiseren, zonder het complete document te herzien en het hele proces hiervoor te doorlopen. Bij deze evaluatie maken we gebruik van de Omgevingsmonitor, maar ook van de input van in elk geval de gemeenten en waterschappen. Naast deze Omgevingsvisie evalueren we ook onze Omgevingsverordening en Programma's periodiek.

Voor de verdere planvorming kan monitoring en evaluatie verschillende doelen dienen, namelijk:

- het betrekken van kansen en risico's bij nog te nemen vervolgbesluiten;
- het waarborgen dat de verdere planvorming aansluit bij de gestelde doelen;
- het vergelijken van de daadwerkelijk optredende milieugevolgen met de in de planMER voorspelde gevolgen (monitoring gevolgen brede welvaart);
- het invullen van (voor de besluitvorming essentiële) leemten in kennis.

Bijlage 1 Participatiebijeenkomsten

Datum	Onderwerp	Genodigden
Eind 2020 - begin 2021	Oriënterende ambtelijke gesprekken met alle gemeenten en waterschappen	Gemeenten en waterschappen
Doorlopend 2021-2024	Ruimte voor openen topic op Stemvanprovinciegroningen.nl	Iedereen (inwoners)
Heel 2021	BOT-gesprekken alle gemeenten en waterschappen -> eerste ambtelijk en daarna bestuurlijk	Alle gemeenten en waterschappen
Begin 2021	Drie rondes peilingen Stemvanprovinciegroningen.nl - gekoppeld aan artikelen in DVHN	Iedereen (inwoners)
Juli 2021	Sessies in het kader van onderzoek Trends en Ontwikkelingen	Stakeholders, gemeenten, waterschappen, intern.
Eind 2021	Twee rondes peilingen Stemvanprovinciegroningen.nl	Iedereen (inwoners)
Eind 2021	Praten met de Staten Jongeren - inclusief peilingen op Stemvanprovinciegroningen.nl	Jongeren (online + fysiek)
12 oktober 2021	Werksessie Centraal Groningen	Gemeenten, waterschappen, stakeholders in het gebied
13 oktober 2021	Werksessie Noord Groningen	Gemeenten, waterschappen, stakeholders in het gebied
26 oktober 2021	Werksessie West Groningen	Gemeenten, waterschappen, stakeholders in het gebied
27 oktober 2021	Werksessie Midden Groningen	Gemeenten, waterschappen, stakeholders in het gebied
7 oktober 2021	Werksessie Zuidoost Groningen	Gemeenten, waterschappen, in het gebied
2 november 2021	Webinar Trends en Ontwikkelingen	Gemeenten, waterschappen, stakeholders in het gebied
Begin 2022	Drie rondes peilingen Stemvanprovinciegroningen.nl -> gekoppeld aan Gids voor Gesprek	Iedereen (inwoners)
Begin 2022	Jongerenparticipatie onderzoek, uitgevoerd door Studentlabs -> binder met kaarten en Rapportage van resultaten (online + fysiek)	Jongeren in de provincie Groningen
9 mei 2022	Presentatie Gids voor Gesprek in interactieve online sessie	Intern, stakeholders, ketenpartners
16 mei 2022	Themasessie Wonen, Werken en Bereikbaarheid	Gemeenten, waterschappen, stakeholders
23 mei 2022	Themasessie 95% CO2 Neutraal	Gemeenten, waterschappen, stakeholders
30 mei 2022	Themasessie Toekomstbestendig Landelijk Gebied	Gemeenten, waterschappen, stakeholders

7 juni 2022	Bestuurlijke conferentie Koersdocument	Bestuurders van gemeenten en waterschappen
14 juni 2022	Sessie met directie van externe stakeholders	Geselecteerde stakeholders (directieniveau)
2 februari 2023	Werksessie Omgevingsvisie	Intern, stakeholders, gemeenten en waterschappen
11 mei 2023	Excursie Roegwold en Stadskanaal	Intern ambtelijk + NMF, Stadskanaal, Staatsbosbeheer, Hunze en Aa's
25 mei 2023	Lezing Zef Hemel	Intern ambtelijk, Statenleden
18 september 2023	PBL Lezing	Geselecteerde stakeholders, gemeenten en waterschappen, intern ambtelijk.
3 oktober 2023	Sessie Wonen in het Buitengebied	Gemeenten, waterschappen en intern
7 december 2023	Bestuurlijk diner	Gemeenten en waterschappen
7 februari 2024	Omgevingsmarkt ism diverse interne trajecten	Gemeenten, waterschappen, stakeholders, interne collega's.
13 maart 2024	Ambtelijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
28 maart 2024	Bestuurlijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
5 juni 2024	Ambtelijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
15 juni 2024	Bestuurlijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
10 juli 2024	Ambtelijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
18 juli 2024	Bestuurlijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
9 oktober 2024	Ambtelijk overleg Ruimte sturingsfilosofie	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
15 januari 2025	Ambtelijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf
Maart 2025	Bestuurlijk overleg Ruimte	Gemeenten, waterschappen en waterbedrijf

Intern: tientallen (werk)sessies met o.a. directie, Stateninfodagen, domeinleiding, teamleiders, gebiedsprogramma managers, thematische programmamanagers, lunchlezingen, projectteam, expertteam.

Extern losse gesprekken: o.a. diverse gemeenten, Defensie, provincie Fryslan, provincie Drenthe, provincie Overijssel, Groninger Dorpen, LTO Noord, Cumela, NMF, VGG, Waddenberaad, AVEBE.